

Yerel Yönetimlerle İlgili Tartışma Metni*

Türkiye, 24 Ocak 1980 kararlarıyla hızlanan bir yoksullaşma ve çöküş sürecinin doruğundadır. Çöküş, uluslararası sermayenin küresel örgütlerinin ekonomik politikalarını uygulamakta kararlı olan siyasal iktidarın işbirliğiyle gerçekleştirilmektedir.

Bu ittifak şimdi de, kamu yönetimi, yerel yönetimler, personel rejimi gibi uyum yasa tasarıları ve 2004 yılında yapılacak yerel seçimlerle ülkenin yerel yönetimlerini halktan tümüyle uzaklaştırmaya hazırlanmaktadır.

Toplumsal gereksinimlerin karşılanması bir haktır. Bu hakkın toplum yararına yerine getirilebilmesi için hem yerel hem ulusal düzeyde demokrasinin varlığı ön koşuldur. Kamu hizmetinin, doğası gereği halkın olan doğal ve kültürel varlıkların ve toplum merkezli ekonomilerin demokratik planlaması öncelikli bir konudur. Bunun için yaşama ilişkin tüm yetkilerin hem merkezde hem de yerelde halka devri esastır. Bu da iktidarı sorun eden bir yaklaşımı zorunlu kılar. Böyle bir yaklaşım, demokratik bir ortamda insanı kültürü ile bütün gören, kalkınmayı ve adil paylaşımı esas alan bir yerel yönetim perspektifini öne çıkartmaktadır.

Türkiye'nin ilerici ve demokrat güçleri, ülkenin geleceğine ve halkın iradesine el koymuş bulunan uluslararası sermaye ve yerli ortaklarını için

harekete geçmelidir. Böyle bir hareketin araçlarından biri, yerel yönetimlerde kamu gücünün halka teslim edilmesini sağlamaktır.

Bu amaçla, toplumun ilerici ve demokrat güçleri, aşağıdaki ilkeler doğrultusunda hareket etmelidir:

1. Yerel yönetimler, halkın kendi siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel sistemlerini belirlemek için iradesinin özgürce ifadesine; kendi yaşamlarının tüm yönlerine tam katılımına dayanan demokratik bir sistem için elverişli bir zemindir. Yerel yönetimler, halkın karar sürecine erişebilirliği bakımından demokratikleşmeye destek sunan bir potansiyele sahiptir. Bununla birlikte, yerellik, kendiliğinden demokratikleşmeyi sağlama gücünde değildir. Ayrıca bu genel özelliğin, günümüz toplumlarında yerleşmelerin durmadan büyüyen ölçekleri karşısında zayıfladığı da söylenebilir. Bundan da öte, sermaye sahiplerinin ya da yarı feodal güçlerin kontrolündeki ya da etki alanındaki bir sosyo - ekonomik yapı ve bu yapıya koşut bir siyasallaşmanın egemen olduğu yerelliğin halkın çıkarlarıyla birebir örtüştüğünü iddia etmek zordur.

2. Demokrasi, kurum ve konumlarla değil, toplumsal eşitlik, adalet ve özgürlük ilkelerinin uygulanmasıyla ilgili bir kavram

olarak değerlendirilmelidir. Hangi kurum ya da kurum bu ilkelerin uygulamasını gerçekleştiriyorsa, ancak bu koşulla demokratiklik özelliğini kazanacaktır. Demokrasinin kurumlarına -merkezi ve yerel yönetim gibi- ya da konumlarına -merkezi ve yerel gibi- bakılarak tanımlanması, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan emekçi sınıflar açısından anlamlı değildir. Bu çerçevede, merkezden yerele görev ya da yetki devrinin, mutlak anlamda demokratikleşme olduğu da söylenemez. Demokratik, özerk, güçlü yerel yönetimlerin bütün unsurlarıyla birlikte yaratılması hedeflenmelidir.

3. Demokrasi ve demokratikleşme hedefi, eşitlik ve toplumsal özgürlükler bakımından piyasa süreci ile sürekli çelişki içindedir. Piyasa süreci eşitlik ilkesine kör, özgürlük ilkesine ise yalnızca piyasa içi ilişkiler bakımından açık bir yapıya sahiptir. Bu yapı, toplumun demokratik planlama temelinde karar almasına, taban demokrasisine tahammülsüzdür. Piyasanın yerelleşme yanlısı tavrı, toplumun tüm kesimlerine açık bir yönetim sürecine ulaşma isteğinden kaynaklanmaz. Bu tavır, yerele doğru inildikçe yarı-kamusal niteliği artan ve kar yoğunluğu yüksek olan mal ve hizmetlerin piyasaya aktırılmasını sağlamaya odaklıdır. Günümüzde, başta küresel sermaye olmak üzere, yerli tekellerin eğitim, sağlık, tarım, bayındırlık, çevre hizmetlerinin yerelleştirilmesini talep etmesi bu özellikten kaynaklanmaktadır.

4. Yerel yönetimlerin, günümüzde, şu ya da bu boydan özel sektör/sermaye gruplarının açık tekeline alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Yönetişim gibi halkın katılımcılığını ortadan kaldıran formüller, yerel yönetimlerde yerli ve yabancı servet - sermaye çıkarları ile halkın çıkarlarının açıkça karşı karşıya gelmesine yol açmakta, yerel yönetimlerin demokratik özünü ve toplumsal barışı zedelemektedir. Yerel yönetimlerde karar gücü, yerel topluluğun tüm kesimlerinin temsil edilebildiği bir zemine yerleşmeli, karar gücünün dengeli ve meşru bir çoğulculuk temelinde işlemesi sağlanmalıdır. Burada başlıca sorun, geniş kitlelerin örgütlülüğünün geliştirilmesidir. Yerel yönetimlerin güçlü demokratik örgütlenmelerin yaratılmasında

önemli katkıların olacağı unutulmamalıdır. Ayrıca, bu kesimlere dönük olarak sendikalaşma, taban dayanışma örgütleri, mahalle ve semt örgütlerinin güçlendirilmesine, kooperatiflerin gerçek işlevleriyle geliştirilmesine çalışmak ivedi görevlerden biridir.

5. Yerel yönetimler, kentsel ve kırsal alanlarda toprak varlığı başta olmak üzere, kamu servetinin halk adına yöneticisidir. Yeni liberalizmin dayattığı yerelleşme, kamu servetini, yerli-yabancı mülk sahiplerine satmaya odaklanmış bir tacirlik anlayışı getirmektedir. Kamu serveti, ülkenin ve halkın gelişmesi ve refahını sağlama anlayışıyla güvence altına alınmalı ve yönetilmelidir. Bunun yolu, sosyo-ekonomik ve fiziksel planlamadan geçer. Ulusal - bölgesel - yerel düzeylerde planlama hiyerarşisi içinde, yerel yönetim özerkliğini güvence altına alan demokratik planlama esastır. Kamu hizmetleri için gerekli kaynaklar, hem gelişme ve refah hem de çevre değerleri korunarak, ancak bu yolla sağlanabilir.

6. Çeyrek yüzyıldan bu yana belediyeler, sistemli bir biçimde, dış özel sermayeden borçlanmaya teşvik edilmektedir. Bunun için kamu kredi sistemi işlevsiz kılınmış, Dünya Bankası öncülüğünde gerçekleştirilen uygulamalarla İller Bankası yapısı daha da çürütülmüştür. Belediyeler, kendi bankalarıyla kavgalı hale gelmiş, İller Bankası'nın çürüyüşü kamusal kredi sisteminin bozukluğuna gösterge diye ilan edilmiştir. Yatırımlar için gerekli kaynaklar başka kanallardan sağlanmaya başlanmış, bu gelişme uluslararası kuruluşların ve özel sermaye kuruluşlarının bu alanda etkinliklerinin artmasına yol açmıştır. Yabancı özel sermaye, yüksek yatırım gereği olan yerel altyapı alanına hesapsızca girmekte, vereceği kredi karşılığında başlıca yerel hizmetlerin özelleştirilmesi, imtiyazı şartını dayatmaktadır. Sonuç, doğrudan yabancı sermaye yatırımını serbestleştirmek, kent topraklarından sonra köy topraklarının da yabancılara satılmasına izin vermek gibi yasal değişikliklerle birlikte, temel belediye hizmetlerinde özelleştirme ve yabancılaşmaya yol açmaktadır. Bu gelişme, yerel yönetimlerin özerkliğini köklü bir biçimde ortadan kaldırmakta, bunları küre-

sel mali piyasaları ve dünya devi şirketlere bağımlı hale getirmektedir.

7. Yerel kamu hizmetlerinin finansmanı için sağlam bir kredi sistemine gerek vardır. Bu sistem, hizmetlerin yerel yönetimler tarafından ve kamu hizmeti olarak görülmesini güvence altına almalıdır. Kamu kredisi sistemi, yerel yatırımlarda kullanılacak özgün teknoloji ve işletme modelleri geliştirmeyi desteklemeli, borçlanma gereğini uygun, ileri ve ucuz yatırım araçları sunarak azaltmalıdır. Bu yapı, yerel yönetimlerin ortaklığı olarak inşa edilmeli ve doğrudan yerel yönetimlerin yönetim ve denetiminde olmalıdır. Yerel yönetim özerkliği ve güçlü bir yerel yönetim sisteminin varlığı ancak bu yolla sağlanabilir.

8. Yerel yönetimlerin, ulusal vergi gelirleri tahsilatından aldıkları pay artırılmalı, oran beş yıllık bir zaman dilimi için belirlenmeli, dönem içinde düşürülmesi açık ve kesin koşullara bağlanmalıdır. Türkiye, bölgeler ve yerel birimler arasında kabul edilemez eşitsizlikler sergileyen bir yapıya sahiptir. Böyle bir durumda, yerel yönetimlerin sorunlarını sadece kendi kaynaklarıyla çözmeleri olanaklı değildir. Kaynakların dağıtımında nüfus ölçütüne ek olarak sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerini de dikkate alan bir sistem işletilmelidir.

9. Ülkemizde vergi sistemi, emekçi halkın yükünü artıran bir özellik sergilemektedir. Vergi, ücretlilerin ve dolaylı vergiler yoluyla da yoksul halkın sırtına yüklenmiş durumdadır. Öncelikli talep, vergilendirmenin yerelleşmesi değil, vergilendirmede adalettir. Bu sağlanmaksızın, yerel yönetimlere vergi koyma yetkisinin ya da vergi oranlarını belirleme yetkisinin verilmesinin olumlu bir katkısı olamayacaktır. Böyle bir yetki devri, yerel yönetimleri güçlendirmek değil yerel halkın baskın çıkar grupları karşısında daha fazla ezilmesi anlamına gelecektir.

10. Yerel yönetimler şirket değil, kamu idareleridir. Bunların varlık nedeni kar elde etmek değil, kamu hizmeti sunmaktır. Kamu hizmeti öncelikle toplumsal eşitsizlikleri gidermeyi ve halkın refahını artırmayı amaçlar. Bu özellikleri nedeniyle, yerel yönetimlerin başarılı olup olmadıkları, yaptıkları her fau-

liyet sonunda yalnızca gelir-gider dengesine bakılarak ölçülemez. Yerel yönetimlerde başarı, sundukları hizmetlerde sağladıkları "sosyal katma değer"e bakılarak, faaliyetlerinin toplumsal eşitsizliği azaltmaya ne kadar katkıda bulunduğu ölçülerek belirlenmelidir. Her hizmetin finansmanını o hizmetin satış geliriyle karşılamayı dayatan, bedelsiz yada indirimli hizmet sunmayı "popülizm" olarak mahkum eden, yerel hizmetleri böylece piyasa malına dönüştüren gerici saldırı reddedilmelidir. Yerel kamu hizmetleri piyasası usulü fiyatlandırma esasına değil, doğal ve toplumsal dengenin korunmasına hizmet eden tarifelendirme esasına dayandırılmalıdır. Ölçü, farklı kesimler arasında yük-nimet bölüşümünde ulaşılan durumdur. Demokratik yerel yönetim sistemi, ancak bu ilkeye bağlılıkla inşa edilebilir.

11. Yerel yönetimlerde 1985 yılından bu yana yaygınlaşan geçici işçilik rejimiyle, taşeronlaştırmanın yarattığı açlık sınırındaki ücretlerle ve örgütlenme hakkının gaspıyla düşürülen iş maliyetlerinin toplumsal bedeli çok yüksektir. Özelleştirmeyi zorunluluk haline getirmeye çalışan merkezi yönetimin kadro tahsislerini durdurmasıyla ortaya çıkan bu durum, şimdi yerel sözleşmelilik sistemi kurularak sürekli hale getirilmeye çalışılmaktadır. Devlet memurlarına da uygulanan yerel sözleşmeli istihdam usulü üç sonuç yaratır: Birincisi, yerel egemen grupların istek ve çıkarlarına tabi bir yerel yönetim yaratır. İkincisi, yerel hizmetlerden herhangi birinin istendiğinde taşerona gördürülmesi yada özelleştirilmesi için esnek bir zemin sağlar. Üçüncüsü, yerel kamu çalışanlarının iş güvencesi ile örgütlenme hakkından yoksun bırakılması sonucu doğurur. Bu nedenlerle, yerel sözleşmelilik sistemi kabul edilemez. Halkın hizmetinde, kamu hizmeti veren bir yerel yönetim, iyi yetişmiş ve güven içinde çalışan bir personel varlığı gerektirir.

12. Hükümet tarafından hazırlandığı bilinen "Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı", ile yerel yönetimler ve personel rejimi konularındaki tasarlara egemen olan anlayış, yukarıda açıklanan ilkelerden çok, uluslararası sermaye ile yerli ortaklarının çıkarlarına hizmet etmeye yöneliktir. Yönetimin bütünlüğü ilkesi yerine

getirilen "subsidiarite" (yerellik) ilkesi, ülkenin gelişmesi-halkın refahı yerine piyasanın güvence mekanizmalarını sağlama almakta; kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesini öngörmekte, hem merkezi hem yerel yönetimlerin sosyal niteliğini ortadan kaldırmaktadır. Taslaklarda eğitim, sağlık, bayındırlık, tarım, kültür, çevre-orman gibi temel yaşam alanları büyük ölçüde il özel idarelerine kısmen de belediyelere devredilmek istenmektedir. Bu devir, kamu mülkleri ile bunlara tasarruf etme, ihale yapma yetkisinin büyük ölçüde yerel / bölgesel egemen gruplara devri anlamına gelmektedir. Böylece, merkezi yönetimce tasfiyesi gerçekleştirilemeyen kamu varlıklarıyla hizmetlerinin tasfiyesi yerel kanallardan gerçekleştirilecektir. Bu, hizmetleri halka en yakın yerde vermenin değil, kamu yetkilerini sermayeye aktarmanın planıdır. Oysa, yerel kamu kaynaklarının halka hizmet olarak geri dönmesi temel bir ilke olmalıdır. Kaynakların sermayeye aktarılması anlayışının egemen olduğu düzenlemelerin yasalaşması engellenmelidir.

Bu yasal girişimlerle ilgili olarak öncelikle şu soruların yanıtlanması gerekmektedir:

- Yerelleşen hizmetler için gerekli kaynak nereden sağlanacaktır?

- Hizmeti sürdürecektir kamu görevlilerinin istihdamı nasıl gerçekleşecektir?
- Yoksul il ve belediyelerin yüksek yatırım ve hizmet gereği nasıl karşılanacaktır?
- Yerellik, yerel'ler arasında ve yerel içindeki eşitsizlikleri hangi mekanizmalarla giderecektir?
- Gericici yerel unsurların kamusal yaşamı baskı altına alması hangi mekanizmalarla önlenecektir?
- Yerel ölçek, devasa küresel şirketler karşısında nasıl bir varlık gösterebilecektir?

Küresel saldırı, neo-liberalizmin dayattığı yerelleştirme politikasıyla, yerel yönetimlerle hemşehriler arasındaki bağları koparmaya odaklanmıştır. Kentlerle köylerin sakinleri yerel yönetimlere sahip çıkmaya çağırılmalıdır. Çünkü köylüler ve kentliler, yaşadıkları yerin yalnızca sakini değil, aynı zamanda sahibidirler.

Yerel yönetimler küresel gericiliğin ve çıkar odaklarının tasallutundan kurtarılmalıdır. Toplumun ilerici ve demokrat güçleri, yerel seçimlerde birlikte hareket etmeyi başarmalı ve seçimlerin galibi olmalıdır. Bunun için şimdiden çalışmaya başlamak, ortak bir yaklaşım, ortak bir politika ve ortak bir program geliştirmek gerekir.

Japonya'da Yönetim Yapısı ve Şehir Planlama Pratiği

Y. Şehir Planlama

Semra KALKAN¹

Bu yazı Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı'nın (JICA) 24 Ağustos-26 Ekim 2003 tarihleri arasında Tokyo'da düzenlediği "Kapsamlı Şehir Planlama" adlı kursta verilen bilgilere dayanılarak hazırlanmıştır. (Bu yazının İngilizceden kısaltmalar ve seçmeler yapılarak aktarıldığı kurs kitapçığı: "Japonya'da Şehir Planlama Pratiği", Takayuki Kishii Yardımcı Profesör, Nihon Üniversitesi, Bilim ve Teknoloji Koleji, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Japon Arazi, Altyapı ve Ulaşım Bakanlığı Yayını, Temmuz 1996.)

Bazı Tanımlar

Japon şehirleri, Avrupa ve Amerika şehirlerinden farklı olarak başlangıçta temel altyapıdan yoksun gelişmiş oldukları için kentsel altyapının en verimli-etkin olarak inşası Japonya'da en önemli konudur. Bu nedenle, Japon şehir planlamasının amaçları aşağıdaki gibi sorulara yanıt aramak olmuştur:

- Kamusal alanlar ne miktarda ve nerelere yerleştirilmeli?
- Kamunun güvenliği ve refahını güvenceye alan yapılaşmanın kuralları neler olmalı?

Sonuç olarak, şehir planlama mekanizması kentsel alanlarda yaşayan insanlar için projeler uygulamak amacıyla tasarlanmıştır. Diğer yandan Japonya'da şehir planlama kentleşen ve kentleşmiş alanlarda "planlama", "sınırlama (kısıtlama)" ve "uygulama"yı kapsar. Japonya'da "kent" ve

"kı" olgularının ayrımı şehir planlama çerçevesi içinde net olarak tanımlanmamıştır. Bu nedenle, şehir planlama yalnızca "şehirler" için değildir. "Kentleşen ve kentleşmiş alanlarda fiziksel planlama" şehir planlamayı doğru olarak ifade eder.

Bu yazıda ele alınacak başlıca konular yönetim organizasyonuna yoğunlaşacaktır:

1. Japon yönetim organizasyonu nasıl çalışır?
2. Şehir planlamada yönetim organizasyonu nasıl çalışır?
3. Şehir planlamada merkezi hükümetin rolü nedir?
4. Şehir planlamada yerel yönetimlerin rolü nedir?
5. Şehir planlamada özel sektörün rolü nedir?
6. Planlama yönetimi ile hükümetin yasal ve yargısal birimleri arasındaki ilişki nedir?

JAPON YÖNETİM ORGANİZASYONU NASIL ÇALIŞIR?

Japon yönetim sistemi ikiye ayrılır:

Merkezi ve yerel yönetimler

Japon Hükümeti cumhuriyetçi bir sistemle çalışmaz. Bu nedenle, merkezi yönetim, dış işleri ve milli savunma yanında bütün yönetim konularını üstlenir. Örneğin, merkezi hükümet yönetsel

PLANLAMA
2003/4

¹ Yazar, Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı'nın (JICA) 24 Ağustos-26 Ekim 2003 tarihleri arasında Tokyo'da düzenlediği "Kapsamlı Şehir Planlama" adlı kursu tanımlayan iki Türk şehir planlamasından biridir.

çerçeveyi (kurguyu) Şehir Planlama Yasası'na ve yerel yönetimlerdeki idare yapısının ilkelerine göre formüle eder. Yerel yönetimler de merkezi hükümetin belirlemiş olduğu idari prosedürlere göre çalışırlar. Merkezi hükümet aynı zamanda yerel yönetimlerin danışmanlık-müşavirlik ile onlara sağlayacağı subvansiyonların (finansal devlet desteğinin) standartlarını da oluşturur. Merkezi hükümetin bu belirleyiciliği -rehberliği geniş bir alanı kapsar. Otoritesini yasadan alır. Bütün bu kurallara uyum ve standartların sağlanmasının yöntemi de finansal devlet desteği yoluyla gerçekleştirilir.

Diğer yandan, merkezi hükümet yerel yönetimlere ilişkin politikalar hakkında kararlar oluştururken yerel yönetimler de gereksinimlere karşılık verebilecek sonuçların çıkması amacıyla karar verme sürecine katılırlar.

Yerel yönetimlerde iki yönetim kademesi vardır: Vilayetler ve belediyeler.

Yerel yönetim idari birimi olarak çalışan 47 vilayet ve 3234 belediye mevcuttur. Japonya'da "vilayet" olarak adlandırabileceğimiz ve tarihi-coğrafi nedenlerle oluşturulmuş bir yönetim ayrışması sistemi vardır. Vilayetler doğrudan merkezi hükümetin, belediyeler ise vilayetlerin idaresi altındadır. Vilayetlerin alanları 83000 km² ile 1875 km² arasında değişir. Nüfusları ise 12 milyon ile 615000 arasında geniş bir yelpazede yer alır. Tokyo en kalabalık vilayettir. Belediyelerin de alan ve nüfusları çok farklılaşır. Yokohama şehri 3 274 000'lük nüfusu ile en büyük belediyedir. Ancak en küçük belediyenin nüfusu da 7000'dir. Bu büyük farklılaşmaları rağmen şehirler genellikle 50-500 bin arasında nüfusa sahiptirler. Daha küçük şehirler ya da köyler 5000-20000 nüfusludurlar. Belediyelerin alanları 1400 km² ile 13 km² arasında değişir.

Şehir planlama alanları idari sınırların ötesinde tanımlanabilmektedir.

Şehir planlama alanları çoklu oluşum kriterleri olan kentleşmiş alanlar ile tanımlanır ya da bir belediyenin bir kısmı şehir planlama alanı olarak seçilebilir. Japonya'da 1274 şehir planlama alanı mevcuttur. Bu alanlar 1967 belediyenin ya tümünü ya da bir kısmını kapsar. Bu miktar bütün belediyelerin %61'idir. Şehir planlama alanları toplamı 95 700 km²'dir. Bu miktar Japonya'nın bütün alanının %25'ine karşılık gelir. Bu alanlardaki toplam nüfus 113

milyondur. Bu da yine bütün Japon nüfusunun %91'ine karşılık gelir.

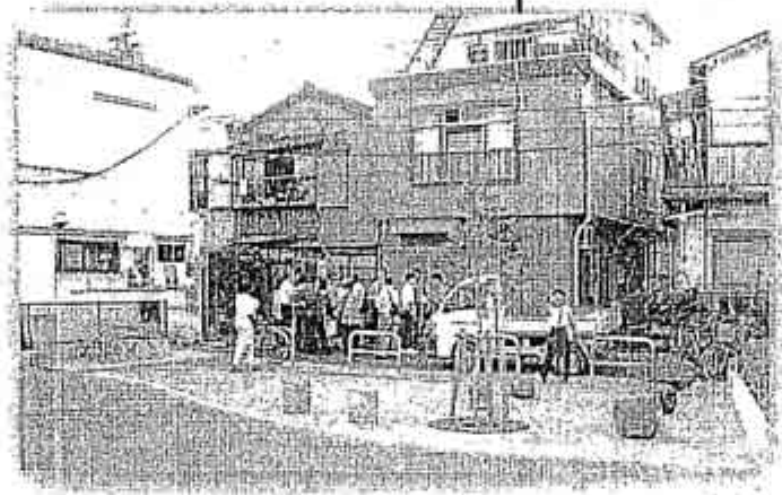
Kamu yönetiminin istikrarı ve sürekliliği memur kesiminin varlığıyla güvence altına alınır.

Merkezi yönetimin idari kadrosu Millet Meclisi'nce seçilen başbakan tarafından yürütülür. Başbakan her bakanlığa bir bakan atar ve bakanın liderliğindeki alt kadro farklı idari işlere bakar. Kamu memurları bakanların ve yardımcılarının (atanmış olan) rehberliğinde ve kontrolünde idari işlere bakarlar. Bütün memurlar devlet adına çalışmak için bir sınavdan geçerler. Genellikle 20-30 yıl çalışırlar. Genelde bakanlar memurları doğrudan işe alamaz, yerlerini değiştiremez ya da çıkaramazlar. Hükümet değişse bile yönetimdeki görevlerinde kalırlar.

Yerel yönetimlerin idaresi, seçilmiş olan resmi görevlilerce yürütülür. Vilayetlerdeki en üst düzey kamu görevlileri olan valiler vali yardımcılarını ve deşterdarları atarlar. Belediye başkanları da yardımcılarını ve muhasebe müdürünü atarlar. Belediyelerdeki istihdam yapısı ve organizasyonel yapı merkezi yönetimdekine benzer. Ancak, valiler ve belediye başkanları insan kaynakları yönetimine artık daha çok önem veriyorlar ve idari görevlerini daha sorunsuz yürütebilmek için daha seçici oluyorlar.

Özetle; hem valilikte hem de belediyelerde bir şehir planlama bölümü mevcuttur. Bütün bu sistem, Türkiye'deki belediye, valilik ve bakanlığın iç hiyerarşisi bakımından benzerdir.

Diğer yandan, merkezi hükümet yerel yönetimlere ilişkin politikalar hakkında kararlar oluştururken yerel yönetimler de gereksinimlere karşılık verebilecek sonuçların çıkması amacıyla karar verme sürecine katılırlar.

ŞEHİR PLANLAMADA YÖNETİM ORGANİZASYONU NASIL ÇALIŞIR?

Şehir planlama merkezi hükümetin Arazi, Alfayapı ve Ulaştırma Bakanlığı'ndaki (MLIT) Şehir Bürosu tarafından yürütülür. Şehir Bürosu'nun görevleri:

- Kent politikaları ve planlarını formüle eder ve hazırlar.
(Kent Politikası Bölümü ve Şehir Planlama Bölümü)
- Yolları, şehir parklarını ve kanalizasyonu planlar, yönetir ve inşa eder.
(Yol Bölümü, Parklar ve Yeşil Alanlar Bölümü, Su ve Kanalizasyon Arıtma Bölümü)
- Arazi yeniden düzenleme, kentsel yeniden geliştirme gibi kentsel gelişme projelerini yönetir. (Kentsel Yenileme ve Kent Afet Engelleme Bölümü ve Arazi Yeniden Düzenleme Bölümü)
- Şehir Bürosu'nun bütün bölümlerini koordine eder.
(Kentsel Planlama Genel Konular Bölümü)

Genel Konular için düzenli çalışan bir idari personel vardır. Diğerleri inşaat mühendisliği, mimarlık, peyzaj gibi alanlardan teknik personeldir. Teknik kadro idari işleri yönetmede teknik yeteneklerini kullanırlar.

Diğer organizasyonlarla daha yakın bir koordinasyona gerek vardır.

Şehir planlama işi yalnızca MLIT'nin diğer büroları ile değil ama diğer bakanlıklarla ve organizasyonlarla da bağlantı içinde yürütülür. Planların hazırlığı ve uygulaması üzerine böyle-

sine geniş çaplı bir koordinasyon da yapılır (Şekil 1-7 ve Şekil 1-8).

Yerel yönetimlerde de benzer bir organizasyon kullanılır.

Şehir planlama yerel yönetimlerin idaresinde kamu işleri ve mimari yönetim olarak uygulamaya yansır. Hem vilayet hem belediye düzeyindeki yönetim yapıları merkezi hükümettekine benzer. Çalışanlar çoğunlukla teknik personeldir. Bir yerel yönetimde planlama aynı zamanda çok işlevli bir iştir. Bu nedenle, işler ilgili bölümler ve ilgili organizasyonlar arasında dikkatli bir koordinasyon ile yönetilir.

Merkezi hükümet idari bakımdan uyumu sağlamak amacıyla memurlarını yerel yönetimlere gönderir.

Merkezi hükümette çalışan memurlar yerel yönetimlerde bazı iş deneyimleri edinirler ve yine yerel düzeyde planlama ve uygulama sorumlulukları üstlenirler. Örneğin, Bakanlığın Şehir Bürosu'ndan bir teknik eleman (memur) belediye'deki şehir planlama daire başkanının iş pozisyonunu incelemek için belediyeye gönderilir. Bu bakanlık görevlisinin görev süresinin neredeyse yarısı yerel yönetimlerde veya bağlı kamu kurum ve kuruluşlarında (kamu ortaklıkları) geçer. Merkezi hükümette çalışanların belediyelere ve kamu ortaklıklarına yerleştirilmesi, merkezi hükümetin merkezi ve yerel düzeyde planlama çabalarının birbirine uyumunu güvenceye almasını sağlar. Bireysel düzeye bakıldığında, bir merkezi hükümet görevlisi yerel düzeyde bir deneyim görür. Edinilen bu deneyim daha sonra merkezi hükümetin yerel konulara bakışına

Örnek: İbaraki Vilayeti'nin Şehir Planlama Yönetimi ile İlgili Organizasyonel Yapısı

İbaraki Vilayeti		Mito Şehri	
Şehir Planlama Bürosu	Çalışan Sayısı	Şehir Planlama Bölümü	Çalışan Sayısı
Şehir Planlama Bölümü	22	Şehir Planlama Bölümü	13
Kentsel Gelişme Bölümü	30	Yol Geliştirme Bölümü	16
Park ve Caddeler Bölümü	26	İnşaat Bölümü	18
Kanalizasyon Bölümü	25	Bölgesel Kalkınma Bölümü	8
İnşaat Bölümü	29	Park ve Açık Alanlar Böl.	12
Konut Bölümü	31	Kentsel Kalkınma Bölümü	13
Kamu İşleri Bölümü	99	Kanalizasyon Bölümü	93

yanıtlanacak şekilde ulusal düzeye aktarılır. Bu merkezi hükümet görevlisinin hem planlamaya hem de onun uygulamasına yoğunlaşması genel planlama sürecinin bu iki aşaması arasındaki uyumu da sağlar.

ŞEHİR PLANLAMADA MERKEZİ HÜKÜMETİN ROLÜ NEDİR?

"Ulusal planlamanın formülasyonu"
öncelikli konudur.

Şehir planlama Ulusal Kalkınma Planı temeline dayanır. Ulusal Kalkınma Planı'nın iki aşısı: Kavramsal planlama ve Fiziksel planlama. Kavramsal planlama yaklaşımı; nüfus, konut vb konuları kapsar. Ulusal Shinkansen (şehirlerarası hızlı tren) Planı ve havaalanı geliştirme planları büyük ölçekli fiziksel gelişmeye örnektir. Bu kalkınma planları ulusal politikalarla uyumlu olarak geliştirilir. Japonya'da şehir planı, Ulusal Kalkınma Planı çerçevesinde formüle edilir ve yönetilir.

Ulusal Kalkınma Planı, Milli Arazi Ofisi tarafından hazırlanır. Genellikle bu plan hazırlanmadan önce merkezi hükümetin ilgili birimlerince hazırlanan bölgesel planlar gözden geçirilir. İlgili birimler (Yerel yönetimler, MLIT, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı ve İç İşleri Bakanlığı) arasında koordinasyon ve danışmanlık olmadığı sürece ulusal kalkınma planı hazırlanamaz. Bu ulusal plan, hatta bölgesel planlar yerel yönetimlerin politikalarının bir toplamından ibaret değildir. Çünkü, Japon Hükümeti cumhuriyetçi bir sistemle çalışmaz. Aynı mantıkla, bölgesel planlar da şehir planların bir toplamından ibaret değildir. Merkezi hükümetin politikaları iki yolla yerel yönetimlere yansıtılır:

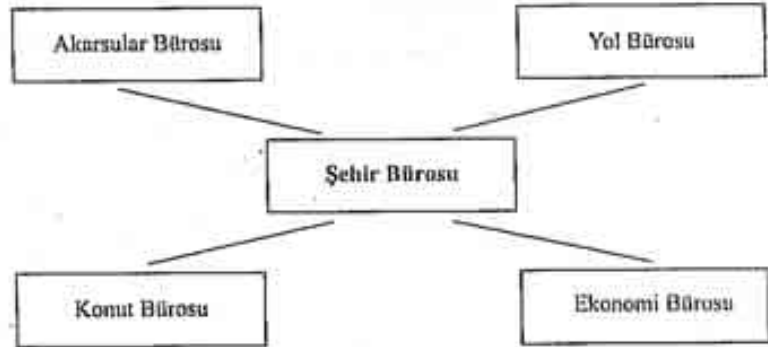
- Şehir planlarının onayından sonra valilere iletilen "tavsiyeler" kanalıyla
- Devletin yerel yönetimlere olan finansal tahsisatlarının kontrolüyle

İkinci Öncelikli Konu Kamu Kullanımlarının Sağlanması Konusunda "Bölgesel Koordinasyon"dur.

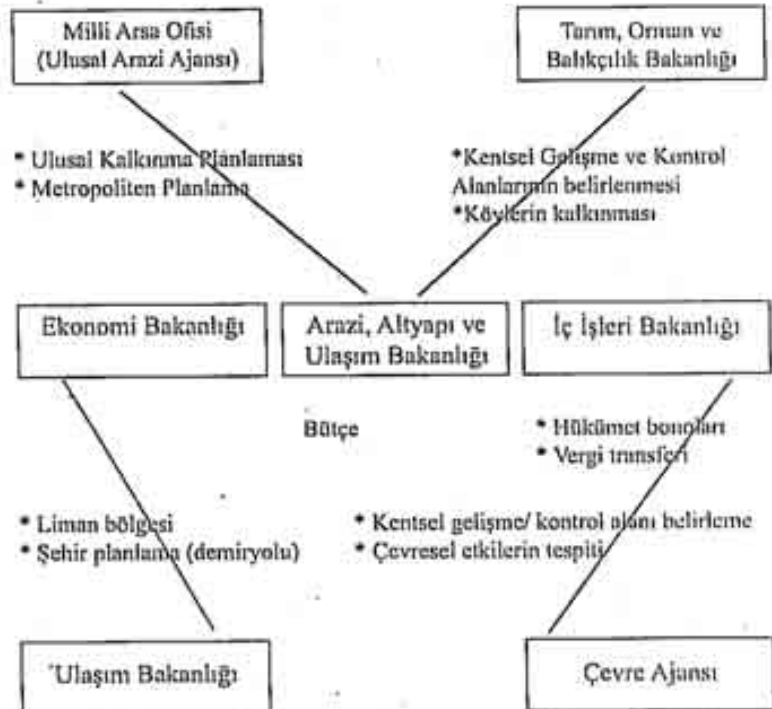
Prensip olarak, şehir planları vilayet düzeyinde onaylanır. Küçük ölçekli planlar ve gelişmelerin uygulanması belediyelere bırakılır. Merkezi Hükümetin buradaki rolü; vilayetlerin hazırladığı planlar arası koordinasyonu sağlamaktır. İlk müdahale bölgesel altyapı alanındadır. Örneğin, birden fazla yerel belediye alanından geçen bir

ana arter yolun yalnızca bir belediye ya da bir vilayetçe geliştirilmesi bir anlam ifade etmeye-bilir. Ama, bölgesel düzeyde bir koordinasyon bu yolun geliştirilmesini anlamlı kılar. Bu tür durumlarda merkezi hükümet belediyeleri şehir planlarının yapımı-onayı sırasında bölgesel kararları dikkate almaları konusunda ısrarla takip eder. Bundan öte, merkezi hükümet "kamu ortaklıkları" nı kullanarak projelerin uygulanması aşamasına da müdahale eder.

Arazi, Altyapı ve Ulaştırma Bakanlığı (MLIT)'nin Diğer Büroları ile Koordinasyon

Diğer Bakanlık ve Organizasyonlarla Koordinasyon

İkinci tip müdahale, özel sektör de dahil olmak üzere tarafların koordinasyonunun sağlanması şeklindedir. Bir proje geniş ölçekli ve karmaşık ise, örneğin bir demiryolu kademelenme projesi ele alınırsa, merkezi hükümet vilayetlere, şehirlere ve demiryolu şirketlerine bir danışmanlık birimi kanalıyla yol gösterir. Bir şehrin arazi yeniden düzenleme projesi, yol geliştirme projesi vb merkezi hükümetçe koordine edilir.

Üçüncü Öncelikli Konu "Teknik Standartlar Belirleyerek Proje Yönetmek" ve "Finansal Devlet Desteği Kanalıyla Gelir Dağıtımının Yeniden Düzenlenmesi"

Merkezi hükümet Şehir Planlama Yasası çerçevesinde yapılan kentsel altyapı geliştirme projelerinin ulusal standartlara uygun olacağını varsayar. Şehir planlama konularına ve çözümlerine ilişkin deneyimlerin ve bilgilerin her belediye ve vilayetten ulusal düzeye aktarılması zorunludur. Belediyelerin gelişme konusunda rekabet içinde olmamaları beklendiği için her bir yerel birimin eşitlik içinde gelişmesi önemlidir. Bu eşitlik gereksinimini karşılamak için merkezi hükümet gelirlerinden belediyelere finansal destek dağıtır. Yerel gelişme projelerine rehberlik edilmesiyle ulusal düzeyde önemli projelerin uygulanması da mümkün hale gelir.

Dördüncü Öncelikli Konu Proje Uygulamalarının "Kamu Ortaklıkları" Kanalıyla Yapılmasıdır.

Merkezi hükümetin birimleri arasında bazıları, örneğin MLIT, proje uygulama kapasitesine sahiptir. Kamu sektöründe yapılan proje uygulamalarının yanında kentsel altyapı ve üstyapı geliştirme ve diğer kentsel gelişme projeleri özel amaçlarla oluşturulan kamu ortaklıklarınca uygulanabilir. Metropoliten Otoban Yollar Şirketi, Konut ve Kentsel Gelişme Kuruluşu ve Japon Bölgesel Gelişme Kurumu bu tür kamu ortaklıklarına örnektir. Bu kuruluşlarca yapılan projeler aşağıdaki koşullarda uygulamaya konulur:

1. Belediyenin finansal gücü sınırlı ise,
2. Belediye finansal kaynağı olsa da proje uygulamasına istekli değilse,
3. Belediye teknik olanaklardan yoksunsa,
4. Merkezi hükümet ulusal düzeyde önemli olan bir projeyi uygulamayı gerekli görürse.

ŞEHİR PLANLAMADA YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ NEDİR?

Belediyeler planlamanın başlıca aktörleridir. Ama, teknik kapasiteleri yeterli olmayabilir.

Japonya'da kamu yönetimi iki ana kısımdan oluştuğu için bir alan mutlaka ya belediye ya da vilayetin yönetim sınırlarına düşer. Belediyeler şehir planlamanın asıl aktörleridir. Bunun nedeni; belediyenin bir yerleşmenin sakinlerine en yakın idari birim olmasıdır. Ayrıca, planlamanın içeriğinin o yerleşmenin sakinlerinin haklarını ve finansal kaynaklarını uzun vadede etkileyecek olması da belediyelerin "asıl aktör" olmalarını zorunlu kılar. Bununla beraber, bütün belediyelerde bağımsız bir şehir planlama birimi yoktur ya da varsa bile küçük belediyelerde yeterli teknik kadro bulunmaz. Bu nedenlerle bir belediye şehir planlamanın karmaşık sorunlarını özel danışmanlık kuruluşları kanalıyla veya vilayetten teknik eleman desteği alarak gidermeye çalışır. Bazen bir belediye merkezi hükümetten de yeterli kapasitede teknik kadro talebinde bulunabilir.

Vilayetler belediyeleri koordine ederler ve bölgesel kamu kullanımlarının denetimini yaparlar.

Vilayetler koordine eder ve yönetirler. Sözü edildiği gibi, başlıca planlar belediyelerce yapılır. Ancak, belediye planlarının koordinasyonu ve uygunluğu vilayetlerin önemli rolü haline gelmiştir. Belediyelerin teknik ve finansal kapasiteleri yeterli olmayabileceği için bir vilayet yönetimi belediyelere müdahale etmek, koordine etmek ve yönetmek durumundadır.

Zaman zaman, merkezi yönetimle belediye arasındaki koordinasyon karmaşık bir hale gelir. Belediyelere aktarılan gelirlerin uygulamaya konulması vilayetlerce yönetilir. Ama yönetim sistemi her zaman tasarlandığı biçimde işleyebilir. Belediyelerce hazırlanan büyük ölçekli konut alanı projelerinde ortaya konan Gelişme İlkeleri, yönetimin belirlenmiş olan sisteminin dışındaki karmaşık işleyişine bir örnektir. Merkezi hükümet bazı belediyeler için büyük ölçekli konut alanı geliştirme projeleri planlayabilir. Ama, belediyeler için nüfusun artışı kamu hizmetlerinde de bir artış anlamına gelir. Örneğin; Orta okul ve liselerin inşa edilmesi gibi. Burada adı geçen Gelişme İlkeleri müteahhitlerin kamu kullanımlarının uygulanmasının maliyetini be-

diye yerine üstlenmesini öngörür. Sonuç olarak; inşaatın genel toplam maliyet, dolayısıyla da her bir konut biriminin maliyeti yükselir. Merkezi hükümet burada fiyat artışı sorununu görür ve ilgili belediyelere büyük ölçekli konut projelerindeki bu tür sorunların üstesinden gelmelerini sağlayacak finansal desteği yapar.

Örnek: Şehir Planlama Komisyonu Üyeleri Şehir planları valî veya belediyeler tarafından onaylanmadan önce Şehri Planlama Komisyonu'na sunulmalı ve orada incelenmelidir. Bu nedenle komisyon adaletli bir inceleme yapabilmek ve yöre sakinlerinin tümünün görüşlerinin kararlara yansımaları sağlamak için farklı sektörlerden temsilciler ister. Bu komisyon kamu yönetiminden bağımsızdır. Planı validen alır ve vatandaşların görüşlerini de dikkate alarak planın geçerliliği konusunu tartışır. Her vilayetin bir şehir planlama komisyonu vardır. Bazı belediyeler de yasal zorunluluk olmadığı halde uzlaşmayı en üst düzeyde sağlayabilmek için belediye şehir planlama komisyonları oluştururlar.

ŞEHİR PLANLAMADA ÖZEL SEKTÖRÜN ROLÜ NEDİR?

Planlamada özel sektörün rolü değişkendir. Bu bölümde şehir planlama danışmanları ve inşaat şirketlerinin rolleri üzerinde duruluyor.

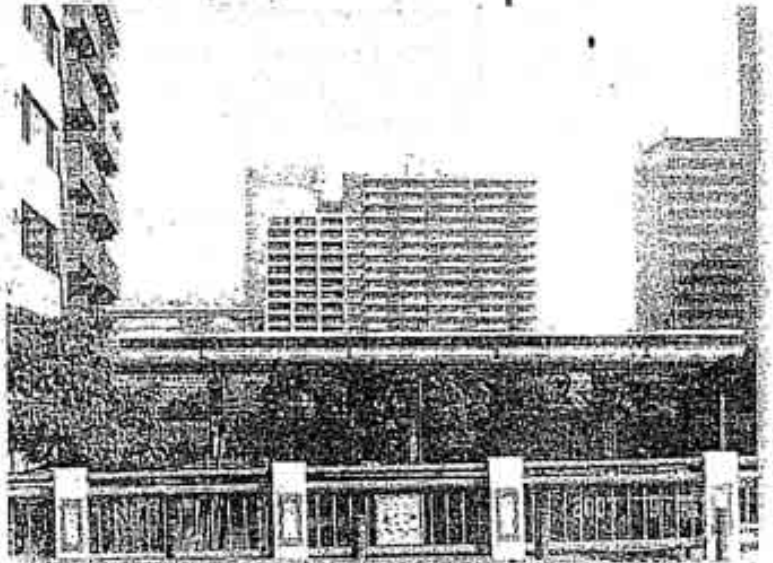
Danışmanlar devletin idari ve teknik işlerinde önemli rol oynar.

Geçmişte, inşaat mühendisliğinin bütün alanlarındaki işler, saha araştırması, tasarım ve inşaat dahil devlet eliyle yapılırdı. Bu işler yavaş yavaş özel sektöre kaymaya ve özel sektöre yaptırılmaya başlandı. Özel danışmanlık firmaları inşaat dışında bütün hizmetleri sağlar. Danışmanlık firmalarının rollerinden biri de vilayetlerde ve belediyelerdeki planlama bürolarına yardımcı olmaktır. Danışmanlık firmalarının görevleri: Planları ve diğer sunuş dökümanlarını hazırlamak, temel araştırmaların ve saha çalışmalarının yönetilmesi, halka yapılacak duyuru ve bildirimlerin hazırlanması, proje uygulaması için detaylı analizlerin yapılması, uygulama için detaylı tasarım yapılması. Japonya'da bazı küçük belediyelerde bağımsız şehir planlama bölümü yoktur. Böyle bir bölümün bulunduğu bazı belediyelerde de teknik elemanlar yeterli düzeyde değildir. Bu tip belediyelerde özel danışmanlık firmaları belediyelerin kendi planları ve mühendisleri gibi çalışırlar.

İnşaat firmaları altyapı geliştirmeyi de kapsayan kentsel gelişme projelerinde önemli rol oynar.

Özel sektörün diğer bir önemli rolü kentsel gelişme projeleri uygulamaktır. Bu projeler altyapı geliştirmeyi de kapsar. Japonya'da özel sektörün bu rolü Alman ve Amerikan sistemleri arası bir özellik gösterir. Japonya'da kamusal altyapının da kapsandığı kentsel gelişme projeleri, şehir planlama'nın bir kısmını oluşturur ve "kentsel gelişme projeleri" olarak anılırlar. Bunların uygulaması özel sektöre başvurulmadan yapılır. Ancak, arsa ve hisse sahiplerinin uzlaşmasını ve katılımını gerektirir. Kentsel gelişme projeleri kamu sektörü ile sınırlıdır: Merkezi hükümet, vilayetler, belediyeler. Bu üç birim altyapının ve diğer kamusal kullanımların geliştirilmesini, konut birimlerinin sağlanmasını ve yaşam çevresinin iyileştirilmesini üstlenir. Diğer yandan, özel sektör, farklı durumlarda bu süreci gerçekleştiren tek taraf olur. Gelişmenin özel sektöre kar getirmesi beklenen durumlarda inşaat firmaları bu süreci kendileri yürütürler.

Eğer proje alanı 1000 m²'den büyük ise (bu değer bazı belediyelerde 500 m²'dir), bu durumda projenin Şehir Planlama Yasası'na ortaya konulan Arazi Geliştirme Ruhsatı sürecinden geçirilmesi gereklidir. Firma bu işi belediyenin öncülüğünde yapar. Ancak, bazı özel kesim firmaları, karlı alanların planlanması, yöre sakinlerinin görüşlerinin bir uzlaşma noktasına getirilmesi, uygun idari prosedürlerin yürütülmesi konularında belediyeden daha yetkindir.

Şehir Planlama Komisyonu Üyeleri, İdaraki Vilayet

Akademisyenler	Avukat, Profesör, Mimar, Yerel İcraet Odası temsilcileri
Kamu	Merkezi hükümetin bölge temsilcileri
Kuruluşlarından	(Ekonomi Bakanlığı, Tarih ve Etniklik Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve
Temsilciler	Sosyal Bilimler Bakanlığı, Arazi, Mülkiyet ve İmarat Bk. Temsilcisi)
	Vilayet (Belediye Başkanı Yard., Eğitim Bakanlığı Md., İl Emniyet Md.)
Yerel Yönetim	
Temsilcileri	Belediye Başkanı
Vilayet Komisyonu	
Üyeleri	Her bir ilin temsilcisi
Belediye İmar Komisyonu	Komisyon Başkanı
Temsilcileri	Her belediyenin komisyon başkanı

Şehir Planlama Komisyonu Üyeleri, Millet Şehri (Belediye)

Akademisyenler	Avukat, Profesör, Mimar, Yerel İcraet Odası temsilcileri, Kadınlar Birliği temsilcileri, Müstahilat Dairesi, Tarih Komitesi
Kamu Sektörü	Belediye başkanı yardımcısı, Belediye başkanlık özel sekreteri
Belediye meclisi	
Üyeleri	Beş bürkeli komite üyesi

PLANLAMA YÖNETİMİ İLE HÜKÜMETİN YASAL -YARGISAL BİRİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ NEDİR?

Şehir planlama uygulamasıyla yasa koyucu devlet birimleri doğrudan ilişkili değildir.

Şehir planlama sistemi halk katılım sürecini yönetim sistemine entegre etmiş olduğundan planlama yönetimi ve mevzuatının devletin yargı organıyla doğrudan ilişkisi bulunmaz.

Millet Meclisi, yani yasa koyucu, yasaları yürürlüğe koyar ve şehir planlarının uygulanmasını sağlayan yürütme organı için bütçeyi hazırlar.

Millet Meclisi devletin bütçeleri düzenleyen yasa koyucu organıdır. Bu bütçeler şehir planlama yönetimini etkiler. Şehir Planlama Yasası'nda yapılan düzeltmelerin de Millet Meclisi'nden geçmesi gereklidir. 1968 Tarihli Şehir Planlama Yasası'nda bugüne kadar 50 değişiklik yapılmıştır. Her yıl şehir planlama projelerine verilecek devlet

desteğinin toplam miktarı, genel bütçe içerisinde belirlenir.

Vilayet ve belediye komisyonları Millet Meclisi'ndeki gibi çalışırlar. Yerel komisyon Şehir Planlama Komisyonu'na temsilci veya temsilciler gönderir.

Yerel komisyonlar yerel yönetmelikleri yürürlüğe koyar ve yerel bütçeleri hazırlar. Belediye, arazi kullanış (özel bölgeler, mahalle planları vb.) ve şehir planlama vergisinin toplanması vb. üzerine olan yönetmelikleri hazırlar. Yıllık bütçenin hazırlandığı aşamada yalnızca toplam harcama değil, projelerin özel bütçeleri de tartışılır ve belirlenir.

Yerel komisyon şehir planı onayı sürecinde yer almaz. Ancak plan, farklı sektörlerden temsilcilerce oluşturulan yerel şehir planlama komisyonunda tartışılmalıdır. Yerel komisyonun bazı üyeleri vilayet şehir planlama komisyonunun üyeleridir ve şehir planının onayı sürecinde yer alırlar. Belediye düzeyinde de yasal zorunluluk olmadığı halde bir şehir planlama komisyonu oluşturulabilir. Belediyedeki komisyonun temsilcileri onay yetkisi olan vilayet şehir planlama komisyonunun üyesi olabilir ve şehir planı onayı sürecine katılabilirler.

Halk plandan memnun olmaz ise mahkeme planların geçerliliğini inceleyebilir.

Ancak, bu yargı sürecinden önce, yönetim birimi halktan gelen itirazları- talepleri incelemelidir.

Şehir planlama halk katılımını da kapsayan idari bir süreçtir. Plan onayı sürecinde halk düşüncelerini açıklayabilir. Bu sistemin varlığı nedeniyle genellikle yargı süreci planların geçerliliğini sağlamada özellikle talep edilen bir süreç değildir. Ama yine de halk planın içeriğini, prosedürlerini, projelerini adil bulmadığında yargının mahkemece verilmesini talep edebilir.

Planların geçerliliğinin sağlanması sürecindeki yargı aşaması yanında şehir planı İdari Sorgulama Yasası'na tabi olarak da sorgulanabilir. Bu nedenle, bu tür şikayetlerin daha üst düzey bir yargı platformunda ele alınması gereklidir. Diğer bir deyişle, belediye projelerine yapılan itirazlar vilayet idaresi düzeyinde bir gözden geçirmeyi

gerektirebilir. Vilayet düzeyindeki planlara olan itirazların ise Bakanlık tarafından incelenmesi gerekir. Proje uygulamaları üzerine bir dava ise İdari Sorgulama Yasası'na göre gerekli kararın alınmasından sonra açılabilir.

SONUÇ VE KARŞILAŞTIRMA

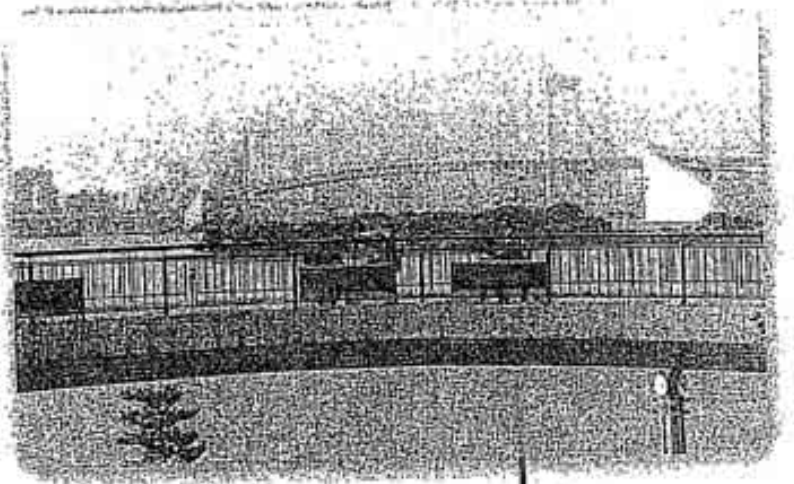
Japon yönetim ve şehir planlama sisteminin temeli, özellikle 1945'den sonra batı ve özellikle ABD, İngiltere gibi ülkelerin sistemlerinden doğrudan ve/veya uyarlanarak oluşturulduğu için genel çerçeve açısından Türkiye'dekinden önemli bir farklılık göstermemektedir. Örneğin; merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin yönetimdeki ağırlıkları, hiyerarşik yapıları, bu yapı içinde şehir planlamanın yer alışı biçimi, rol dağılımı genel çizgileriyle benzerdir. Bizdeki il yönetimleri yerine Japonya'da tarihsel idari bölümlenmeye dayanan vilayetler (prefecture) vardır.

Ancak, Japon şehir planlamasında hem yönetim hem de finans organizasyonunda son derece esnek, "duruma-projeye özel" ve 20-30 yıl gibi uzun vadelerde "sürdürülmesi" başarılan bir yapılanma biçimi vardır. Bu bakımdan Japon şehir planlama sisteminin bizdekinin tersine "günlük" politikadan "projeyi sürdürme ve yaşama geçirerek sonuçlandırma" anlamında arındırılmış olduğu söylenebilir.

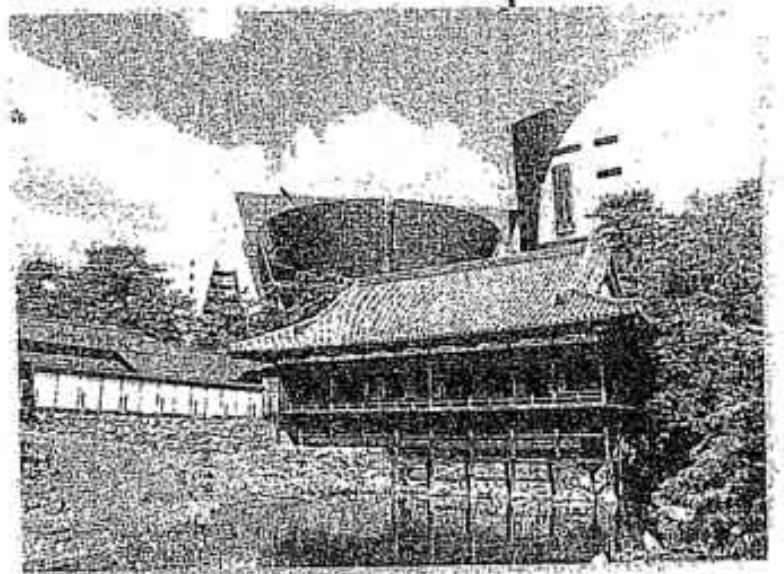
Mevzuat ve planlamada yer alan aktörlere genel olarak bakıldığında Türkiye'deki halihazır durumun kendi içerisinde bir tutarlılık ve "şehir planlama" adına bir bütünlük gösterdiğini söylemek çok zordur. Mevzuat, değişik politika dönemlerinin genellikle o günün politik kaygılarının uzantıları olarak ve mevcut sisteme "iyileştirme" anlamında eklenmeyen dağınık parçacıklardan oluşmuştur.

Aktörler olarak; merkezi hükümet, yerel yönetimler, özel sektör, sivil kuruluşlar ve vatandaşların sistemdeki konumları "şehir planlama" adına dengelenmemiş, zayıf tarafların hakları güvenceye alınmamış, istismara açık bırakılmıştır. Bu sistem içinde herşeye rağmen olumlu gelişen ve yaşama geçirilebilen projelerin "tekil", sıradışı örnekler olarak kalması neredeyse kaçınılmazdır.

Oysa Japon sisteminde bir proje "bütün tarafların" memnun kalabildiği yani kamu-özel-vatandaş

yararlarının dengelebildiği "o projeye özel" bir yönetsel ve finansal organizasyon ile başarıya ulaşır. Sistem genel prensiplerinden ödün vermemeyi güvenceye alacak kadar katı, ancak, "soruna-duruma-projeye" özel yepyeni formüllerin üretilmesine olanak verecek kadar dinamik ve esnektir. Örneğin, bir projede vatandaşlar, sivil kuruluşlar ve küçük bir belediye ön planda olurken başka bir projede büyük bir kamu kuruluşu, bir diğerinde ise bir özel şirket ön plana çıkabilir. Ama, değişmeyen; proje sonunda, doğrudan veya dolaylı olarak kamu-özel-vatandaş kesimlerinden hepsinin aynı anda kazançlı çıkmasıdır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Mekan Planlama Sistemi

Sabrina KAYIKÇI

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyasal Bilimi Anabilim Dalı

Planlama, Keleş'e göre, belli amaçlara ulaşabilmek için kıt kaynaklarla gereksinimlerin karşılanması arasında rasyonel öncelikler gözönünde bulundurularak bir denge sağlanması eylemidir.¹ Bu bağlamda planlamanın, her ülkede düzeni sağlamanın bir aracı olarak kullanılması gerektiği söylenebilir. "Öyle ki yalnızca toplumu düzenleyici bir ana toplumsal kurum olarak uygulandığı sosyalist ülkelerde değil, toplumda düzeltici ve yardımcı bir toplumsal kurum olarak kapitalist ülkelerde de plan uygulamasının giderek yaygınlaştığı görülmektedir."²

Bu çalışmada, her ülkede düzeni sağlamanın bir aracı olarak planlamanın kullanılması gerektiği düşüncesinden yola çıkılarak, sosyal piyasa ekonomisi³ uygulayan Almanya'nın planlama sistemi ele alınmaktadır. Almanya planlama sistemi incelendiği takdirde iki temel özellik karşımıza çıkmaktadır: Güçlü bir yasal çerçeve ve ademi-merkezleştirilmiş bir karar verme yapısı. Görüldüğü gibi Almanya planlama sistemi, ülkenin federalist yapısına uygun şekildedir. Buna göre, Federal Hükümet, planlama için gerekli yasal çerçeveyi çizmekte ve eyaletler de bu çerçeveye uygun olarak (plan ve politikalar federal yapıda-

kine uyumlu olmalıdır) kendi planlama yasalarını oluşturmakta ve uygulamaktadırlar. Ayrıca, tüm kamu planlama kurumlarının ve planların tasarlanmasının yatay ve dikey koordinasyonu, Alman planlama sisteminin önemli bir yanıdır.

Çalışmada, öncelikle Almanya hakkında genel bir bilgi vermek amacıyla idari yapıdan bahsedilmekte, daha sonra da Almanya'da mekan planlama (bölge planlama, kent planlama) ele alınmaktadır. Böylece, Almanya'da mekan planlama ve ilgili kurumlar incelenmektedir.

Çalışma, Türkiye'de Almanya planlama sistemi hakkında yeterince Türkçe kaynak olmaması nedeniyle, Almanya'daki ilgili kurumların sitelerinde tarama yapılarak, bu kurumların resmi yayınlarına internet üzerinden ulaşarak hazırlanmıştır.

Almanya'nın İdari Yapısı

Temel Yasa'nın (Federal Almanya Anayasası) 20. maddesinde belirtildiği üzere, Almanya federal bir devlettir. Almanlar ilk kez 1871'de birliğe kavuşmadan önce, yaşamlarını ayrı siyasal birimlerde sürdürmüşlerdir. Almanya'nın 1871'de yirmibeş

¹ Rüsen Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1980, s. 100.

² Tayfur Özgen, *Planlama Yönetimi*, İçişleri Bakanlığı Yay., Ankara 1987, s. 2.

³ Almanya'da ekonomi sistemi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda sosyal piyasa ekonomisi yönünde gelişmiştir. Bu sistem, eda Manchester-Liberalizmi'nin "herkes herkese karşı" ilkesinde olduğu gibi, işletme ve yatırım kurullarında devletin yönlendiricisinden de vazgeçme anlamına gelmektedir. Piyasa ekonomisinde devlete öncelikli düzenleme görevi düşmektedir. Devlet, çerçeve oluşturacak koşulları sağlar. Bkz. İşte Almanya, *Federal Hükümet Basın ve Enformasyon Dairesi Yay.*, Almanya, 1999, s. 253.

eyaletten oluşan birleşik devlet şeklindeki yapısı, Nazi dönemine kadar sürmüştür. Nazi döneminde sürdürülemeyen federal devlet anlayışı, 1945'te yeniden doğmuş ve Batı işgal bölgelerinin birleştirilip yeni bir devlet oluşturulması süreci eyalet-temeline dayandırılmıştır. 1949 yılında onbir eyaletin birleşmesiyle Federal Almanya Cumhuriyeti, beş eyaletin birleşmesiyle de Doğu Almanya Cumhuriyeti oluşmuştur. "Görüldüğü gibi Almanya, tarihi boyunca siyasi birliğini esas olarak federal bir birlik biçiminde algılamıştır."¹ 1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden sonra Federal Almanya Cumhuriyeti, onaltı özerk ve federal eyaletten meydana gelen federal bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Almanya'nın bu federatif yapısında yaşamada merkez, yürütmede ise eyaletler güçlüdür. Yasama yetkisinin yanı sıra, eyaletler federal yasaları da kendi yetki ve sorumlulukları altında uygulayabilirler. Öte yandan dış işleri, savunma, demiryolları ve posta hizmetlerine ilişkin yetkiler, bütünüyle Federal devletin sorumluluğu altındadır. Almanya'da idari yapı, Federal Devlet, onaltı eyalet, il yönetimleri, ilçeler ve belediyeler olmak üzere beş kademededen oluşmaktadır. Ancak, Almanya'da bütün ülke için geçerli olabilecek bir idari yapı modeli yoktur. Her eyalet, kendi yönetim biçimini ve mahalli idare birimlerini oluşturmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak da idari birimlerin yetki, sorumluluk ve görevleri bir eyaletten diğerine farklılıklar göstermektedir.²

Mekan Planlamasının Hukuki Yapısı

Almanya kent planlama sisteminin iki temel özelliği vardır: Güçlü bir yasal çatı ve adem-i merkezleştirilmiş bir karar verme yapısı. Yönetim düzeyleri arasındaki güçler ayrımı, Temel Yasa'da (Federal Almanya Anayasası - 1949) yer almaktadır. Bu durum, planlama sistemi üzerinde güçlü bir etkiye ve kendi planlama yasalarını yapan farklı eyaletlerin planlama uygulamalarında önemli

farklılıklara neden olur. Planlama sistemi genellikle, eyalet düzeyinde veya daha alt seviyede uygulanır. Federal düzey, her bir eyaletin planlama yasalarında temel bir tutarlılık sağlamak için, bir çerçeve (çatı) düzenleme yapar. Federal yasaların temel amacı, tüm ülkede eşit yaşam koşullarını sağlamaya çalışmaktır. Plan ve politikaların, daha alt düzeydeki yönetimlere politikanın ayrıntılarıyla ilgili yetki sağlayan yerellik kavramı içinde kalarak, en üst düzeydekine (Federal yapıdakine) uymak zorunda olması sistemin temel ilkesidir.

Bu doğrultuda bütün eyaletler, eyalet çapında ayrıntılı planlar hazırlarlar. Planın şekli ve kural-ları eyaletler arasında farklılık gösterir fakat normal olarak planlar, nüfus projeksiyonları, yerleşme sıradüzeni ve öncelikli alanlar gibi konuların yer aldığı gelişme amaçlarını içerirler. Her bir eyalet, çevreyi koruma kurallarını da koymak zorundadır. Ayrıca bölge planları, Ayrıntılı Federal Planlama Yasası'nda yapılan düzenlemelere uymak zorundadır.

Almanya'da Federal hükümet, Federal alanın tüm mekan planlamasını bütünleştirmek için yasal çerçeveyi oluşturur. Bu hükümler, 1965'teki Federal Bölge Planlama Yasası'nın kabul edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu yasa, bölge planlama³ ilkelerini ve Federal alanın yapısını tanımlar ve bu yüzden gelecekteki yerleşimin gelişmesini yönlendirmeyi sağlar. Bu yasa, amaçların tanımlanmasına imkan verir ve bu yüzden eyaletler için bir uygulama rehberidir. Eyaletler, kendi mekan planlama yasalarını kabul eder, bölgesel politika programları ve bölgesel politika planları hazırlarlar.

Tüm bölge planlamada olduğu gibi, Federal Hükümet düzeyinde yerleşim politikasından sorumlu kurum, Federal Bölge Planlama, İmar ve Kentsel Gelişme Bakanlığıdır.⁴ Bölge planlamasının ilkelerini düzenleyen Federal Bölge Planlama Yasası'nın, 18. bölümü ve 21. bölümü

Almanya'nın
bu federatif
yapısında
yaşamada
merkez,
yürütmede
ise eyaletler
güçlüdür.

¹ Cem Eroglu, *Çağdaş Devlet Düzenleri*, İmaj Yay., Ankara 2001, s. 216.

² İnci Ataç, *Almanya'da Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları*, DPT Kalkınmada Öncelikli Yörel ve Bölgesel Kalkınma Genel Müdürlüğü, Ankara, 1992, s.3.

³ Bölge planları, bölgelerin sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyellerini, sektörel hedefleri ve alı yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanması düşünülen planlardır. Bkz. Melih Ersoy, "İmar Planlarının Kademelenmesi ve Farklı Ölçeklerdeki Planlar Arasındaki İlişki", içinde Mekan Planlama ve Yargı Denetimi (Der. Melih Ersoy, Çağatay Keskinok), Yargı Yay., Ankara 2000, s.38.

⁴ Human Settlements Development and Policy, National Report Germany HABITAT II, s.11.

Almanya
kent
planlama
sisteminin
iki temel
özellili
vardır:
Güçlü bir
yasal çatı
ve adem-i
merkezi-
leştirilmiş
bir karar
verme
yapısı.

bölge planlama ve bölge planlama raporu ile ilgili düzenlemeleri içerir. Buna göre:⁸

Bölge Planlaması, Federasyon tarafından icra edilir.

1. Eyaletlerin sorumluluk ve görevlerine zarar vermeden Federal Bölge Planlama, İmar ve Kentsel Gelişme konusunda yetkili bakanlık, bölge planlama ilkelerini uygulama yönünde çalışacaktır.
2. Federal hükümet ve eyaletler, bölgesel politikada komşu ülkelerle sınırötesi işbirliğinde, yakın bir şekilde çalışmalıdırlar.
3. Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, federal alanda bölgesel gelişme üzerine bir bilgi sistemi oluşturur. Bu ofis, sürekli devletin bölgesel gelişmesini takip eder, yorumlar ve değerlendirir. Yetkili Federal Bölge Planlama, İmar ve Kentsel Gelişme Bakanlığı, bilgi sisteminin sonuçlarını eyaletlerin kullanımına sunar.

Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi düzenli aralıklarla Alman Federal Meclis'ine sunulmak üzere Bölge Planlamasından sorumlu Federal Bakanlığa rapor sunar.

1. Federal alandaki bölgesel gelişme temelinde bölgesel rapor, gelişme trendleri hazırlanır.
2. Bölgesel önemdeki planlar, bölgesel gelişme amaçları içinde gerçekleştirilir.

Kent planlama yasası da Federal hükümetin sorumluluğundadır. 1960'ta Federal hükümet, Alman Federal İmar Yasası ile ulusal düzeyde başvurulabilecek yasal bir temel oluşturmuştur. İç şehirlerde tehdit edici şekilde nüfus azalması ve kentsellik kaybindan dolayı Kentsel Yenileme ve Kasaba Geliştirme Yasası 1971'de, yerleşim faaliyetlerini kontrol etme ve kasabaları yenileme amacı ile kabul edilmiştir. 1987'de Kentsel Yenileme ve Kasaba Geliştirme Yasası, Federal

İmar Yasası ile birleştirilerek daha açık bir şekilde Federal İmar Yasası'nda düzenlenmiştir. "Federal Bölge Planlama Yasası" ile Federal ve eyalet düzeyinde bölge planlaması sistemini tanımlayan "Federal İmar Yasası", 3 Kasım 1990'dan beri, yeni eyaletlerde (Brandenburg, Mecklenburg-Western, Pomerania, Saxony, Saxony-Anhalt ve Thuringia) de uygulanmıştır.⁹

Arazi kullanımı ve gelişmenin kontrolü ile ilgili temel düzenlemeler Federal İmar Yasası'nda yer almaktadır. Bu düzenlemeler, yerel düzeyin uygulamalarını kontrol sorumluluğunu belirler ve iki tür plan için gerekli tedbiri alır. İlk önce, tüm yerel yetki alanı (yaklaşık 16.000 belediye vardır) için bir bölgeleme planı¹⁰ olan "hazırlayıcı arazi kullanım planı" vardır. Bu plan, kamu otoritelerini bağlar fakat özel arazi sahiplerinin hakları üzerinde yasal bir etkisi yoktur. Bununla birlikte, ikinci tür plan "ayrıntılı plan"¹¹ yasal olarak bağlayıcıdır ve arsaların arazi kullanımını belirler ve çevresel değerlendirmeyi içerir. Ayrıntılı plan, hazırlayıcı arazi kullanım planına uygun olmak zorundadır. Bu planı hazırlamanın ilk aşamasında kamu katılımı vardır ve tasarı halkın incelemesine açıldığı zaman halk, tasarıya itiraz edebilir.¹²

Planlama ile İlgili Kurumlar

Almanya'daki planlama ile ilgili kurumlar ve fonksiyonlarını bir bütün halinde görebilmek açısından aşağıdaki tablo yararlı olabilir.

Federal düzeyde planlama ile ilgili kurumlar tabloda da görüldüğü üzere Federal Hükümet, Federal Ulaştırma, İmar ve İskan Bakanlığı, Federal Bölge Planlama, İmar ve Kentsel Gelişme Bakanlığı, Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi ve Federal İstatistik Ofisidir. Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, federal hükümetle planlama konusunda uzman görüşü sağlayan birim olduğundan önemli bir fonksiyonu vardır.

⁸ <http://www.luxcomp.org/pla/statutes/RQG.htm>, Federal Regional Planning Act, Erişim: 15.06.2003.

⁹ Human Settlements Development and Policy, National Report Germany HABITAT II, Federal Ministry for Regional Planning, Building and Urban Development Yay., Bonn 1996, s.11.

¹⁰ Bölgeleme planı, kent toprağının hangi kullanım bölgelerine ayrılmış olduğunu ve her kullanım için konulan sınırlamaları gösteren plandır. Bkz. Keleş, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, s.30.

¹¹ Ayrıntı plan, büyük ölçekli imar planının, bir toprak parçasında, bugünkü ve gelecek için önerilmiş yapıları ve bağındalık etkinliklerini, taşınmazların sınırlarını, sokak ve anayol çizgilerini, ağaçları ve ağaç kümelerini gösteren, küçük ölçekli bir dizi plan. Bkz. Keleş, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, s. 22.

¹² Peter, Newman, Andy, Thornley, Urban Planning in Europe, Routledge, USA 1996, s. 60-61.

Almanya'da Federal Düzeyde Planlama Kurumları ve Fonksiyonları

KURUM	FONKSİYON
Federal Hükümet	• Çerçeve niteliğinde yasal düzenlemeler yapar.
Federal Ulaştırma, İmar ve İskan Bakanlığı ¹⁵	• Mekansal planlamadan sorumludur. • Ulusal mekan, ulaşım ve kentsel gelişme için politika formüle eder. • Eyaletleri, bölgesel düzeydeki planlar hakkında bilgilendirir. • Federal uayolların ve demiryollarının bakımını yapar.
Federal Bölge Planlama, İmar ve Kentsel Gelişme Bakanlığı	• Bölge planlama ve yerleşim politikasından sorumludur.
Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi	• Bölgesel gelişme hakkında bilgi sistemini oluşturur. • Devletin bölgesel gelişme planlarını değerlendirir ve yorumlar.
Federal İstatistik Ofisi ¹⁶	• Planlama çalışmalarına destekleyecek verileri sağlayarak yan kuruluş görevi görür.

Sözkonusu kurumun fonksiyonları ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki gibidir.

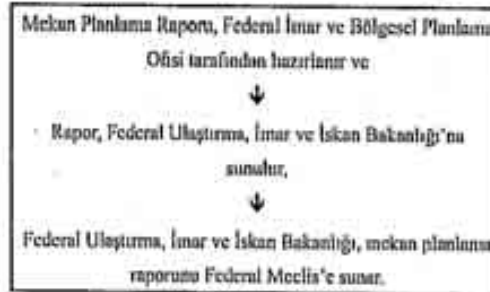
Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, bir federal otoritedir ve Federal Ulaştırma, İmar ve İskan Bakanlığının yetkisi içinde bir araştırma enstitüsü olarak kabul edilir. Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, mekan planlama, kentsel gelişme, imar, iskan konularında Federal hükümete ve diğer otoritelere uzman görüşü ve destek sağlamakla görevlidir. Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, 1998'de Federal İmar Müdürlüğü ile Bölge Planlaması Araştırma Enstitülerinin birleştirilmesi sonucu oluşmuştur.¹⁵

Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi'nin mekan planlaması konusundaki broşüründe¹⁶ Federal Bölge Planlama Yasasının ve Alman Federal eyaletlerinin bölge planlaması yasalarının çoğunun, parlamentoya sunulmak zorunda olan "mekan planlama raporlarının" hazırlanmasını şart koştuğu ifade edilmektedir. Federal Bölge Planlama Yasası'na göre, Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, düzenli aralıklarla, Alman Parlamentosuna sunulmak üzere Federal Ulaştırma, İmar ve İskan Bakanlığı için rapor hazırlar. Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi'nin hazırladığı raporun

hazırlanma süreci Şekil 1'deki gibi şematize edilebilir.

2000 yılında Federal İmar ve Bölge Planlama

Şekil 1. Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi'nin rapor hazırlama süreci:

Ofisi tarafından basılan Mekan Planlama Raporu, mekansal gelişmeye, mekan planlamaya ve etkili sektör planlamasına ayrıntılı bir bakış sağlamaktadır. Mekan Planlama Raporu, fiili şartlara göre gelecekteki mekansal gelişme eğilimlerini öngörmeyi de amaçlar. Rapor, Alman mekan ve yerleşim yapısını, kentsel sistemi, trafik koridorunu ve kırsal bölgelerini diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırır. Mekan Planlama Raporu, Federal İmar

¹⁵ <http://www.bmvbw.de/English-Content-454,245-4/Ministry-of-Transport-Building-and-housing.htm> "Ulaştırma İmar ve İskan Bakanlığı", Erişim:28.03.2003.

¹⁶ <http://www.destatis.de>, "Federal İstatistik Ofisi", Erişim: 25.06.2003.

¹⁷ <http://www.bbr.bund.de> "Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi", Erişim:25.03.2003.

¹⁸ <http://www.urban21.de/cvrosffentlichungen/download/chorschure.pdf> "Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, Mekansal Planlama", Erişim:21.03.2003.

Almanya'da
mekansal
planlama,
sorumlu-
lukların
derecelen-
dirilmesi
sistemleriyle
örgütlenir.

ve Bölge Planlama Ofisi'nin mekan bilgi sistemi üzerine temellenir. Mekan bilgi sistemi, mekan planlaması ile sorumlu olan Federal Ulaştırma, İmar ve İskan Bakanlığına ve diğer bakanlıklara bilimsel, siyasal tavsiyeler verir.

Mekan Planlama¹⁷

Mekan planlama politikasının en önemli hedefi, Almanya'da yaşam koşullarında eşitliği sağlamaktır. Almanya'da mekan planlamasının amaçları, Şekil 2'de de görüldüğü gibi sürdürülebilirlik, eşitlik ve bölgelerin güçlendirilmesidir.

Şekil 2. Mekan Planlamasının Amaçları

Sürdürülebilirlik	Eşitlik	Bölgelerin Güçlendirilmesi
-------------------	---------	----------------------------

İki Alman devletinin birleşmesi, Almanya'da yaşam koşullarını eşitleme hedefine yeni bir önem katmıştır. Birleşmeden beri, bölgeler arasındaki ekonomik, sosyal ve ekolojik farklılıklar, eski ve yeni eyaletler arasındaki eşitsizliklerle üst üste binmiştir. Yeni eyaletlerin eklenmesi, bölgesel farklılıkların alanını önemli derecede artırmıştır. Yeni eyaletler, eski eyaletlerdekinden daha seyrek bir nüfusun olduğu kırsal alanlara sahiptir, şehirleri de yoğun nüfusludur. Yeni eyaletler, hala yapısal zayıflık ve bazı gelişme problemleri olan geniş kırsal alanlara sahiptir. Bunlar, son derece düşük nüfus yoğunluğu, yetersiz teknik ve sosyal alt yapı ve sınırlı yerel kamu taşımacılığı ile karakterize edilir. Çok az özel girişim yatırımı vardır. Doğu ve Batı arasındaki farklılıkların, daha uzun yıllar Almanya'daki bölgesel eşitsizliği¹⁸ belirleyeceği söylenebilir. Yine de, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden on yıldan fazla bir süre sonra, birleşik Almanya'da doğu ve batıdaki bölgesel gelişme dinamiklerinin düzeldiği ve doğu ile batı arasındaki farklılıkların azaldığı yönünde göstergeler vardır.

Almanya'da bölgesel politikanın amaçları ayrıntılı olarak şöyle ifade edilebilir:

- Yapısal olarak güçsüz bölgelerin, milli ekonomiye katkılarını arttırmak amacıyla, bu bölgelerdeki büyüme potansiyelini harekete geçirmek,
- Ekonomik iniş-çıkışların ve özellikle tek endüstriyel yapılaşmanın değiştirilmesi ile ortaya çıkan yapısal değişimin, problemli bölgelerdeki dengenin bozulmasına yol açmasını önlemek, dengeyi sağlamak,
- Öncelikle gelir ile kamu ve özel sektör yatırımları bakımından bölgelerarası farklılıkları azaltmak.¹⁹

Almanya'da mekansal planlama, sorumlulukların derecelendirilmesi sistemiyle örgütlenir. Daha önce de belirtildiği gibi, Federal düzeyde Ulaştırma, İmar ve İskan Bakanlığı, mekan planlaması ile sorumludur. Mekan planlama, mekansal gelişmeyi ve bu gelişmeyi etkileyen faktörler hakkındaki bilgileri sürekli denetlemeyi gerektirir. Bu görev, Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi'nin "Mekan Planlama Raporu" ile gerçekleştirilir. Mekansal planlamalarda eşgüdümü sağlamak için ise Eyalet Bakanları Müzakeresi yapılır. Bu müzakerede alınan kararlar, eyaletler için kendilerini bağlayıcı sonuçlara sahiptir. Mekan planlaması için yasal yetki, eyaletlere ve belediyelere bırakılır. Federal Hükümet, yalnızca, mekan planlamasının genel çerçevesini oluşturmaya yetkilidir. Sorumlulukların bu şekilde bölünüşü, farklı planlama düzeyleri arasında işbirliğini gerektirir. Bu, Federal Bölge Planlama Yasası ile (1998'deki değişiklik geçirmiş biçimiyle) yapılır. Yasa, mekan planlamasının önemli hedef ve ilkelerini içerir. Bütün Federal Almanya Cumhuriyeti'ni kapsayan zorlayıcı bir mekansal plan bulunmamaktadır. Mekansal gelişme, Federal Hükümet ve eyaletler tarafından oluşturulan modellerle yönetilir. Eyaletler, kendi alanları için bu model ve kavramları somut hale dönüştürür.²⁰

¹⁷ Bölge, kentten geniş, bir ülkenin tümünden daha küçük mekan parçasıdır. Keleş, kimi şehirlerin, bölge sözcüğünün standart bir anlamı olmadığını görüşünden hareket ederek, bunun yerine mekan sözcüğünün konmasını önerdiğini ifade etmektedir. Buna göre İngilizce'deki "spatial planning - mekan planlaması" bu yeni yaklaşımın bir sonucudur. Bkz. Ruşen Keleş, Kentleşme Politikası, İnce Yay., Ankara 1990, s.59.

¹⁸ Bölgesel eşitsizlik, farklı bölgeler arasında yaşam koşullarındaki dengesizlik olarak tanımlanmaktadır. Bkz. <http://www.urban21.de/veroeffentlichungen/download/chroschure.pdf>, s. 23, Erişim:21.03.2003.

¹⁹ İnci, Ateş, a.g.e., s. 1-9.

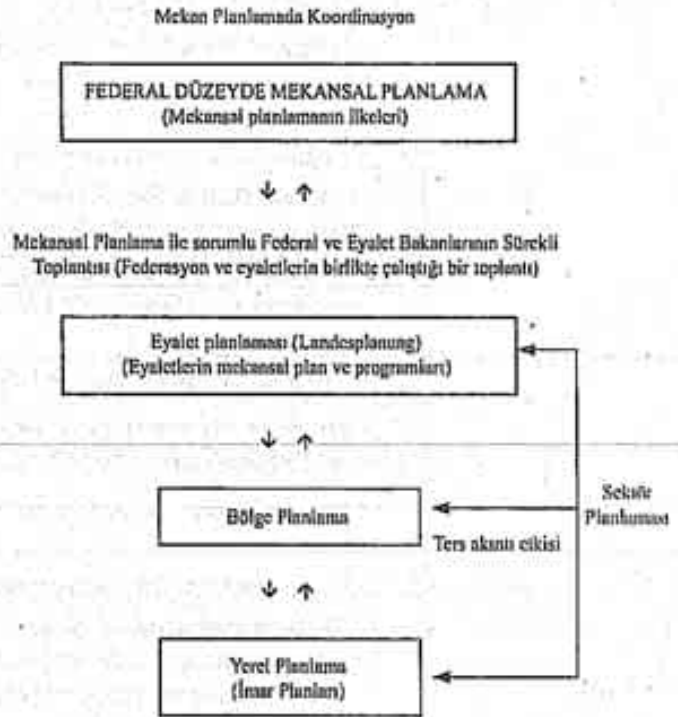
²⁰ <http://www.urban21.de/veroeffentlichungen/download/chroschure.pdf>, s. 5-6, Erişim:21.03.2003.

Mekan planlama politikasındaki talepler, Federal Bölge Planlama Yasası'nda (1998) açıklanır. İlk önce, Federal Hükümetin mekan planlama alanındaki görevleri planlanır. Federal Hükümet, mekansal gelişme modellerini tanımlamakla yetkilendirilir. Federal Bölge Planlama Yasası, mekan planlamasının merkezi modeli olarak sürdürülebilir (ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan) mekansal gelişmeyi kabul eder. Yasa, mekan planlarının gerçekleştirilmesi üzerine odaklanır. Bölgelerin ve Federal Eyaletlerin planlama otoriteleri, bütün katılımcılar arasında büyük bir işbirliği sayesinde mekan planlama amaçlarının gerçekleştirilmesi için çalışmaya zorunludur. Almanya'da mekan planlama, hiyerarşik ve merkezi bir karar verme yerine federalistlerle uzmanların işbirliğine dayanır. Bu, tüm federal yapı için ayrıntılı bir mekansal planlama programının olmayışının nedenidir. Federal Bölge Planlama Yasası, mekan planlamasının amaçlarını ve ilkelerini formüle eder. Eyaletler, bu yasa doğrultusunda kendi toprakları için ayrıntılı planlama programları hazırlarlar. Bu temelde belediyeler de kendi planlama yetkileri içinde arazi kullanımına karar verir. Bu yüzden Almanya'da mekan planlaması, farklı planlama düzeyleri, yani Federal Hükümet, eyaletler, belediyeler ve mekansal etkileri olan sosyal refah, ekonomi, çevre ve ulaşım sektör planlarının farklı türleri arasında koordinasyonu gerektirir. Federal hükümet bu tür planlamaların yapılması için pilot projeleri ve iyi örnekleri destekler.²¹

Tüm kamu planlama kurumları ile planların tasarlanmasının yatay ve dikey koordinasyonu, Alman planlama sisteminin önemli bir yanıdır. Dikey boyut, farklı yetki düzeyleri (ulusal, bölgesel, yerel) arasında koordinasyon olarak tanımlanabilir. Yatay boyutla formal koordinasyon, kamu ve aynı idari düzeydeki özel aktörlerin koordine edilmiş faaliyetlerini tanımlar.²²

Almanya'da mekan planlama düzeylerinin dikey bütünleşmesi, Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3. Almanya'da Planlama Düzeylerinin Dikey Bütünleşmesi:

Almanya'da yürütme gücü, Federasyon, eyaletler, ilçeler ve belediyeler arasında paylaşılır. Alman planlama sistemi, "ters akıntı ilkesi" ile tanımlanabilir. Ters akıntı ilkesi, mekan planlama sisteminin önemli bir özelliğidir. Bu ilkeye göre mekan planlama, en düşük karar verme birimlerinin girdileri gözden geçirilerek ulusal düzeyde ve eyalet düzeyinde geliştirilir. Kararlar en aşağı düzeylerde alınır fakat daha yüksek kademelerdeki otoriteler daima onları kontrol eder. Yukarıdaki şekil de Almanya'da farklı planlama düzeylerinin dikey bütünleşmesini göstermektedir.²³

Şekil 3 ile şematize edilen, Almanya mekan planlama sisteminde yer alan plan ve programlar (planlama araçları) şunlardır:²⁴

²¹ <http://www.urban21.de/veroeffentlichungen/download/ebenscharte.pdf>, s. 43-44, Erişim: 21.03.2003.

²² <http://www.lmw.bw.de>, "Planning Content and Process According to the Valid Act", Erişim: 28.03.2003.

²³ http://www.wuppcripts.org/download/FTIP_ANSEA.pdf "The Federal Transport Infrastructure Planning (FTIP) in Germany" Erişim: 07.04.2003.

²⁴ REURBA, Restructuring and Transformation of Urbanized Areas in Metropolitan Area Regions, [http://www.reurba.org/reurba.nsf/0-7B03E210B4EAE34C1256AA500549F12/\\$file/Tinigesamplan.pdf](http://www.reurba.org/reurba.nsf/0-7B03E210B4EAE34C1256AA500549F12/$file/Tinigesamplan.pdf) Erişim: 14.01.2004.

1. Federal Mekansal Gelişme Programı:

- 1: 4 000 000 ölçekli planlardır.
- Amaçları, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bütün kısımlarında eşit yaşam koşullarını sağlamaktır.
- Program, mekan planlarını etkiler.
- Program, bütün alanların planlanması için bir disiplinlerarası yönlendirme çerçevesidir.
- Federal Eyaletler, eyalet planlarının amaçlarını gerçekleştirmeleri konusunda desteklenir.
- Planların oluşturulmasına halk karışmaz.

2. Eyalet İmar Planları²⁴, Eyalet İmar Programları, Eyalet Mekansal İmar Programları:

- 1: 500 000 veya 1: 200 000 ölçekli planlardır.
- Planlar, her bir eyalet için geçerlidir.
- Planlar mekansal gelişme yasası ile eyalet planlama yasası temelinde, mekansal gelişmenin ve bütün eyalet için geçerli olan eyalet planının hedeflerini tanımlar.
- Plan veya programlar, bütünleşmiş plan veya programlar olarak oluşturulabilir.

3. Bölge Planları, Bölgesel Gelişme Planları, Bölgesel Gelişme Programları:

- 1: 50 000 veya 1: 25 000 ölçekli planlardır.
- Bölge planları veya programlar eyaletin bölümleri için geçerlidir.
- Bu planları destekleyen organizasyonlar, bölge planlama toplulukları, bölge planlama kurumları veya eyalet planlama kurumlarıdır.
- Bölge plan ve programları, eyalet planları temelinde, mekansal gelişme için bölgesel amaçları belirtir. Ayrıca ikamet alanları, ticaret ve endüstri, tarım ve orman, trafik, iletişim, okul ve sosyal altyapı alanları için de bölgesel amaçları tanımlar.

4. Arazi Geliştirme Planları:

- 1: 20 000, 1: 10 000 veya 1: 5000 ölçekli planlardır.
- Arazi geliştirme planları bir şehrin veya topluluğun bir kısmı için geçerlidir.
- Amaçlanan kentsel gelişmeden kaynaklanan arazi kullanım biçimi sunulur.
- Arazi geliştirme planları, eyalet imar planlarında ve bölge planlarında planlanan amaçlara uyulanır.
- Arazi geliştirme planları, yerel taşınmazların düzenlenmesi için bir imar planı hazırlığıdır, bu yüzden imar planı için yasal bir çerçeve oluşturur.
- Arazi geliştirme planları, vatandaşlar üzerinde doğrudan doğruya yasal bir etkiye sahip değildir fakat topluluklar ve katılımcı planlama örgütleri için bağlayıcıdır.

5. İmar Planları:

- 1: 2000 veya 1: 1000 ölçekli planlardır.
- İmar planları, bir şehrin kısmi bölgelerinde geçerlidir.
- İmar planları, kentsel gelişme için yasal olarak bağlayıcı kararlar içerir.
- İmar planı, yerel taşınmazın düzenlenmesi için bağlayıcı bir plandır.
- İmar planları, yapı ölçütlerinin realizasyonu için tasarlanır ve realizasyon için ihtiyaç duyulan ölçütler için yasal bir temel oluşturur.
- İmar planı, arazi geliştirme planları içinden çıkarılır, ve kent yönetiminin yetkisine göre daha da geliştirilir.
- İmar planları vatandaşlar için doğrudan bir görev ve yükümlülük oluşturur.

6. Yapı Planı:

- 1: 100, 1: 50 veya 1: 10 ölçekli planlardır.
- Yapı planı tek bir yapıya işaret eder.
- Yapı planı, arazi üzerindeki yerleşim, cephe, kesit halinde görünüş gibi niyetlenen yapı ölçülerinin tasvirini içerir.

²⁴ İmar planı, kent ya da kısımların halkın sağlığını korumak, toplumsal, ekonomik ve ekinsel gereksinimlerini, iyi yaşamı düzenini ve çalışma koşullarını ve güvenliğini sağlamak amacıyla, ülke, bölge ve kent verilerine dayanarak oturma, çalışma, dinlenme ve ulaşım gibi kentsel işlevler arasında denge kurup, eldeki ve sağlanabilecek olanlar ölçüsünde en iyi çözüm yollarını bulmak için, varsa yeryüzüm durumu da belirtilen haritalar üzerinde toprak parçalarının kullanımlarını belirleyen ve başka bölge işlevlerini gösteren, ölçet bir değeri olan onaylanmış belgedir. Bkz. Kelç, Kentsel Bilim Terimleri Sözlüğü, s.47.

- Planlar, mimarlar tarafından oluşturulur.
- Yapı planları, kentsel gelişme koşullarını ve imar planlarının bağlayıcı gereklerini gözönünde bulundurur.
- Yapı planı, kendi eyalet yapı kurallarına uyar.

SONUÇ

Almanya'da mekan planlama sisteminin incelendiği bu çalışmada federal bir yapıya sahip olan Almanya'nın, hazırlanan planlar arasında koordinasyona önem verdiği ortaya çıkmaktadır. Almanya'da Federal Hükümet, planlama için gerekli yasal çerçeveyi çizmekte ve eyaletler de bu çerçeveye uygun olarak (plan ve politikalar federal yapıdakine uyumlu olmalıdır) kendi planlama sistemlerini oluşturmakta ve uygulamaktadırlar. Çalışmanın da ortaya koyduğu gibi, Federal düzeyde hazırlanan yasal çerçeve ile eyaletlerin uygulamaları arasında koordinasyona o kadar önem verilmektedir ki koordinasyonu sağlamakla görevli bir kurum oluşturulmuştur. Ayrıca, daha önce de değinildiği gibi, Almanya'nın planlama sisteminin bir özelliği olan, planlamanın en düşük karar verme birimlerinin girdileri gözden geçirilerek ulusal düzeyde ve eyalet düzeyinde karşılıklı işbirliği içinde geliştirilmesini ifade eden "ters akıntı ilkesi" de yönetim düzeyleri arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

ATAÇ, İnci, Almanya'da Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları, DPT Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Kalkınma Genel Müdürlüğü, Ankara, 1992.

EROĞUL, Cem, Çağdaş Devlet Düzenleri, İmaj Yay., Ankara 2001.

ERSOY, Melih, "İmar Planlarının Kademelenmesi ve Farklı Ölçeklerdeki Planlar Arasındaki İlişki", içinde Mekan Planlama ve Yargı Denetimi (Der. Melih Ersoy, Çağatay Keskinok), Yargı Yay., Ankara 2000.

<http://www.bbr.bund.de>, "Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi", Erişim: 25.03.2003.

<http://www.bmwbw.de/English-content-454.2454/Ministry-of-Transport-Building-and-housing.htm>, "Ulaştırma İmar ve İskan Bakanlığı", Erişim: 28.03.2003.

<http://www.bmwbw.de>, "Planning Content and Process According to the Valid Act", Erişim: 28.03.2003.

<http://www.bmz.de>, "Ekonomik İşbirliği Bakanlığı", Erişim: 05.04.2003.

<http://www.destatis.de>, Federal İstatistik Ofisi, Erişim: 25.06.2003.

<http://www.iuscomp.org/gia/statutes/ROG.htm>, Federal Bölge Planlama Yasası, Erişim: 15.06.2003.

<http://www.urban21.de/veroeffentlichungen/download/ebroschure.pdf>, "Federal İmar ve Bölge Planlama Ofisi, Mekan Planlaması", Erişim: 21.03.2003.

http://www.wupperints.org/download/FTIP_ANSEA.pdf, "The Federal Transport Infrastructure Planning (FTIP) in Germany", Erişim: 07.04.2003.

Human Settlements Development and Policy, National Report Germany HABITAT II, Federal Ministry for Regional Planning, Building and Urban Development Yay., Bonn 1996.

İşte Almanya, Federal Hükümet Basın ve Enformasyon Dairesi Yay., 1999.

KELEŞ, Ruşen, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1980.

KELEŞ, Ruşen, Kentleşme Politikası, İmge Yay., Ankara 1990.

NEWMAN, Peter, THORNLEY, Andy, Urban Planning in Europe, Routledge, USA 1996.

ÖZŞEN, Tayfur, Planlama Yönetimi, İçişleri Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

REURBA, Restructuring and Transformation of Urbanized Areas in Metropolitan Area Regions, [http://www.reurba.org/reurba.nsf/0/7B03E210B4E8EA34C1256AA500549F13/\\$file/7integralplan.pdf](http://www.reurba.org/reurba.nsf/0/7B03E210B4E8EA34C1256AA500549F13/$file/7integralplan.pdf), Erişim: 14.01.2004.

Uri Adania (Adana) Koruma Amaçlı İmar Planı Gerçekleşme Süreci ve Uygulamadaki Sorunlar

Tevfik YILDIRIM

TMMOB
Şehir Plancıları Odası
Çukurova Şube Başkanı

Adana Mezopotamya ile o meşhur medeniyetle yoğun ticari ve sosyal ilişkiler içinde bulunmakta idi. Adana'nın sahilinde bulunan Karataş (Magarsus), Yumurtalık (Ayas) ilçeleri denizin altında olup, zamanla Seyhan nehrinin taşıdığı alüvyonlarla, deniz, kara yönünde dolmuş, düzensiz alüvyon taşınması sonucu lagün göller de oluşmuş ve şimdiki sınırlarına ulaşmıştır. Türkiye'nin en büyük, en fazla türün barındığı Kuş Cenneti ve Doğal Sit Alanı meydana gelmiştir. Söz konusu alan Adana'ya şu anda 43 km uzaklıktadır. Denizin Adana'ya bu kadar yakın olduğu dönemde, dev yelkenlilerle deniz ticareti yapılmakta ve sürekli Mısır'la ilişki kurulmakta idi. Mısır ile bu yakın ilişkisi sonucu, birbirlerine hediyeler vermekte, ticari davetler düzenlenmekte ve medeniyetler arası sürekli bir yakınlık var idi. Karatepe (Arslantaş), Anavarza (Dünyada içinde su olimpiyatlarının da yapılabildiği anfitiyatrolardan 2 tane vardır birisi burasıdır, diğeri Atina'dadır). Şar Antik Kenti ve bazı kazı çalışmaları, özellikle bulunan yazılı Hitit tabletleri, dünya literatürünün taranması ve verilen paha biçilemeyen bazı hediyelerin bulunması sonucu bu bilgiler elde edilmiştir. Şimdi düşünün ki Mısır medeniyeti ve siz onlara ne tür mutlu edici hediyeler veriyorsunuz ki onlar da size muhteşem hediyeler veriyor. Tabi bu ilişkiler, ticaretten, eğitime, sosyal hayata kadar bazı yansımalar doğurmuştur. O tarihlerde Adana'da ciddi anlamda ilerlemeler kaydedilmiştir.

Yaklaşık 7000 yıl önce, Adana'da ilk yerleşme Romalılardan da eski olmakla birlikte şimdiki

merkez Tepebağ mahallesinde oluşmuş; kent bu alanda Seyhan Nehrinin ve Kültür Varlığı Taşköprü'nün (üzerinde hala trafiğin devam ettiği dünyanın nadir paralı geçitli köprülerindendir. Seyhan Nehri o kadar taşkınlarla sebep olacak büyüklükteymiş ki bu köprü olmadan daha doğuya gidebilmek mümkün değilmiş üzerinde kale kapısı denen ve köprü geçiş paralarının tahsil edildiği yapılar varmış) de cazibesi ile sürekli yeniden inşaa edilerek düzlüğe doğru yayılmaya başlamıştır. Kentsel gelişim güneye doğru olmuştur. 15. yy.'da Ramazanoğulları Beyliği döneminde de Alidede, Sarıyakup ve Türkocağı mahalleleri kurulmuştur. 19.yy. ortalarına kadar kerpiçten, üstleri toprak örtülü ve sokak cepheleri sağır olarak inşaa edilen konutlardan oluşan kentsel dokü, 20.yy. başlarında yerini Seyhan Nehri kıyı boyunca 2-3 katlı görkemli konaklara bırakmıştır. Dar sokaklar üzerinde oldukça küçük parsellere inşa edilmiş olan geleneksel konutlar genelde serin rüzgarları alabilecek şekilde iki yöne açık konumlanmakta ve büyük çoğunluğunda avlu bulunmaktadır. Adana geleneksel konut mimarisi, kentteki farklı kültürlerin etkileşimi ve sıcak, nemli iklim etkisi altında gelişmiş, zengin bir mimari biçimleniş yaratmıştır.

Tarımsal ve sanayi kuruluşlarının ürettiği ürünlerin yayılma alanı dikkate alındığında Adana'nın hinterlandının büyüklüğüyle, yerel, bölgesel ve ülkesel bir ticaret merkezi konumunda olduğu görülür. Bu dinamizm ile ilişkili olarak, kentteki ticaret ve hizmet firmalarının yerleşme eğilimlerinde kentsel alanda yayılma pratiklerinde son

PLANLAMA
2003/4

yıllar itibariyle değişimler de görülür. Kentin merkezi alanlarında albenisi yüksek alışveriş merkezleri ortaya çıkmış, mali hareketlilik ve örgütlenme de bu gelişmeleri izlemiştir. Alan içindeki egemen işlevlerin yaşayış şekillerini belirlemek ve bu işlevlerin itici yada çekici olması konusunda kararlar üretmek bu gelişmeleri önceden görme yeteneği verecektir.

Böyle zengin medeniyetlere ev sahipliği yapan Adana'mızda kalan tarihsel ve kültürel değerlerimizin kent yaşantımıza kazandırılması, tanıtımına katılması gerekmektedir. Bu ilke ve yasal olarak hazırlanması zorunluluğu, koruma amaçlı imar planı yapımına altyapı oluşturmuştur.

KORUMA AMAÇLI UYGULAMA İMAR PLANI HAZIRLANIŞI VE GEREĞİ

Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 21.04.1994 tarih ve 1807 sayılı kararı ile Adana ili Seyhan ve Yüreğir Merkez İlçeleri sınırları içerisinde Kayalıbağ, Karasoku, Tepebağ, Ulucami, Sarıyakup, Alidede, Türkocağı, Beşocak, Mestanzade, Kuruköprü ve Kocavezir Mahallelerini kapsayan 80 ha.'lık alan "Adana Kentsel Sit Alanı" ilan edilmiştir. Burada önemli olan söz konusu 80 ha. alanın hem kent merkezi, hem de tescilli yapıların en yoğun (266 adet) bulunduğu alan olmasıdır. Yani hem ticaretin, rantın hem de tarih, kültür ve sanat merkezinin bir arada bulunduğu çelişkilerle dolu planlama alanıdır.

2863 sayılı yasanın 3386 sayılı yasa ile değişen 17. maddesi gereğince sit alanı ilan edilen bölgelerde belediyelerin Koruma Amaçlı İmar Planını bir yıl içerisinde yaparak değerlendirmek üzere Koruma Kurulu Müdürlüğüne vermesi zorunludur.

Bu nedenle söz konusu alan için Seyhan İlçe Belediye Meclisi'nce 07.02.1995 tarih ve 4 sayılı kararla koruma amaçlı uygulama imar planı yapılması kararı alınmıştır. Bu arada Büyükşehir Belediyesi de Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı hazırlıklarına başlamıştır. 8 ay sonra Büyükşehir Belediyesi 80 ha.'lık alana 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlama gereği hissetmiştir. 27.10.1995 tarih ve 2289 sayılı Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının

koruma ve kullanma kararlarının 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı hazırlanabilmesi için yeterli ipuçları ve bilgileri kapsadığı anlaşıldığından bu haliyle uygun olduğuna, ancak sit sınırı önerilerinin 1/1000 ve alt ölçekteki çalışmaların sonuçlarına göre değerlendirileceğini, 1/5000 ölçeğe göre uygulama yapılamayacağını, 1/1000 ölçekli plan yapılınca kadar 1917 sayılı Kurul Kararıyla belirlenen geçiş dönemi yapılanma koşullarının geçerli olduğu belirtilmiştir. Söz konusu karara ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planına istinaden Seyhan İlçe Belediye Encümeni'nin 14.03.1996 tarih ve 1199 sayılı kararıyla bahis konusu imar planının Ç.Ü.M.M.Fakültesi Dekanlığı'na yaptırılmasına karar verilmiştir.

İş 07.05.1996 gün itibariyle başlamıştır. İşin başlangıcından itibaren ofis, kütüphane ve danışmanlar bazında araştırmalar yapılmış ve altlık olarak bir rapor hazırlanmıştır. Planlamayla ilgili hedefler belirlenmeye çalışılmış ve alt ölçekte öğrencilerden oluşan çalışma grupları ve sistemleri belirlenmiştir. Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dekanlığı bünyesinde Mimarlık bölümünün öğretim üyeleri ile bir kısım gönüllü öğrenci grubu projenin çekirdek kadrosu olmuş ancak projenin her safhasında muhtarlardan, dünya çapında eğitim gören öğrencilerden ve tabii tüm Adanalılar'dan bilgi, belge temin edilmiştir.

Yapılan toplantılar ikili görüşmeler sonucunda yükleniciye teslim edilen halihazırların özelliği olan böyle bir plan için yetersiz olduğu ve kadastroların güncelleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. 29.05.1996 tarihinde yüklenici söz konusu sorunların giderilmesi için teklif vermiş, konu acilen ihale edilmiş ve sonuçlandırılmıştır. Örnek bir çalışma yapılarak hem halihazır harita hem de kadastrol bilgiler güncellenmiştir. Böylece daha önce kanunen yapılan uygulamalar (ifraz, tevhid, 15, 16 ve 18. madde uygulanmış alanlar) korunmuştur. Kamunun elinde olan alanlar kamusal amaçlara ayrılmış ve donatı alanlarının artırılmasında kullanılmıştır.

Adana'daki çalışmanın stratejisi, "kentsel sit alanını" test etmek, bölgenin sınırlarını tekrar inceleyip günümüze uyumunu sağlamak, sınırlar içerisinde etkileşim ya da geçiş alanlarını belirlemeye çalışmak temeli üzerine kurulmuştur. Amaç, köhnemeye bırakılan yapıları yakın çevresi

Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 21.04.1994 tarih ve 1807 sayılı kararı ile Adana ili Seyhan ve Yüreğir Merkez İlçeleri sınırları içerisinde Kayalıbağ, Karasoku, Tepebağ, Ulucami, Sarıyakup, Alidede, Türkocağı, Beşocak, Mestanzade, Kuruköprü ve Kocavezir Mahallelerini kapsayan 80 ha.'lık alan "Adana Kentsel Sit Alanı" ilan edilmiştir.

PLANLAMA
2003/4

Adana'daki çalışmanın stratejisi, "kentsel sit alanını" test etmek, bölgenin sınırlarını tekrar inceleyip günümüze uyumunu sağlamak, sınırlar içerisinde etkileşim ya da geçiş alanlarını belirlemeye çalışmak temeli üzerine kurulmuştur.

PLANLAMA
2003/4

içinde hem kendini hem de çevresindeki yapıları etkileyen bir konumdan çıkarıp, alanın tamamen köhneleşmesini önlemeye çalışmaktır. Tescilli yapılardan dolayı tarihi özelliği bulunmayan yeni yapılara getirilen kısıtlamaları önlemek ve kazanılan rantın paylaşılmasını teşvik etme düşüncesi etkili olmuştur. Dikkat edilen diğer bir husus da merkezdeki ticari rant dışarı alınarak söz konusu alanı rahatlatmak ve ticari amaçlar dışında sosyo-kültürel işlevler yükleyerek bölgeyi korunabilir hale getirmektir.

Koruma amaçlı imar planının şekillenmesinde, planlama grubu şu temel yaklaşımları benimsemiştir;

- Planda öngörülen hususların hayata geçirilebilir, uygulanabilir olması,
- Yeni yapılaşma için verilen hakların, mülk sahiplerini bir yenileme eylemi içerisine çekebilecek unsurlar içermesi,
- Yerel yönetimin bu planın uygulanması için gerekli düzenlemeleri en az maliyetle gerçekleştirebilmesi,
- Alanın tercih edilmesini sağlayacak yeni sosyal, yönetsel ve kültürel donatılar oluşturulması,
- Mevcut yapılaşmanın başta ruhsatsızlık olmak üzere, sorunlarının çözülmesi; böylece mevcut yapı stokunu tümüyle yadsıma yerine, onun belirli yatırımlarla kullanılmasının sağlanması,
- Özellikle Tepebağ mahallesindeki konut alanlarının kullanılabilir durumda olanlarının pansiyon, lojman, misafırhane, kültürel odaklar, turistik mekanlar olarak düzenlenmesi.
- Ulu Cami, Büyük Saat, Ziya Paşa Parkı (burası büyük bir külliye'nin zamanla bölünmesi sonucu oluşmuştur.)-Taş Köprü-Bedesten hattını merkez odak olarak özel bir projelendirme içinde yaya alanı ve yeşil kuşak olarak düzenlenmesi.
- Bütün alanın trafik bağlantısının çevresinden geçecek bir ring veya yer yer mahalleler arasına giren cepler ile düzenlenerek yeni bir ulaşım akışının kurulması.
- Merkez alanı çevresinin, Adana'ya yeni bir kimlik kazanmasında katkıda bulunmak

üzere, yeşil bir kuşakla ve yaya akslarıyla donatılması.

- Alanın tümünde mülkiyet ilişkilerinin düzenlenmesi.
- Koruma uygulamalarının yaşama geçirilmesinde alan sakinlerinin, üreticilerin ve kullanıcıların ilgileri esas kabul edilerek gruplar halinde örgütlenmesinin sağlanması, Adana'nın kimliğinin oluşmasında ve sürdürülmesinde katkıda bulunulması.
- Doğal öğelerin planda korunması.
- Mevcut otoparkların kullanılmasının sağlanması, söz konusu alanda caydırıcı cezalar verilmesinin ve sürekli kontrol edilmesinin gerekliliği.
- Reklam tabelaları düzene sokulmalı, gerekirse bu alan için reklam vergileri arttırılmalı, tabelaların azaltılmasıyla tarihi binaların ve eserlerin algılanması sağlanmalı.

KORUMA AMAÇLI UYGULAMA İMAR PLANI TEMEL KARARLARI

Protokol Yolu Oluşturulması

Alanın sorunlarından bir tanesi olan alanın çevresindeki kent yaşamından belli oranlarda kopuk ve zor ulaşılabilir olmasından dolayı, kuzey-güney doğrultusunda, tüm alanı birbirine bağlayan ve kentsel tasarım ölçeğindeki uygulamalarının ivedilikle başlatılabileceği bir omurga yol düşünülmüştür. Bu yol özellikle alanın gezilmesi ve izlenmesine yönelik olarak hizmet verecek, bazı özel düzenlemeler üzerinde yer alacaktır. Ayrıca bu yol, sit alanının birçok değişik öğelerini, (geleneksel konut dokusu, tarihi ticari merkez anıtsal yapılar vb.) de üzerinde barındıracak ve böylece, tüm sit alanının vitrini bir kültürel aks olacaktır.

Anıtsal Yapıların Çevresiyle İlgili Düzenlemeler

Planlama alanı, Adana'nın anıtsal nitelikteki en önemli yapılarını içermektedir. Çok değişik özgün işlevlere de (dini, ticari, sosyal)sahip olan bu yapıların içinde bulundukları doku özellikleri de göz önünde tutularak; algılanmalarının sağlanması, çevrelerinde "açık kentsel alanlar" oluşturulması, bu kentsel alanların yeşil alanlarla desteklenmesi ve çevrelerindeki dokuyla bütünleşmeleri amaçlanmıştır.

Özel Proje Alanları

Özel Proje alanları, bu planın hazırlandığı ölçeklerle çözümlenemeyen daha sonra geliştirecek daha alt ölçekli tasarımlar gerektiren bölgelerdir. Bu alanlar için, planda, uyulması gerekli temel hükümler yer alacak, ayrıntılı kentsel tasarım projeleri daha sonra hazırlanacaktır. Özel proje alanlarının kendilerine özgü bir nizamı olacaktır. Organizasyon belediye, vakıflar bölge müdürlüğü ve mümkün olduğu kadar tüm bu konulara gönül vermiş kurum ve kuruluşların bir araya ya da belirli şartlarda bir araya gelmesi ile bir kooperatifleşme veya dernekleşme ile çözümlenecektir.

Tevhid ve İfraz

Tevhid, parsel ölçeğindeki kararların oluşturulmasında en önemli araçlardan bir tanesi olarak görülmektedir. Alanın mevcut sorunlarının en önemlilerinden bir tanesi, çok küçük parsellere bölünmüş olması ve bu nedenle yapılaşmanın sağlıklı olmasıdır. Bu nedenle, mevcut parsellerin tevhid yoluyla yapı yapılacak hale getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, özel düzenlemeler (örneğin yeni bir arsa oluşturmak gibi) için de ilgili parsellerin tevhid önerilmiştir. Bu husus, özellikle Sarıyakup mahallesinin seçilen belli bölümlerinde uygulanmıştır. Ancak hissedarlık fazla olduğundan uygulamada sorunlar yaşanmaktadır.

KARŞILAŞILAN SORUNLAR

İçinde yaşayan insanlar olarak her gün eksikliğini hissettiğimiz, otopark, kavşak, teknik ve sosyal alt yapı alanları, kıyının en güzel şekilde kullanılması ve hatta evlerimizin havalanması, güneşlenmesi vb. konularda getirebileceğimiz eleştirileri yasal işlem ve uygulanabilirlik çerçevesinde sonuçlandırabilmemiz önemlidir.

Tarihsel çevrelerin korunmasındaki planlama çalışmaları çok gecikmekte, uzun süren ve uygulama boyutu yetersiz çalışmalar yapılmaktadır. Başarısızlığın kökeninde ülkenin şu anda geçmekte olduğu gelişme sürecinden kaynaklanan sosyal ve ekonomik sorunlara çözüm getirmeyi amaçlayan belirgin bir koruma politikası bulunmaması vardır. Koruma amaçlı planlama tekniklerine, yöntem ve uygulama amaçlarına ilişkin yetersizliklerin yanı sıra planlama kararlarının sık sık değişmesi de önemli bir politikasızlık göstergesidir. Koruma planlarının içerdiği hükümler (kat

adedinin azaltılması, korunması gereken yapıların düzenli bakımları, teknik alt yapıya ilişkin kararlar) ve ekonomik kararlar uygun planlama araçları ve ekonomik düzenlemelerin olmaması nedeniyle gerçekleştirilmekte, uygulamaya yansımaları yetersiz kalmaktadır. Saptama ve belgeleme çalışmaları ile korumaya yönelik planlama çalışmaları, politikasızlık, kararsızlık ve belirsizlik gibi tutum ve tavırlardan dolayı yetersiz kalmaktadır.

Koruma kararlarında, sit sınırlarında, tek yapıya ilişkin tescil kararlarında, planlama ve uygulama kararlarında yapılan değişiklikler korumaya ters düşen karar ve uygulamalara neden olmaktadır. Devletin koruma altına alınan mülkleri kamulaştırabilme yetkisi kaynak yokluğu nedeni ile işlememekte; kamunun mülk sahiplerinin kayıplarını karşılayamaması, kurulların uygun parsellerde yapı izni vermesini veya yapıların gruplandırılması sonucu rant kazanılmasına yol açmakta, sonuçta tarihi çevre bütünlüğü bozulmaktadır.

TEMEL SORUNLAR

Bürokratik Sorunlar

Vakıf alanlarının çokluğu ve organizasyon eksikliği, 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre hazırlanan yönetmeliklerden kaynaklanan açmazlar, ihale sistemleri, mevzuatta yer alan donatı standartlarının tarihi gelişim sürecindeki yapılaşmaları uymaması, resmi kurumların arazilerine sahip çıkmaması ve geliştirmemesi, sadece geçici olarak kiraya vermesi gibi basitçe çözülebilecek ama bir çok kurumun iznini gerektiren; zaman açısından yavaş işleyen bir çözüm demetini içeren sorunlardır.

Yapısal Sorunlar

Malzeme, işçilik, bakım-onarım yapılmaması ve bilinçsiz ustalar, ıslak mekanların ve tesisatların geliştirilmesi ile yapının değişimi, rant beklentileri, toplu-örgütlü hareket edilmemesi, bütüncül düşünülmemesi yapısal sorunlardan birkaçıdır.

Kullanıcıdan Kaynaklanan Sorunlar

Altyapı yetersizliği, kullanım zorluğu, düşük gelirli kiracıları buraya çekmektedir. Mülkiyetin mirasla bölünmesi, hissedarların fazla oluşu, parsel-konut büyüklükleri, sosyo-ekonomik yapı özelliklerine ilişkin tasarruf ve birikim olanaklarının yetersizliği önemli sorunlardır. Ev sahipleri

Alanın sorunlarından bir tanesi olan alanın çevresindeki kent yaşamından belli oranlarda kopuk ve zor ulaşılabilir olmamasından dolayı, kuzey-güney doğrultusunda, tüm alanı birbirine bağlayan ve kentsel tasarım ölçeğindeki uygulamalarının ivedilikle başlatılabileceği bir omurga yol düşünülmüştür.

PLANLAMA
2003/4

Adana'da nüfus artışı, konut açığı, şehir merkezinin yer değiştirmesiyle konut alanlarının şehir dışına doğru kayması, evlerin ve çevrenin yeni ihtiyaçları karşılamaması sonucu, arsa spekülasyonlarıyla rant getiren yerlere yığılma olmaya başlamış ve eski kent merkezi boşalmaya başlamıştır.

ve kiracılar konusundaki bulguların sonuçlarına göre alanda ev sahipliği oranı azalıp kiracılık artmakta olup, kiracı da yapıya geçici müdahalelerde bulunduğu için yapının kültürel değerlerine zarar vermektedir.

Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar

Kentin gelişme dinamiklerinin koruma amaçlı etkinliklerle çelişir bir durumda olması, koruma ve korunacak olanın konumu, kentin matriks yöntemiyle perspektifinin belirlenmeden, sayısal ve sosyal verilere dayandırılmadan ortaya konması, verilerin yetersizliği; örn. mülkiyet sahibinin, mülkiyetin sınırlarının belirli olmaması, arazinin son halihazır haritalarının tamamlanmamış olmaması gibi sorunlar bırakın geçmişi, mevcut durumun bile kontrol edilmesini imkansızlaştırmaktadır. Bu çözümde verilerin yeterliliği büyük rol oynamaktadır, çünkü ancak bu şekilde korunacak olan hisselendirilip yaşatılabilir ve yok olup gitmesi önenebilir.

Koruma altına alınan kentsel sit alanlarında; gerek tek yapı iç mekanlarının gerekse yapının tümünün konumlanma ve biçimlenmesinde doğal değerlerden (yeterli doğal ışık, hava, rüzgar ve güneş) en iyi şekilde yararlanmak temel amaçtır. Bu doku içerisindeki binalar insana ve çevreye saygılı, insan ölçeğinde ve yer yer bahçe yer yer avlu biçimindedir. Adana'da nüfus artışı, konut açığı, şehir merkezinin yer değiştirmesiyle konut alanlarının şehir dışına doğru kayması, evlerin ve çevrenin yeni ihtiyaçları karşılayamaması sonucu, arsa spekülasyonlarıyla rant getiren yerlere yığılma olmaya başlamış ve eski kent merkezi boşalmaya başlamıştır. Terk edilen evler kırsal kesimden şehre göç eden ailelere ya da küçük çapta imalat atölyelerine (kundura, deri, oto yedek parçası, hızar, terzihane gibi) kiraya verilmektedir. Zemin katları genelde ticarete ayrılan ve bu yüzden üst katları kullanılamaz hale gelip bakımsızlığa terk edilen yapılar, herhangi bir gelir getirmediği için, tamir de edilmediğinden yıkılmaya yüz tutmaktadır.

Yapılan toplantılarda bireysel olarak şu konular gündeme getirilmiştir;

- Bu çalışmalar sonucunda söz konusu iş planının gerektirdiği teknik detaylara inilerek ne kadar çabuk Belediye meclislerinden ve Koruma Kurulu'ndan çıkarılırsa, Seyhan

Belediyesi de o kadar çabuk bir şekilde bağımsız imar durumu ve ruhsat verebilecek düzeye gelecek, yapılacak işlemler aksamayacak ve vatandaşa verilecek cevaplar açısından zaman kazanılacak, tutarlılık sağlanacaktır.

- Kapalı Çarşı bölgesinde yapılabilecek değişiklikler için Kapalı Çarşı esnafının örgütlü olarak hareket etme olasılığı göz önüne alınarak, yetkili makam olan Seyhan Belediye Başkanlığı'na da danışılarak esnafların isteklerini kendilerinden öğrenip ortak ihtiyaçların belirlenmesi, bu verilere göre kararların üretilmesi ve katılımın tabana yayılmasının en uygun yol olacağı belirlenmiştir.

- Küme halinde koruma yaklaşımının çok daha mantıklı ve uygulanabilir olacağı belirtilen planın bir bütün olarak çözülmesinin doğru olacağı vurgulanmıştır.

- "Takas sistemine göre başka bir yerde arsa verilmesi sağlanabilir mi?" ya da "yakın bir yerde başka bir parsel sistemi içerisinde yoğunluk verilen parsel kamuya terk edilip restore edilerek sosyo-kültürel bina olarak kullanılabilir mi?" sorularının cevabı aranarak uygulama araçlarının saptanması yoluna gidilmiştir.

Daha sonra yapılan arazi çalışmaları sırasında ve pafta üzerinde yapılan incelemeler sonucunda Seyhan Belediyesi tarafından belirlenen noktalar şunlar olmuştur;

- Ruhsatlı binaların ihale edilen plan alanı içerisinde gösterilmesi ve vazgeçilmez planlama ilkesi olarak belirtilmesi gerekmektedir.
- Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulu Müdürlüğü'nün ve ilgili Belediyelerin koruma alanı içindeki parseller için aldığı kararlar ve bunların sonucunda bölgesel çözümlenmesi gereken alanların tespiti ve üzerinde yoğunlaşılması gerekliliği gündemdedir.
- Alan içerisinde bulunan tescilli yapıların pafta üzerine işlenmesi ve yerinde görülmesi gerekmektedir.
- Tescil derecelerinin son duruma göre revize edilmesi gerekmektedir.
- Koruma alanı içerisinde bulunan ve tespit edilebilen kaçak yapıların gerek yapı tatil zabitleri gerekse ihbarların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yapılan görüşmelerde konunun daha özellikli bir yapısı olduğu ve bu çerçeve içerisinde incelendiğinde ancak olumlu ve yapıcı bir sonuca gidilebileceği ortaya çıkmıştır.

Mimarlık Bölümü'nde yapılan toplantıda bazı alt başlıklarda raporlar sunulmuş ve merkez uygulama imar planı ile koruma amaçlı uygulama imar planının çakıştığı alan için geçmişe yönelik varsayımlara gidilmiş, bunlardan da mekansal ve sosyal projeksiyonlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Kent bütünü içindeki yeri ve kendi içindeki özelliklerinin belirlenmesi için arazi kullanışının ve bunun alt açılımı olan uzmanlaşma çözümlemelerinin yapılması karara bağlanmıştır. Projelerde olması gerekenlerle, olabilirliği yüksek olanların çakıştırılmasının projenin uygulanabilirliğini arttırabileceğinden bahsedilmiştir.

Kentin sadece kendi içinde değil onu doyuran, doğuran ve varlığını sürdürülmesinde iyi veya kötü etkileri olan yakın çevre etkileşiminin çalışmanın temel dayanağı olması gerektiği vurgulanmıştır. Buradan hareketle yaşayan kent parçasının, ancak ilişkide bulunduğu, hinterlandıyla ve geçmişle geleceğe taşınabileceği, belirli sayısal ve sosyal projeksiyonlara ulaşılacağı kabul edilmiştir. Konunun daha detaylı araştırılması ve geçerli sonuçlara ulaşabilmek için Adana kent merkezinin 1/500, 1/1000 ölçekli haritalar temelinde il ve ilçeleriyle komşuluklarının 1/10000, 1/25000, 1/50000, ölçekli haritalar temelinde incelenmesinin doğru olacağı belirtilmiştir.

Sonuç itibarıyla konunun iki boyutu olduğu ve çalışmaların birincisinin yakın çevre ilişkileri, ikincisinin merkezde yapı detayı ve stoku konularında ele alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çalışmaların bu çerçevede ele alınması daha olumlu olup birbirlerini desteklemeleri ve yönlendirmeleri açısından eşgüdümlü olmaları gerekmektedir. Amaç, hem tarihi kentsel dokuyu geleceğe taşıyarak uyumu sağlamak hem de mevcut kent merkezinin sıkışmadan, doğal gelişme sürecine imkan vermektedir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nda uygulama imar planları için "tasdikli halihazır haritalar üzerine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak nazım imar planı esaslarına uygun olarak çizilir." denilmektedir. Ancak işin adı, koruma amaçlı plan işini konu olan alan şehir merkezi olunca uygulama imar planı çizimindeki eksiklikler daha sonra hem kenti

plansızlığa, kent tarihini-kimliğini-geleceğini yok etmeye hem de Antakya ve Kahramanmaraş Koruma Amaçlı İmar Planlarında görüldüğü gibi belediye meclislerini vatandaşların mağduriyetlerini önlemek için imar planı tadilatlarını yapmaya mecbur bırakmakta; böylece belediyelerin önemli diğer görevleri gündeme gelememektedir. Bunlardan ders alarak bu tür olumsuzluklara engel olmak için tekrar tekrar raporlar, planlar ve ilgili yazın incelenmiştir.

TÜRKİYE'DE KORUMA MEVZUATI VE DURUMU

Türkiye'de çağdaş anlamda koruma, onarım ve yenileştirme çalışmalarının başlaması 19.yy.'da olmuştur. Taşınabilir ya da taşınmaz eski yapıların, antik çağlardan kalmış sanat yapıtlarının her türü mimarlık anıtının saklanmaya, korunmaya değer olduğu düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Koruma konusunda yapılan ilk yasal düzenleme 1869 yılında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesidir. 1906 tarihli Asar -ı Atika Nizamnamesi ise gelişmiş ve korumayı amaçlayan hükümler içermesi ile temel bir düzenleme olarak kabul edilmiş ve 67 yıl kullanılmıştır. Ancak kanunda yapı tek olarak ele alınmış ve çevresi düşünülmemiş, zamanla yapıların çevrelerinin yapıya yabancılaşmasına neden olmuştur. Tescilli bir yapı yakalandı mı "işimizi yaptık" rahatlığı ile hareket edilmesiyle ve yan parselde 10 katlı bir kütleye izin verilmesiyle, kent silüeti bozulmaya başlamıştır. Bir diğer örnek de Ulu-camii ve Külliyesi arasında yol geçirilmiş, etrafı kaçak yapılarla dolmuş, külliyenin tüm albenisi ve bütünlüğü yok olmuştur.

1973 tarihli 1710 sayılı Eski Eserler Yasasına göre; korunması gerekli eski eser kavramı tek yapı ölçeğinin dışına çıkmış yapıların bir araya gelecek oluşturdıkları arazi parçalarının da koruma konusu olduğu benimsenmiş, kültür varlıklarının bakım ve onarımından sorumlu kuruluşlar açık olarak belirlenmiştir. Devlet yasaklayıcı görünümlün yanı sıra eski eser sahiplerine bazı ayrıcalıklar tanımakta ve çeşitli organlarıyla yardım yapmayı benimsemektedir. Ayrıca "sit" kavramı ilk kez bu kanunda geçmiştir. Bu kanuna kadar, kentleşme süreci içinde hala padişah imzası taşıyan bir nizamnamenin yürürlükte kalabilmesi bilimsel ve yönetsel kaybın yanı sıra koruma

Koruma konusunda yapılan ilk yasal düzenleme 1869 yılında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesidir. 1906 tarihli Asar -ı Atika Nizamnamesi ise gelişmiş ve korumayı amaçlayan hükümler içermesi ile temel bir düzenleme olarak kabul edilmiş ve 67 yıl kullanılmıştır.

PLANLAMA
2003/4

2003 yılı itibariyle Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı %10 oranında gerçekleşmiş durumda olup, alt bölgelerde, özel proje alanı olarak ayrılan alanlar ayrıntılandırılıp, çözülmesi, maddi imkanlar ve ilgi düzeyi artırılmalıdır.

bilinci ve kültürel eksikliğin de kanıtıdır. Özetle, "koruma", "sit" kavramlarının 30 yıllık bir tarihi olup, çok yeni kavramlardır. Ancak dünya çapında önemi yeni yeni kavranmakta, bunun da bir sektör olduğu bilinci yerleşmektedir.

1983 yılında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıkları Yasası'nın ana teması eski yasanın boşluklarının doldurmak olup özellikle kentsel korumanın bir planlama olgusu olduğu ve planlamanın yapım, değerlendirme ve onama sürecini belirleyen hükümleri yasanın olumlu yönleridir. Ancak korumayı gerektiren öğeler arasında bir tarih sınırı yer almış 19.yy.'dan sonra yapılan taşınmazlar ilke olarak kültür varlığı sayılmamış, bu tarihten sonra inşaa edilenler ise Kültür ve Turizm Bakanlığınca karar verildiği takdirde bu niteliğe sahip olabilmislerdir. Oysa "eskilik" ögesi bir yapının kültür varlığı olabilmesi için gerekli niteliklerden sadece biri olup, her eski yapının korunması gerektiği kanısı doğru olmadığı gibi yeni yapılarda da korunmaya değer pek çok değer bulunabilir.

Bir diğer konu, "devletin imkanları göz önünde tutularak örnek durumda olan ve ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, 'korunması gerekli kültür varlığı' olarak belirlenir" hükmüdür. Tarihsellik tek başına korunmayı gerektirmez. Oysa korunması gereken sanat, kültür, tarih ve çevre açısından değer taşımaktadır. Türkiye'de önce toplumsal ve fiziki çevredeki değişimleri yaratan süreçler benimsenerek bu süreçlerin varlığına dayanan bir imar planı hazırlanmaktadır. Daha sonra bu plandan bağımsız olarak salt korumacılık ölçütlerinin ağır bastığı bir başka plan yapılmaktadır. İkinci plan birincinin üstüne bir çok kısıtlamalar getirmektedir. Bu tür planın uygulanma şansı yönetsel kararların çevreyi biçimlendiren ekonomik ve toplumsal süreçlerin üstesinden gelebilecek güçte olmasına bağlıdır. Türkiye'de plan, toplumun temel süreçlerini benimseyerek önce koruma kararlarının başa çıkamayacağı güçleri yaratmakta, sonra bu güçlerin koruma planları tarafından yenilmesini beklemektedir. Adana'da yapılan ise ikisinin sentezi olup koruma amaçlı uygulama imar planıdır.

Hem merkez fonksiyonlarını yaşatacak, hem mevcut imar planı haklarına fazla müdahale

etmeyecek hem de tescilli yapılar ile çevresini günlük hayatımıza katacak bir proje hazırlandı. 80 ha. alanın 50 ha. 'lık kısmında tescilli yapı bitişliği hariç tüm yapılaşmalarda ruhsat, mülkiyet uygulamaları ilçe belediyesine bırakıldı. Koruma Kurulu'nun büyük bir bölgeye hitap etmesinden dolayı Adana'daki yükü de hafifletilmiş oldu.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çözüm noktasında yapılabilecek en önemli hareket eğitim, birliktelik, ortak hareket edebilme, eşgüdümlü çalışabilme yeteneğidir. Bürokrasi olsun, rant amaçlı kişisel girişimler olsun bunlar sorunun çok küçük bir boyutunu oluşturmaktadır. Koruma bilincini almamış, bu bilincin kendi hayatına toplum hayatına ne kazandıracağını bilmeyen bir toplum ki. Türkiye'de eğitim eksikliği ciddi noktalardadır, rant yani en çabuk ve kısa amaçla hareket eder ve maalesef doğaldır sonuca ulaşır.

2003 yılı itibariyle Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı %10 oranında gerçekleşmiş durumda olup, alt bölgelerde, özel proje alanı olarak ayrılan alanlar ayrıntılandırılıp, çözülmesi, maddi imkanlar ve ilgi düzeyi artırılmalıdır. Önemli olan kentin kültürüne, tarihine o yörede yaşayan insanların sahip çıkması, ilgilenmesi, "acaba ben ne yaparsam, burası daha düzenli olur, tarihimi, kültürümü nasıl yaşatabilirim?" diye sorabilmesidir. Bu soruyu sormaya birkaç kişi yerine yüzlerce insan başladığında yük azalacak ve sürekli yeni çözümler elde edilecektir.

Mevcut dernek, sosyal oluşumlar ve teknik odalar aktif olarak hayata geçirilmelidir. Söz konusu birimlerle bu alanlar belirli parçaları ayrılıp çözülmeye çalışılmalıdır. Bu bölge üzerine tez, proje çalışmaları yaptırılmalı, üniversitelerimizin atıl potansiyelleri değerlendirilmeli, kurumlardan görüşler alınmalıdır. Sevindirici gelişme 6 adet tescilli evin Adana'nın kültür ve sanata önem veren iş adamları tarafından alınıp, röle ve restorasyonuna başlanmış olmasıdır.

Koruma Amaçlı İmar Planının varlığı bu ayrıntıdaki projeler için büyük bir altlık ve avantajdır. Mevcut planı sürekli test ederek, takip edip sorunları belirleyecek ve ayrıntılarıyla ilişkilendirebilecek ciddi bir birimin oluşması zorunluluğu vardır.

Türk Kent Planlama Sisteminin Dünya Planlama Teorisindeki Yeri ve Açmazları

H. Murat ÇELİK

Yr. Doç. Dr.
İzmir Yüksek Teknoloji
Enstitüsü Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü

Neolitik Devrim sonrası olgusu olan kent ile söz konusu olgunun sistemik (bütün sistemi etkileyen) incelemesini konu alan evrensel nitelikli kent planlama mesleğinin sanayi devrimini sonrası ortaya çıkması arasında geçen zaman süresinin yaklaşık onikibin yıldır. Buna karşın, 1900'li yıllardan günümüze kadar olan yaklaşık yüz yıllık sürede, kent planlama ya da şehircilik, niteliksel, tanımsal ve paradigma boyutlarında büyük değişimler göstermiştir. Bu değişimler yerele bağlı olmakla birlikte, zamandan zamana da farklılaşmaktadır.

Sanat temelli bir tasarım mesleği olarak başlayan ve sanayi devriminin neden olduğu kent fiziksel çevresindeki kalite kaybının giderilmesi ve proletaryanın yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla taşıyan kent planlama, zaman içinde bilimin sunduğu teknik ve yöntemleri giderek daha yoğun olarak kullanmış, kamu politikası ve devlet teorisinin tamamlayıcı bir kolu haline gelmiştir. Hatta öyle ki, başlangıçtaki "fiziksel çevre kalitesinin iyileştirilmesi" amacı, bugün bu meslek dalı altında yer alan bir çok alt uzmanlık alanından sadece birinin, "kentsel tasarımın" çalışma konusu haline gelmiştir.

Yiftachel (1998), planlamayı mekansal kamu politikalarının belirlenmesi, içeriği ve uygulanması olarak tanımlar. Buna göre, planlama pratiği kentsel ve bölgesel kalkınmayı, kullanım bölgelemesini (zoning), arazi kullanımlarını, kısacası mekanın kamusal olarak üretimini etkileyen tüm kamusal politikaları içerir. Bu yönü ile de ulus-devlet yönetimi araçlarının tamamlayıcı bir

koludur. Eğer kamu politikası ve kamu teorisinin dayandığı ana amaç, çok genel bir ifade ile toplumun yaşam kalitesi ve refahının -veri kısıtlar altında- ençoklanması ise, bunun temel aracı "planlamadır". Üstelik bu amaç, tek biçimli bir kentsel arazi kullanım planlamasının ötesinde, çevrenin ve ekolojinin, tüm bileşenleriyle ulaştırma ve altyapı sisteminin, sosyal çevrenin, ekonomik kalkınmanın, ekonomik büyümenin, birlikte, eşzamanlı ve eşgüdümlü planlanmasını gerektirmektedir. Bütün bu bileşenlerin toplamı olan toplumsal yaşam kalitesi ve toplumsal refahın gerçekleştirme aracı olan planlamayı, söz konusu kalite ve refahın toplumsal dağılımı yapacak olan kamusal erk ile kaçınılmaz bir entegrasyona sokarak politik felsefenin tartışma konularından birisi yapmıştır. Planlama literatüründeki bu tartışmaların toplamı, planlama teorisi olarak anılmaktadır. Bu tartışmalar, özellikle kamu otoritesinin tüm dünyada sorgulanmaya başlandığı 1960'lardan bugüne, mesleğin paradigma evrimine paralel olarak yaygın ve derin bir içerik kazanmıştır.

Bir önceki paragrafta ima edilen kapsamlılıkla, toplumsal erk tekeli gücünü güçlü biçimde elinde bulunduran sosyalist veya faşist politik sistemlerde, devlet tarafından temsil edilen toplum çıkarının, birey çıkarından daha ağırlıklı olduğuna dayanılarak daha kolay icra edilebileceği söylenebilir. Bununla birlikte, toplumsal alt-sistemlere müdahale etme ve onları yönlendirmedeki erk avantajı, bu toplumsal örgütlenmelerdeki planlamanın, disiplin olarak daha yüzeysel, plancının da teknisyen olarak daha az yetenekli olması sonucuna

PLANLAMA
2003/4

Sürece ilişkin tartışmalar, planlama teorisinin belkemiğini oluşturur ve -kamu ya da politikacı tarafından belirlenmiş- amaç ve hedeflerin bir plana nasıl tercüme edilmesi gerektiğini tartışır.

PLANLAMA
2003/4

yol açabilecektir. Bir diğer deyişle, otoriter sistemlerdeki planlama buyurucu olduğundan, çok fazla analitik olmak zorunda değildir (Yiftachel, 1998). Öte yandan, kamunun topluma müdahalesinin sadece piyasanın etkin işlemediği ya da işleminin engellendiği durumlarda meşru bulunduğu liberal-kapitalist politik sistemlerde ise planlama mesleği teorik, sosyal ve teknik olarak daha derin; plancının da (müdahalesinin meşru olması adına müdahale edeceği alt-sistemlerin doğası ve işleyişine yönelik bilgiyi edinme zorunluluğundan kaynaklanan bir nedenle) teorik, teknik ve felsefi olarak daha donanımlı olmasını gerektirmektedir. Buna rağmen, tıpkı bizim ülkemizde olduğu gibi, planlılar liberal dünyanın hemen her yerinde "her türlü kötülüğün nedeni" olarak görülmekte, planlılar da kendilerini "toplumun mağdur kahramanları" olarak adlandırmaktadırlar.

Sanayi devrimini geç yaşamış ve onun yarattığı olumsuz koşulları algılamaya başlaması 1960'lı yılları bulmuş Türkiye'de ise, kent planlama mesleğinin evrimi ve mesleğe yönelik teorik tartışmalar, yukarıda özetlendiğinden farklı olmuştur. Bir başka yönüyle, Türkiye'nin gelişmiş Batı Ülkeleri'ndeki düzeyde sermaye birikimine sahip olamamasından kaynaklanan, daha az karmaşık denilebilecek kapitalist üretim ilişkilerinin karakterize ettiği geri ve bağımlı kapitalist yapı, bu ülkede genelde planlama, özelde kent planlama sisteminin geri ve monolitik (tek, yalnız) kalmasının nedenlerinden en önemlisidir. Merkezi yönetim tarafından başlatılan ve sürdürülen istisnai bölge planlama girişimleri dışında, geçmişin "yol istikamet planlarını" daha bilgilendirici temele oturtan "imar planlama süreci", Türkiye'nin temel ve tek planlama politikası olmuş, günlük dilde, arazi kullanım planlamasının sadece bir biçimi olabilecek "imar planlaması", kent planlaması ile eş anlamda kullanılır olmuştur. Bugün sayıları 10'u geçmiş olan şehir ve bölge planlama bölümlerinin eğitim programları, birbirine benzer şekilde ağırlıklı olarak imar planı hazırlanması ve yürürlükteki imar mevzuatının belletilmesi etrafında örgülenmiştir.

Bugün gelinen noktada, her yerel yönetim biriminde en az bir şehir plancısının çalıştığını söylemek zordur (ki bu en düşük potansiyel talebin bile karşılanmadığının göstergesi olabilir). Buna karşın, şehir ve bölge planlama bölümü mezu-

öğrencilerin ancak bir kısmının asgari ücretle iş bulabiliyor olması, bence ülkedeki genel işsizlik sorunundan ayrı olarak değerlendirilmelidir. Acaba mevcut planlama eğitimi, ihtiyaç duyulan nitelikte eleman mı yetiştirememektedir? Zaten, benzer gerekçelerden hareketle, meslekte yaşanan darboğazın aşılmasına yönelik düşünce ve çalışmaların derlenmesi amacıyla, Şehir Plancıları Odası, 2003 yılı Türkiye Şehircilik Günü Kongre temasını "Şehircilikte Reform" olarak belirlemiştir.

Mevcut metin, Türkiye kent planlama uygulamasını, dünya kent planlama teorisi ve evrimi içinde karşılıklı olarak incelemekte ve bu çerçevede bir yerlere oturtmaya çalışmaktadır. Sonraki bölüm, planlama teorisinin gelişimi ve sınıflandırılmasına ayrılmıştır. Dünya planlama yazınında yer edinmiş temel süreç, teorilerin kısa bir özeti ve ilgili eleştirileri üçüncü kısımda sunulmuştur. Dördüncü bölüm, Türkiye kent planlaması ve imar planlarının niteliklerinin tartışılmasına ayrılmıştır. Planlama mesleğinin krizi ve olası nedenleri beşinci kısmın tartışma konusudur. Altıncı bölüm, sonuç ve önerilerin tartışıldığı bölümdür.

Planlama Teorisi ve Sınıflandırılması

Planlama teorisinin ne olduğu ve nasıl sınıflandırılması gerektiği konusunda fikir üreten bir çok kuramcı bulunmaktadır. Bu çalışmaların arasında Kaiser vd. (1995), Cooke (1983), Faludi (1973), Friedmann (1987), Thomas (1982) ve Yiftachel'in (1989) çalışmaları en fazla referans gösterilenleridir. Mevcut teorileri içerikleri ve sınıflarından başka, bir de tarihi süreçte incelediği için, Yiftachel tarafından sunulan tipoloji hem en anlaşılabilir olanı, hem de ana hatlarıyla çalışmamızdaki hipotezlerin daha açık anlaşılmasını mümkün kılar niteliktedir. O nedenle bu kısımda, belirtilen tipoloji kısaca özetlenecek, bir miktar genişletilecek ve yeniden yorumlanacaktır. Bu, İmar Planlaması'nın fiktörel ve tarihsel olarak nereye oturduğunu görmek açısından önemlidir.

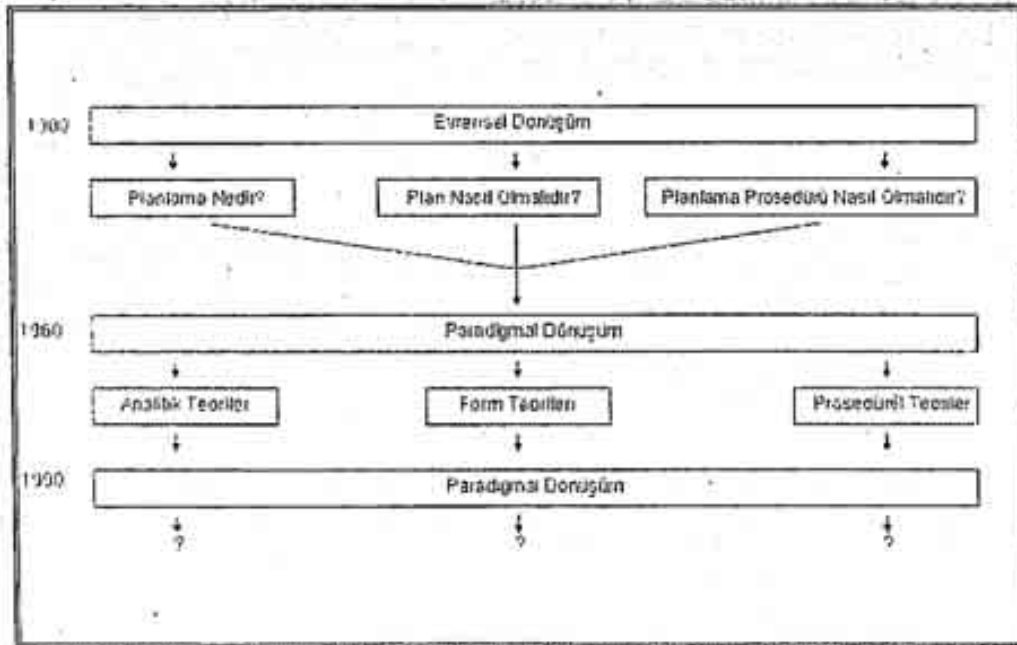
Öncelikle belirtmek gerekir ki; ölçek ve niteliği ne olursa olsun her türden planlama üç ana süreci içerir: (i) Plan amaçlarının belirlenmesi, (ii) amaçların plana tercümesi ve (iii) planın analizi. Bunlardan birinci süreç, daha çok politik felsefenin, kamu ve devlet teorisinin sorgulama alanı içine girerken, diğer ikisi çoklukla planlama

teorisinin tartışma alanıdır. Yiftachel (1989), planlama teorisinin toptan bir tanımını yapmak yerine, teorileri üç ana soru ve iki ana tarihsel dönem ayırımına tabi tutar. Teorilerin sınıflandırılmasının temel alındığı üç soru şunlardır: (i) Kent planlamasının ne olduğunu sorgulayan analitik tartışmalar, (ii) iyi bir kent planının ne olduğuna yönelik kent biçimi tartışmaları ve (iii) iyi bir kent planlama sürecinin nasıl olabileceğine yönelik tartışmalar. Tüm bu tartışmalar düzeyde de, iki ana tarihsel dönemde incelenir: (i) Yüzyılım başından 1960'lı yıllara kadar olan dönem ve (ii) kamu otoritesinin yoğun ve sistematik biçimde sorgulanmaya başlandığı ve bir paradigma dönüşümüne de işaret eden 1960'lı yıllardan günümüze değin olan dönem. Her ne kadar, 1990'lı yıllar sonrasındaki bilgi teknolojisindeki ilerlemelerin yol açtığı bilimsel, politik ve ekonomik gelişmeler yeni bir paradigma dönüşümüne işaret ediyor olsalar da, bunun planlama teorisindeki yansımaları bu çalışmanın amacı dışında kalmaktadır ve burada değinilmesi gereksizdir. Yukarıda belirtilen çerçevenin şematik bir anlatımı aşağıdaki şekil de verilmiştir.

Analitik teoriler, planlamanın toplumsal ve politik çerçevesini oluşturur, bir kamu aracı olarak konumunu belirler ve sosyal ilişkiler üzerine

olan etkilerini tartışır. Nitelik itibarıyla açıklayıcı ve öze yönelik teorilerdir. Kent biçimine yönelik tartışmalar ise, nasıl bir kentsel biçimin veri yerel koşullar altında daha uygun olacağına yöneliktir. Doğası gereği bu teoriler tanımlayıcı ve buyurucudur ve mesleğin icrasına yönelik geniş bir düzleme oturdularından zaman zaman planlama teorileri arasında bile anılmayabilirler. Öte yandan, sürece ilişkin tartışmalar, planlama teorisinin belkemiğini oluşturur ve -kamu ya da politikacı tarafından belirlenmiş- amaç ve hedeflerin bir plana nasıl tercüme edilmesi gerektiğini tartışır. Bu teoriler, genellikle öze yönelik ve buyurucudur. Plancı doğası gereği kaynakların nasıl dağıtılması gerektiği kararı ile ilgili değil (çünkü bu toplumdaki temsil yetkisini almış organlarca belirlenmelidir), araçlarla, gerçekleştirilmesi istenilen sonuçlar arasındaki en çok uygunluğun sağlanması ile görevlidir.

Sanayi devrimi sonrasında kentlerde kısa sürede oluşan nüfus yoğunluğu, düşük kent kalitesi, özellikle işçi sınıfının yaşam ve çalışma koşullarındaki kayıtsız kalınmaz kötüleşme ve bu sorunlara sistemik çözüm arayışları, kent planlama disiplinin temelini oluşturur (Hall, 1988). Modern şehirciliğin öncülüğünü Ebenezer Howard 1902 yılında yayınladığı, Yarın: Gerçek

Şekil - Planlama Teorilerinin Evrimi

Reforma Barışçıl Bir Yol (Tomorrow: A Peaceful Path to Real Reform) kitabı ile yapar. Bu çalışma ile bahçe kentler kurulmasını önerir. Bu önerinin, tarihsel sürece bakarak değerlendirildiğinde özellikle o yıllarda yükselmekte olan uluslararası komünist harekete karşı başlıca mücadele aracı olarak Amerika ve İngiltere'de kabul gördüğü söylenebilir. Fransa'da yoksul kitleleri görmezden gelen ve varlıklı kesim için görkemi ilke edinmiş Barok Planlama, Fransız Devriminin oluşmasını hazırlamış ise, çalışan sınıfların oldukça kötü denilecek yaşam koşullarının düzeltilmemesi de bir komünist devrime kolaylıkla yol açabilecektir. Çünkü, yükselen işçi sınıfı bilinci, kötü yaşam koşullarından beslenmektedir.

Howard, kendi dönemindeki uygulamalarından başka (Londra'da Letchworth ve Welwyn, Amerika'da Columbia ve Reston), sonraki dönemleri de etkiler (Amerika'da Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanan Broad Acre City, Hindistan'da Le'Corbusier tarafından tasarlanan Şandigar). Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu anlamda bir çok yeni kent kurulur. Hatta, belki de "Amerikan Rüyası" olarak bilinen ve işçi sınıfının küçük burjuvalaşırılması senaryosunun temel fikrini Howard oluşturur.

Camillo Sitte'nin 1889'da ki "Kent İnşaatı Sanatı" (The Art of Building Cities), Tony Garnier'in 1917'deki ütöpik "Endüstri Kenti", Wright ve Le Corbusier'in diğer çalışmaları, Daniel Burnham ve Edward Bennett'in "1909 Şikago Planı", Soria Y Mata'nın 1882'de Madrid için önerdiği "Lineer Kenti", Burley Griffin'in Canberra için yaptığı 1912 Planı, Otto Wagner'in 1893'deki "Vienna Planı", Herman Jansen'in 1927 "Ankara Planı" bu dönemin diğer önemli çalışmalarıdır.

Bu dönemde planlama teorisinde, yukarıda belirtilen çerçevede sınıflandırılacak yoğunlukta teorik tartışma henüz yoktur. Tartışmaların büyük çoğunluğu kent biçimi üzerine yoğunlaştırılmış, kentlerin fiziksel ve estetik sorunları giderilmeye çalışılmıştır. Yönlendirici tek süreç tasarım metodolojisi ve mimari yaklaşım hakkındır.

1950'li yılların ikinci yarısından sonra giderek büyüyen kent ve artan kentsel sorunlar, planlancı bu sorunların sadece mimari tasarım ile çözülebileceği fikrine getirmiştir. Özellikle, otomobil sahipliğine bağlı olarak gelişen kentsel yayılma

da bunda etkili olmuş, Patrick Geddes'in yüzyılın başlarında önerdiği, "araştırma temelli planlama yaklaşımı" giderek kabul görmeye başlamıştır (Hall, 1988:140). Bu planlama yaklaşımı, sonraki dönemlerde yaygın olarak kabul edilen ve kent planlama mesleğine teknik anlamda kimlik kazandırmış olan "kapsamlı akılcı planlama" sürecinin ilk biçimidir. Buna göre kent, mimari bir tasarım objesi olmaktan çok, ekonomik, sosyal ve fiziksel çevresi ile bir bütün olup, tüm bu bileşenler birlikte ele alınıp planlanmalıdır, bu da bizi kaçınılmaz olarak planlamadan önce araştırma fikrine götürecektir. Bu dönemde giderek kurumsallaşmaya başlayan planlama süreci, "araştırmaya dayanan, kapsamlı bir nazım plan ve onun tasarıma dayalı alt açılımlarıdır". Planlama diğer meslek insanlarının (sosyolog, ekonomist, jeolog vb.) katılım göstermesi gereken ve giderek daha geniş bir meslek grubunun çalışmasını dayanan bir tasarım eylemi haline gelmiştir. Ancak bu henüz aşağıda ayrıntılı olarak değinilen, sistem analiz ve incelemelerine dayanan akılcı ve kapsamlı planlama yaklaşımı değildir. Bu durum, dönemin bilimsel dünyasındaki bilgi birikiminin, sonraki dönemlerle kıyaslandığında çok daha mütevazı olduğu düşünüldüğünde, anlaşılır bir şeydir.

1960'lı yıllar tüm dünyada bir ideolojik dönüşüm ve paradigmada bir kırılmaya tanıklık etmektedir. "68 Kuşağı" olarak da anılmakta olan o dönemin aydın çevreleri, bilindiği üzere hem otorite kavramını, hem de otorite uygulamalarını küresel bir tartışma düzlemine taşımıştır. Söz konusu tartışmaların planlamaya yansımaları, planlamada oldukça önemli sayılması gereken bir sonucu varmıştır: Buna göre; kent biçimi, ancak kent yapısının (kent içinde yer alan sosyal ve ekonomik etkinliklerin tümü ve karşılıklı etkileşiminin) bir sonucudur. Böylesi bir nedensellik içinde, sadece sonuca yani kent biçimine yönelik müdahalelerle kentsel sorunların çözümü mümkün olmayacaktır. O nedenle planın başarısı, kent yapısına yönelik müdahalelerinin etkinliği ile doğru orantılıdır. Zaten, bu dönemden sonra planlama teorisinde yukarıdaki üç soru çevresindeki teorik tartışmalar da büyük bir artış gösterir.

Planlamanın bir sosyal ve politik çerçeve içinde toplumsal sonuçları, planlancının toplum içindeki rolü ve meslek etiği, analitik tartışmaların anı

konusudur. Bu kapsamdaki Castells'in (1977), Harvey'in (1972 ve 1973), Dahl'in (1977), Cooke'nın (1983), Rawls'in (1972), Yiftachel'in (1998), Howe'in (1992 ve 1994) ve Forester'in (1989 ve 1992) çalışmaları, önemli başvuru kaynaklarının çok kısa bir listesini oluşturur. Öte yandan, tek ve çok merkezli kent kuramları, sınırsız kent gelişimi, merkezden uzaklaşma (desantralizasyon), kentsel koruma ve kentsel yenileme, koridor gelişmesi, sürdürülebilirlik gibi kavramlar kentsel biçime yönelik tartışmaları oluşturur. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu tartışmalar çoklukla mesleki bir temele oturmaları nedeni ile belki de teorik çalışmalar olarak adlandıramazlar. Daha çok herhangi bir kentsel biçimin tanımsal ve betimsel analizini yapar ya da bir biçimin yerel faktörler uyarınca bir diğer biçimden daha uygun olduğu etrafında örgülenen tavsiye edici çalışmalardır. Bu konudaki tartışmaların bir kısmı Keleş'in (1993), Chapin'in (1965) ve Kaiser vd.'nin (1995) çalışmalarında içerilmektedir. Teorilerin üçüncü kısmını oluşturan planlama sürecine yönelik ve daha çok önceden belirlenmiş amaç ve hedeflerin bir plana nasıl dönüştürüleceğini tartışan teoriler, planlama mesleğinin, biçimlenişinin ve dolayısı ile nasıl bir eğitim ile ele alınması gerektiğinin çerçevesini çizdiği için çalışmamızın amacı açısından en önemli gurubu oluşturur. Bu nedenle, bu teoriler ayrıca sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

Prosedürel (Süreç) Planlama Teorileri

Geddes tarafından önerilen çerçeve paralelinde oluşturulan ve planlamaya bağımsız bir meslek kimliği kazandıran ilk teori "kapsamlı-akılcı planlamadır". Black (1968:348) kapsamlı planı, toplumun fiziksel gelişimine yönelik politikalarında rehberlik yapacak, yerel yönetim karar vericileri için hazırlanmış bir kamu belgesi olarak tanımlamaktadır. Buna göre planlar, toplumun sonraki 20 ya da 30 yıl içindeki fiziki gelişme biçimini genel olarak tanımlarlar. Kapsamlı bir planın hazırlanması için yedi adım önerilir: (i) problem tanımı ve değerlerin açık olarak ortaya konulması (clarification), (ii) Bu değerler paralelinde amaç ve hedeflerin seçimi, (iii) seçenek plan ve programların belirlenmesi, (iv) önerilen seçeneklerin olası sonuçlarının öngörülmesi, (v) seçeneklerin değerlendirilmesi ve seçimi, (vi) seçilen seçenek-

ler için ayrıntılı uygulama planlarının geliştirilmesi (vii) düzeltme ve güncelleme. Bu bağlamda kapsamlı planlama, (a) politikaların geliştirilmesi, (b) politikaların etkinleştirilmesi, (c) toplumsal iletişimin sağlanması ve (d) kullanıcı ve katılımcıların eğitilmesi işlevlerini yerine getirir.

Kapsamlı-akılcı planlama bir zaman sonra göstermeye başladığı kaçınılmaz yetersizlikler nedeniyle yoğun olarak eleştirilir. Buna göre planın, bunca uzun erimli ve bu derece iddialı olması, insanların bilişsel kısıtları, planlama sürecinde (bilimsel ve teknolojik kısıtlar, ve çok sayıdaki aktörün değişik ilgilerinin olması nedeniyle) mükemmel bilgi kullanılamaması ve geleceğin belirsizliği gibi nedenler, akılcı olmasını olanaksızlaştırmaktadır. Alan Altshuler'e (1965) göre, kapsamlı planlama ne pratik olarak olanaklı, ne de politik olarak "sürdürülebilir"dir. Bu açıdan planıcı da bir meslek adamı olarak, meşru bir temele sahip değildir. Bu kapsamlılık ve bu düzeydeki bir genellekle, planın öncülüğünde anlamlı bir kamusal tartışma yapmak mümkün değildir. Bu bağlamda planıcının rolü, gücü ve bilgisi, kapsamlı bir plan hazırlamak için çok kısıtlıdır. Planıcılar, kamu yararını bildikleri ve ölçebildikleri iddiası ile meşruiyet aramalarına karşın, kimsenin tanımlanmasını bile açık bir biçimde yapamadığı (kamu yararını) bir şeyi ölçmenin olanaksızlığı da ortadadır (Innes, 1996:460). Kapsamlı-akılcı planlamanın teorik düzlemde uğradığı bu eleştiriler ve mesleğin uygulanmasında karşılaştığı değişik açmazlar, seçenek teori ve yaklaşımları doğurmuştur. Oldukça geniş bir yelpazede yer alan bu seçeneklerin hepsinin bu çalışmada ele alınması olanaklı olmamakla birlikte en ilgi çekicilerine kısaca değinilmelidir.

Kapsamlı planlamaya karşı çıkanlardan Charles Lindblom 1959 yılında "birbirinden kopuk eklemecilik" (disjointed incrementalism) ya da "ardışık sınırlı karşılaştırmalar" (successive limited comparisons) olarak nitelendirdiği seçeneği sunar. Lindblom'a göre (1959), gerçek yaşamda kapsamlı bir akılcılık mümkün değildir. İnsanın bilişsel sınırları, toplumun sosyo-ekonomik çeşitliliği, onun sonucunda oluşan çıkar çelişkileri ve yapısal değişiklikler buna izin vermez. Bu nedenle planıcı sürekli kısıtlı bir akılcılık ile çalışmaktadır (Forester, 1989). Bu koşullar altında, bir defada ve her şeye karar vermek elbette akılcıca bir iş

Son yıllarda ortaya çıkan küreselleşme, ekonominin bileşenlerindeki geçmişe oranla yüksek hareketlilik (factor mobility) ve artan rekabet, kentlerin de ekonomik yaşayabilirliklerini ve sürdürülebilirliklerini sorgulamalarını gerektirmiştir.

Türkiye
planlama
tarihine
baktığımızda
yukarıda
çok kısa ve
genel hatları
ile vermeye
çalıştığımız
teorik
gelişimin bir
benzerini
görmek
mümkün
değildir.

olarak görülemez. Bunun yerine küçük adımlar atıp, onları öncekilerle karşılaştırıp sonrasında ne yapılacağına karar vermek daha tercih edilir bir yaklaşım olmalıdır. "Birbirinden kopuk eklemecilik" yaklaşımının, kapsamlı planlamaya olan farklılığı beş ana madde etrafında özetlenebilir: (i) Kapsamlı akılçılıkta değer netleştirilmesi, seçenek politikaların ampirik analizinden ayrı tutulur ve hatta onun öncüsüdür. Fakat birbirinden kopuk eklemecilikte, değer paklanması politik eylem analizinin ayrılmaz bir parçasıdır ve eş-zamanlı olarak ele alınır. Bu nedenle, (ii) politikaların belirlenmesi, kapsamlı planlamada bir "araç ve sonuç" analizi şeklinde gerçekleştirilirken, birbirinden kopuk eklemecilikte bunlar birbirinden ayrılmadığı için araç ve sonuç analizi politika oluşturulması için gerekli değildir. (iii) Herhangi bir politikanın uygunluğu, kapsamlı planlamada istenilen sonuçlara göre değerlendirilirken, birbirinden kopuk eklemecilikte araçları kullanan plançıların onayına bağlıdır. (iv) Aktılcı planlamada analiz, kapsamlı ve bütüncülken, birbirinden kopuk eklemecilik kesinlikle kısıtlı bir akılçılık içinde kahr. (v) Kapsamlı yaklaşım bir teoriye dayandırılmak zorunda olmasına karşın diğeri herhangi bir teoriye bağlı olmayı büyük oranda zorunlu kılmaz (Lindblom, 1959). Bu anlamda "birbirinden kopuk eklemecilik" yaklaşımı kapsamlı planlamanın öbür ucunda yer alır ve büyük kazançları ve kayıpları önleyerek plançıya daha emin denilebilecek bir yöntem sunar. Bu yöntem, önceki adımların değerlendirilmesi etrafında örgüldendiğinden, en büyük açmaz yeni konularda kendisini gösterebilir: çünkü, ilk adımın nasıl uthılması gerektiği cevaplamaı zor bir sorudur.

Her iki yaklaşımı da uçlarda gören Etzioni (1967), üçüncü bir yaklaşım önerir: "Karışık İzleme" (Mixed Scanning). Kapsamlı akılçılığın eleştirisine çok da yeni bir şey eklemeyen Etzioni, eleştirisini daha çok "birbirinden kopuk eklemecilik"e yöneltir: Bu yaklaşım sadece toplumun en güçlülerinin temsiline duyarlı hale gelip, politik olarak örgütlenemeyen az-talimli kesimleri ihmal edebilir. Üstelik, kısa erimli olup küçük adımlara dayandırıldığı için büyük toplumsal değişimlerin yapılmasına olanak vermez. Bu küçük adımlar, plançıyı dağınık bir şekilde hiç bir yere yönlendirmeyip başlangıç noktasına bile döndürebilir. Bu da plançıyı kolaylıkla tarih içinde dolaşan bir sarhoş

durumuna düşürecektir (Etzioni, 1967: 387). Etzioni'ye göre, bunun önlenmesi her iki uç yöntemin eş-zamanlı ve bütün (discrete) olarak uygulanması ile mümkündür: Kapsamlılığa kaçmayan genel bir izleme (general scanning) hangi konuların önemli ve ana konular olduğunu belirlemek üzere yapılmalı, sonraki aşamalar ise eklemeci yaklaşım ile çözümlenmelidir (Etzioni, 1967: 390). Karışık izleme yaklaşımı o günlerde uygulamanın içindeki plançılar tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Bu yöntemin uygulamasının günlük planlama akışı ile örtüşen bir çok tarafı vardır: ana kararlar bir kez alındıktan sonra, geriye kalan kararlar nasıl olsa bir biçimde üretilebilmektedir.

1960'lı yıllardaki paradigma değişiminin planlama teorisine en doğrudan yansıması, Paul Davidoff (1965) tarafından önerilen "Savunucu Planlama" (Advocacy Planning) yaklaşımıdır. Buna göre, planlama süreci doğası gereği politik ve demokratiktir, bu nedenle de plan kararları katılımcı ve demokratik bir süreçle alınmalıdır. Dolayısıyla, bu sürecin etkin biçimde işletilememesi, bazı grup ve çıkarların kent planında içerilmemesi ve diğer bazı grup çıkarlarının kent planında baskın olması sonucunu doğuracaktır. Burada içerilmekten kasıt süreçte edilgin biçimde yer almak değil, göz önüne alınmak ve plan kararları konusunda bilgilendirilmektir (Davidoff, 1965: 332). Savunucu planlama, çoklu plan sistemi ile icra edilmelidir. Farklı çıkar grupları kendi plan seçeneklerini hazırlayarak yarışmalıdır. Bu anlamdaki yarış, bir çok açıdan kent planlamanın kalitesini yükseltecektir. Böylelikle kamuoyu seçenek kararlar da olabileceği konusunda daha iyi bilgilendirilecek, planlamayı yapan kurum, diğer planlara karşı kendisi için politik destek alabilmek adına kalitesini ve nesnellliğini geliştirmek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla, plan yapma yetkisi sadece kamuya bırakılmamalı, ticaret odaları, emlak komisyoncuları, sendikalar, mahalle dernekleri gibi değişik çıkar grupları da planlar hazırlayıp kamuya sunabilme yeteneğine sahip olmalıdırlar. Savunucu planlama sonraki yıllarda, eleştirel nitelikli ve iletişim temelli etkinliği öngören bir çok planlama teorisine de esin kaynağı olmuştur.

Son yıllarda ortaya çıkan küreselleşme, ekonominin bileşenlerindeki geçmişe oranla yüksek hareketlilik (factor mobility) ve artan rekabet,

kentlerin de ekonomik yaşayabilirliklerini ve sürdürülebilirliklerini sorgulamalarını gerektirmiştir. Küreselleşen bir dünyada kentler, yatırımlar ve işgücü çekiminde eskiye oranla bölgesel, ülkesel ve giderek de küresel ölçekte çok daha fazla rekabet halindedir. Bu bakış açısına göre kentler, rekabet güçlerini arttırmaya yönelik olarak "stratejik planlama" ile ele alınmalıdır. İş dünyasında uzun erimli ve rekabet gücünü arttırmak amacıyla kullanılan bu planlama yaklaşımı, aynı amaçla kısa ve orta erimli olarak kent planlamasında da istihdam edilmelidir. Stratejik planlama, uzun dönemli ve kapsamlı yaklaşımlar yerine kentin iç ve dış çevresini analiz ederek ayrıntı konularda en uygun eylem biçimlerini tanımlamaya yöneliktir. Temel amaç, toplumun rekabet edebilir niteliklerini kucaklayıp, geliştirmektir. Burada yol göstericiler ise, toplumun güçlü ve zayıf olduğu yönler ile birlikte, dış çevrede bulunan fırsatlar ve tehditlerdir (Kaufman & Jacobs, 1987: 25). Stratejik planlamanın tipleri, hangi koşullarda, hangi türlerinin uygun olduğu, yazında yoğun bir şekilde tartışılmaktadır.

Üzerinde konuşmayı en sona ertelediğimiz planlamada "Sistem Yaklaşımı" hem bir süreç teorisi, hem de yukarıda değinilen teorilerin hepsinin içinde kullanılabilecek araç ve teknikler bütünü olarak bir şemsiye niteliği taşımaktadır. Buna göre, kent, hepsi de kendi içinde işlerlik yasalarına sahip ve birbirleri ile ilişkili alt-sistemlerden oluşan bir bütündür. O nedenle sistem yaklaşımının amacı, matematiksel olan ya da olmayan yöntemlerin geliştirilmesi, bir sorunun sayısallaştırılabilen parametrelerinin dizgesel ve akılcı biçimde irdelenmesi, bu parametrelerin istatistiksel gözlem, sınamaya ve ölçme teknikleri ile arttırılması, gerçek yaşamda yer alan ölçülemezliklerin (intangibles) öznel değerlendirilmesi ile karşı karşıya bulunan karar vericilere yardımcı olmak amacıyla varolan durumun açık bir tanımlanmasını yapmaktır (Aguilar, 1973: 3). Bu açıdan bakıldığında, kent planlama sürecinde sistem yaklaşımının kullanımı değişik yoğunlukta olabilir. Çok yoğun kullanımlarda, planlama süreci bilime, daha az yoğun kullanımlarda sanata yaklaşacaktır. Bu yaklaşım, yani bütünün alt sistemler temelinde irdelenmesi, ayrı ayrı mesleki uzmanlıkların bir araya gelmesini ya da planıcının alt uzmanlıklara yönelmesi sonucunu doğuracaktır. Zaten dünyadaki genel yönelim de

bu şekilde olmuştur. Bugün artık planıcılar, bilgi birikimindeki ve bilgi teknolojisindeki ilerlemeleri etkin biçimde kullanmak, diğer bilim dalları ile disiplinlerarası çalışmalar yapabilmek, planlamanın teorik temelde tartışılmakta olan meslek meşruiyetini güçlendirmek ve daha güvenilir bir temele ulaşabilmek adına alt uzmanlıklar şeklinde çalışmaya başlamışlardır. Bugün Batı Toplumlari'nde oluşan bu alt uzmanlıkların genel bir listesi, Ulaşım ve Altyapı Planlaması (Transportation and Infrastructure Planning), Çevresel Planlama (Environmental Planning), Gelişme Planlaması ve Yönetimi (Growth Planning and Management), Bölge Planlaması (Regional Planning), Kalkınma Planlaması (Development Planning), Arazi Kullanım Planlaması (Land Use Planning), Kentsel Tasarım (Urban Design), Ekonomik Planlama (Economic Planning), Kent Sosyal Planlaması (Urban Studies), Bilgi Teknolojileri (Information Technology), Gayrimenkul Planlaması (Real Estate Planning), Konut Planlaması (Housing Planning), Kent Yönetimi (Urban Management), Kentsel Koruma ve Yenileme Planlaması (Urban Conservation and Renewal Planning), Uluslararası Kalkınma Planlaması (International Development Planning), Kent Sağlığı Planlaması (Urban Sanitation Planning), Kent Merkezi Planlaması (Downtown Planning) gibi uzmanlıkları içermektedir. Öte yandan, Güney ve Uzak Asya ülkeleri ise artık kent planlama disiplininin çok, sistem yaklaşımının yoğun olarak kullandığı "Kent Mühendisliği" kavramına yönelmiş olup, üniversite eğitimlerini artık bu yönde geliştirmektedirler.

Türk Kent Planlaması ve İmar Planları

Türkiye planlama tarihine baktığımızda yukarıda çok kısa ve genel hatları ile vermeye çalıştığımız teorik gelişimin bir benzerini görmek mümkün değildir. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başında dünyadaki gelişmelere koşut olarak başlayan ve bir tasarım sorunu olarak ele alınan kent planlama, Türkiye'de zaman içinde "imar planlaması" biçiminde kurumsallaşarak o aşamada kalmıştır (Tekeli, 1980). İmar Planlarının türleri ve işlevleri gibi konular Türkiye yazınında yeterince tartışılmış (Gök, 1980; Keleş, 1993) olduğundan burada bir kez daha üzerinden gitmek (daha çok teorik niteliği üzerinde tartışılmak istendiğinden), ilginç olmayacaktır.

İller Bankası, 1933'deki kuruluşundan itibaren yerleşim yerleri için ihtiyaç duyulan kentsel hizmetler ve imar planı yapımı/yaptırımı için çalışan kurum olması nedeniyle, imar planlama sisteminin kurumsallaşmasındaki en önemli etkidir. İmar planı alımlarında bir standart sağlamak üzere, "İmar Planları Tanzimine Yönelik Teknik Şartlaşma" hazırlanmış, zaman içinde de güncellenmiştir. Bu şartlaşmada tanımlanan içerik, imar planlamasının da kabul edilen genel çerçevesini çizer. Buna göre, imar planlama süreci iki aşamayı içerir; (i) araştırma ve (ii) planlama.

Araştırma süreci, kent geometrisi ve kentsel yapının nedenselci ilişkisinin sorgulanmasını sağlamaktan çok, mevcut kent ve arazi kullanım yapısının tanımsal bir açıklamasını yapmak, planıyı planlamaya girişmeden önce mekanla tanıdık bildik olmaya yönlendiricidir. Kente yönelik bilgiler, istatistik ve tasarım teknikleri ile toplanır, tanımlayıcı veriler üretilir, zaman içindeki gelişimi yine zamanın basit bir işlevi (trend analysis) olarak algılanarak geleceğe yönelik tahminler plana veri olması adına ortaya konur. Bir kez daha söylemek gerekirse, bu aşamada beklenen asgari yaklaşım kentin bir sistem olarak nedenselci bir sorgulanması değil (ki öte yandan bunun yapılabilişindeki zorluğu daha önce ortaya koymuştuk), halihazır durumun, o andaki ve olabiliyorsa yakın tarihsel bir tanımlamasıdır.

Araştırma aşamasında üretilen bilgiler ışığında planlama aşamasına geçilir. İlk aşama, kullanım bölgelemesinin ve temel ulaşım şemasının oluşturulduğu "nazım imar planı"dır. İkinci aşamada ise artık tek tek parseller düzeyinde yapılaşma koşullarının belirlenmesine kadar inen "uygulama imar planı" hazırlanır. Planlama aşamasında sağlanması gereken asgari kullanım standartları, temel kararlar verilirken ve uygulama sırasında izlenmesi gerekli teknik süreçlerin ne ve nasıl olduğu "3194 sayılı İmar Yasası'nın, "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Dair Esaslara Ait Yönetmeliği" ile tüm yurtta ve her yerleşim yeri için aynı olmak üzere belirlenir. Kısacası planlamanın nasıl olması gerektiği merkezi olarak belirlenmiştir.

Yukarıda kısaca açıklanan ve meslek çevresinde iyi bilinen bu süreç, imar planlamasını dünya planlama teorisi çerçevesinde "kapsamlı plan-

lama" paradigmasına yaklaştırmak istemektedir. Bu anlamda, Geddes tarafından önerilen, "planlamadan önce araştırma" ilkesini yerine getiren, sadece kapsamlı bir tasarım sürecidir. İmar planlamanın, 1960'lı yılların başlarında meslekler arası teknikleri kullanan, geniş bir takım çalışması öngören ve bugün artık geri denilebilecek biçimi "kapsamlı-akılcı planlama" teorisine yaklaştığını, uygulamadaki örneklerle bakıldığında söylemek pek de kolay değildir. Aslında 1960'lı yıllarda kurulan Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, o yılların en bilinen paradigması olan "kapsamlı-akılcı planlamanın" geliştirilmesine öncülük etmesi amacıyla kurulmuştur. Ne ki sonraki yıllarda mesleki uygulama, aşağıda tartışılan nedenlerle, kapsamlı bir tasarım süreci olmaktan kurtulamamış, planlamanın dayandığı tek ya da ağırlıklı temel, "tasarım" olarak kalmıştır.

Bugün geline nokta kent planlama mesleği, toplum, piyasa, devlet (merkezi ve yerel düzeyde) gözünde, politik ve akademik çevrelerde ağır bir meşruiyet krizi yaşamakta ve şu iddialar meslek çevresinde sıkça dile getirilmektedir: "Yapılan planlar toplum ve onu temsil eden politikacılarca ikna edici bulunmamakta ve o nedenle de, ya dikkate alınmamakta, ya da çok sayıda değişikliğe uğramaktadır. İller Bankası, Bayındırlık İskan Bakanlığı ve Belediyeler tarafından yapılan imar planı ihalelerinin sayısı artan plançı sayısına oranla azalmaktadır. Belediyeler, kendileri için vazgeçilmez olması gereken şehir planı istiladından yasal zorunluluğun getirdiği gerekler dışında kaçınmakta, işsizlik şehir planı için giderek daha büyük bir sorun haline gelmektedir. Bugün ancak şanslı olan yeni mezun planlılar asgari ücretlere yakın ücretlerle özel planlama bürolarında ya da meslek dışı işlerde çalışabilmektedirler."

Bu gerçek, ülkenin genel işsizlik sorunundan ayrı değerlendirildiğinde, piyasanın, şehir planlama mesleğine bir cevabı olarak değerlendirilebilir: kent planlamanın bir meslek olarak toplumsal üretime marjinal katkısı (ki ekonomik teoriye göre bu katkı ücrete eşit olmalıdır) asgari ücret değerindedir. Elbette böylesine bir değerlendirme, gülünç bir abartı olsa bile, planlamanın bir meslek olarak bugün ciddi sorunlar yaşadığına bir işarettir. Öyle görünüyor ki, bu sorunların nasıl giderilebilece-

gine ilişkin yoğun bir tartışma ortamı başlatmak ve bu tartışmanın odağına da mesleğin eğitimi ve bilimini yapan akademiyi yerleştirmek gereklidir. Gerekli (örgün ve meslek içi) eğitim programlarının sağlanması ile kent planlama mesleğinin kısa süre içinde daha saygın bir noktaya getirilmesi, planlıların da kamu ve özel sektör kuruluşlarında kolayca iş bulabilecek donanım ile yetiştirilmesi mümkündür. Çalışmanın geriye kalan kısmında, planlama mesleğinin bugünkü durumunun bir analizi ve çözüm önerileri tartışılacaktır.

Planlama Mesleğinin Krizi ve Olası Nedenleri

Bugünkü kriz, Kapsamlı-Akılcı Planlama Paradigmasının, 1960'lı yılların ikinci yarısında dünyada yaşamış olduğu krizin Türkiye'deki halidir. Bizdeki durumu yerel koşulların da etkisiyle biraz daha kronik haldedir. Bizim planlama sistemimiz ve doğal olarak planlılarımız da, henüz tanımlanmasının bile açık bir biçimde yapılmadığı bir kamu yararı kavramını biliyor ve ölçüyor olma iddiasındadırlar ki; bu da, söz konusu krizin başlangıç noktasıdır. Önemli bir diğer konu, planlamanın artık bir kentin toplam yönetim politikalarından birisi olduğu ve bunun genel bir kamu yönetimi sürecinden bağımsız ve ayrı olarak ele alınamayacağı gerçeğidir.

Öncelikle belirtilmelidir ki; Türkiye, ekonomik ve politik sistemi üzerinde artık spekülasyon yapılamayacak şekilde kapitalist sistemdir. Daha önce de belirtildiği üzere, kapitalist sistemlerde planlamanın amacı ve onaylanması, sosyalist ya da faşist ekonomik sistemlerdeki öngörülen ve istenilen sonuçlara ulaşma ve bunun dayatma aracı olmanın tersine, piyasa işlerliğinin tıkanması, serbest rekabet koşullarının ortadan kalktığı ve piyasa işleyişinin zaman zaman yaratabileceği dışsallıkların giderilmesi ve içirilmesidir. Bireylerin özgürce etkileşimde bulunduğu devingenlik içinde yer alan kamunun ve özel sektörün çıkarlarını, bırakınız bilmek ve ölçmek, tanımlamak bile olanaksız yakın bir iştir. Gayrimenkul piyasaları, zaten doğaları gereği daha çok arz tarafı bileşenlerinden kaynaklanan, çokça da spekülatif güdülerle talep tarafı bileşenlerinin neden olduğu bir piyasa mükemmeliyetsizliğine sahiptir. Bu veriler altında kapsamlı arazi kullanım planlaması olan imar planından beklenen, böylesi bir piyasayı mükemmel

dengeye ulaştırmaktır. Böylesi bir görevin, statik ve tek bir piyasa dengesinin olabileceği varsayılıyor olsa bile, ciddiye alınır tarafı yoktur ve başarılabileceği mümkün değildir. Şimdi bu resme, piyasalarda dengesizliğin kural, dengenin istisna olduğu gerçeği eklenirse, bir defada her şeyi mükemmel ulaştırdığı iddiasını zımnen içinde taşıyan imar planlamasının, gerçekte kendisinin bir piyasa dengesizliği ve bozulma etkeni olduğu daha açık biçimde ortaya çıkar.

Planlamanın yaşadığı meşruiyet krizinin, Batı'da yaşandığından daha süregelen boyutlarda Türkiye'de ortaya çıkmasının nedeni, yukarıda belirtilen görevin Türkiye'de daha zor olmasından değil, planlamanın sahip olduğu teknik donanımın ve sahip olduğu araçların daha az olmasındandır. Bu açıdan bakıldığında kent planlama bir meslek olarak geri kalmış ve geri bırakılmış görülmektedir. Bunun bir önemli göstergesi, yukarıdaki paragraflarda ileri sürülen savları doğrulayacak ya da yanlışlayacak nitelikteki bilimsel çalışmaların arzu edilen düzeyde planlama yazınında yer almamasıdır. Hatta öylesine ki, planlama mevzuatında yer alan ortak kentsel kullanımlara yönelik "Düzenleme Ortaklık Payı"nın, 6785 sayılı İmar Yasası'nda %25 olup, daha sonraki 3194 sayılı İmar Yasası ile %35'e çıkarılmasına karşın yetersiz bulunup şikayete konu olması ve gerekçesinin belirsizliği, bilinen ve kabul edilebilir bilimsel çalışmaların konusu olmamıştır.

Yukarıdaki açıklamaların ışığında, kent planlamanın olağanüstü şekilde ve hatta insanı nihilistik bir tavra götürebilecek düzeyde zor bir görev olduğu söylenebilir. Süreçteki zorluğun ötesinde, mesleğin nesnesi olan kent toprağı, ulusal servet stokunun ağırlıklı kısmını oluşturmakta, kentler de ekonomik üretimin giderek daha büyük kesimini içermektedir. Bu açıdan bakıldığında planlama kararları, sadece gayrimenkul piyasalarını değil, kentin ekonomik yapısını doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Öte yandan özülleerek ifade etmek gerekir ki; planlama eğitimimiz böylesi bir zorluğun altından kalkabilecek şekilde örgütlenmemiştir. Planlı, ürettiği planlama kararlarını toplum ya da onun temsilcileri karşısında sosyal, teknik, ekonomik, politik ya da bilimsel bir akılcılığa dayandırarak savunamamaktadır. Bunun yerine, kalitesi üniversite eğitiminde bile kolay kontrol edilemeyen tasarım temeline sınırlı

Planlamanın yaşadığı meşruiyet krizinin, Batı'da yaşandığından daha süregelen boyutlarda Türkiye'de ortaya çıkmasının nedeni, yukarıda belirtilen görevin Türkiye'de daha zor olmasından değil, planlamanın sahip olduğu teknik donanımın ve sahip olduğu araçların daha az olmasındandır.

PLANLAMA
2003/4

Yukarıda çerçevesi çizilen dışsal faktörler, planıcıyı da kendi meslek paradigma-sında değişiklik yapma konusunda isteksizleştirmiştir.

PLANLAMA
2003/4

maktadır. Açık bir şekilde belirtmek gerekirse, bir şeyin öyle olması ile bir başka şekilde olması arasındaki tek belirleyici çok zaman planıcının öznel tasarımı yeteneğidir. Getirmiş olduğu plan kararlarının, mali ve ekonomik etki analizini, trafik ve ulaşım etki analizini, çevresel etki analizini ya da sosyal ve politik etki analizini kabul edilebilir teknik ve bilimsel düzeyde yapamıyor olması, planıcının ve planlama mesleğinin güvenilirliğini yitirmesine yol açmıştır ki; asıl sorun da buradadır. Neyin yapılması gerektiğini, çok zaman tasarım temeli dışında başka bir temelde açıklayamayan planıcı, neyin yapılmaması gerektiği konusunda da nesnel biçimde ikna edici değildir. Bunun da en sık yaşanan sonucu politik istismarla çıkar sağlanması olup, bu da şeffaflıktan uzak politik ve idari sistemimizde yeterince denetlenememektedir. Planıcının bu yönden dolayı sorumluluğu da yadsınamaz. Bu açıdan bakıldığında da, planıcı hakimiyetinde tutması gerektiği mesleğinin kurbanı olmaktadır.

Bu sonucun doğmasının nedenlerini kolaylıkla tanımlamak ve savda bulunmak elbette kolay değildir ve sunulan savların analitik olarak sınanması gerekir. Ancak, çalışmamızın felsefi niteliğinin ağırlıklı olması sezgisel bir sınıflamayı şimdilik yeterli kılmaktadır. Bu bağlamda, planlama teorisi ve onun sonucunda planlama mesleğinin, dünyadaki gelişmelerin gerisinde ve yalnız kalmasının nedenlerini içsel ve dışsal olmak üzere iki ana grupta toplamak mümkündür. İçsel nedenler, mesleğin akademik ve profesyonel sorunlarından kaynaklanırken, dışsal nedenler ülke genel koşullarının doğrudan ya da dolaylı yansımalarından oluşmaktadır.

Modern bir ulus devlet yaratma projesi olarak başlamış Türk Devrimi, rejim endoktrinizasyonunu başarılması gereken önemli işlerin başında tutmuş, bu nedenle idari yetkilerin ve mali özerkliğin yerelden sakınılması, şeffaf olmayan idari bir yapılanma, katılımcı olmamaya özen gösteren politik karar mekanizması, sorgulamaya yönelik özgür düşüncenin geliştirilmemesi biçimindeki politikaları, rejim güvenliği açısından tercih etmiştir. Bunun sonucu da, sadece bazı hizmetlerin yerine getirilmesi ile yükümlü, mali açıdan merkeze bağlı, hizmete yönelik istisnai konularda yasama yetkisine haiz bir yerel yönetim yapısıdır. Bu da planın birinci derecedeki sorumlusu yerel

yönetimleri, imar planının uygulamasını sağlayacak yasama yetkisi gerektiren araçlar açısından oldukça zayıf bırakmıştır. Doğal olarak, planıcı da kaçınılmaz olarak imar planını tek kent planlaması aracı ve kapsamlı bir politika aracı olarak kullanmak durumunda kalmaktadır. Örneğin, bir çok ülkede etkin bir plan uygulama aracı olan emlak vergisi muafiyeti yetkisi bile kapsamlı olarak, emlak vergisi kanununda yerel yönetimlere verilmemiş, bu yetki merkezi yasama organının tekelinde kalmıştır. Bu bakımdan planıcı, farklı yetkilerin kullanımını gerektiren değişik politikalar demeti üretmeyi, izlemeyi ve sonuçlarını değerlendirmeyi umarsız ve gereksiz bir çaba olarak görme eğilimindedir.

Politik katılım, idarenin halk tarafından denetimi ve izlenmesi sonucunu doğuracağından istenilmemiş, bu da halkın planlama sürecine aktif olarak katılamaması sonucunu doğurmuştur. Planlama sürecinde dillendirilemeyecek de, kişi ve grup çıkarları kent mekanında (çok zaman kaçak olarak) ortaya çıkmış ve bu yerel düzeyde yasa uygulama gücünün zayıf olmasından ötürü engellenememiştir. Ancak ve ancak, düşünce ve ifade özgürlüğü, bu özgürlüğün neden ve sonucu olan idari bir şeffaflıkla etkin biçimde işleyebilmesi mümkün olan kapitalist sistem, anılan öncüllerinin olmaması nedeniyle paradoksal bir duruma dönüşerek, ekonomik yapıda bugün karşılaştığımız ve tamamına yakını yolsuzlukların finansmanında kullanılan büyük bir iç ve dış borç stoku, ulusal mekanda da sorunlarının altında boğulan kentler sonucunu yaratmıştır. Bütün bunların paralelinde, düşün ve ifade özgürlüğünün önüne sistematik biçimde çıkarılan engeller, tüm bu gerçeklerin açıkça tartışılmasını engellemiş, bu da yalnız planlama teorisinde değil, aynı zamanda onun yakından ilgili olduğu politik felsefe ve sosyal bilimlerde de çoraklaşmaya neden olmuştur. Çalışmamız boyunca atıf yapılan fikir ve tartışmaların ağırlıklı kısmının, büyük oranda yerel idari ve mali özerkliğe sahip, düşünce ve ifade özgürlüğünü aşılmaz biçimde güvenceye almış "anglo-sakson ülkelerinden" çıkması bir tesadüf olmasa gerek.

Yukarıda çerçevesi çizilen dışsal faktörler, planıcıyı da kendi meslek paradigmasında değişiklik yapma konusunda isteksizleştirmiştir. İçsel faktörlerin başında, kent planlama mesleğinin

ekonomik temelini, kamu tarafından ihale edilen imar planları ve kamu kuruluşlarındaki istihdam oluşturmaktadır. Bu temel beklediği işin çerçevesi de yukarıda belirtilen mevzuat içinde net bir biçimde tanımlandığından, beklenen asgariyi yapıp, kişisel ekonomik ve psikolojik maliyeti yükseltmemek tercih edilen tavır olmuştur. Özel sektörde yakın tarihe kadar, kent sektöründe büyük ölçekli yatırım yapacak sermaye birikiminin olmaması da, plancının kendisini yenilemesi, gelişen bilim ve teknolojiyi kullanması, piyasanın ihtiyaç duymaya başlayıp henüz hiç bir mesleğin görev alanında tanımlanmayan yeni uzmanlıkları kullanarak ürün çeşidini genişletmesi konusunda planıyı nihilizme varan bir isteksizliğe itmiştir. Bu nihilizmin bariz örneklerinden birisi Keleş'in (1993) planlamada sistem yaklaşımının temelini oluşturan matematiksel modeller hakkındaki şu yaklaşımıdır:

"Matematiksel modeller, gerçek dünyanın ve kent planlaması söz konusu olduğunda, kentlerin, yalnız bir kısmını çözümleyici bir yaklaşımla ele almaya olanak verir. Kent adı verilen çok karmaşık toplumsal sistemin, bir matematik model çerçevesine sokulabilecek öğeleri ve ilişkileri, doğaldır ki, çok sınırlı sayıdadır. Su halde, modellere, temsil etikleri gerçek toplumsal olayların çok basite indirgenmiş bir biçimi gözü ile bakmak zorunluluğu vardır. Matematik modeller, gerçek yaşamdaki süreçlerle ilişkilerin yeter derecede düzenli olduğunu varsaymaktadır ki, bu da her zaman gerçeklere uymaz.... Bunların giderek çeşitlenmekte olmalarına karşın, hepsinin çoğunlukla araştırma ve geliştirme evresinde bulunduklarını, kent planlamasının günlük çalışmalarında yaygın bir biçimde kullanılmaya başlamadıklarını unutmamalıdır." (Keleş, 1993:114)

Yukarıdaki metni okuyan birisi, matematik modellerin çok da işe yarar bir şey olmadığı ve ilmal edilmesinin büyük kayıplara neden olmayacağı sonucuna ulaşacaktır. Matematiksel modelleme, sadece planlamanın değil, tüm bilimlerin olguları açıklamada kullandığı yöntemdir ve çok istisnai durumlarda (fiziksel bilimlerde bile) istenilen kesinliğe ulaşır. Ancak, Keleş'in ifade ettiği sav maalesef planlama çevresindeki yaygın kanıdır. "Modellerin planlamanın günlük çalışmalarında

yaygın biçimde kullanılmaya başlanmadığı" doğru bir önerme değildir. Bu modeller, metnin önceki bölümlerinde isim temelinde saydığımız planlama alt-uzmanlıklarının günlük çalışmalarda özellikle 1960'lardan beri dünyada şaşırtıcı yaygınlıkta kullanılmaktadır. Bunun planlama gibi sosyal ağırlıklı bilimlerdeki sayısız örneğini de bilimsel atıf dizinlerince taranan uluslararası bilimsel yayınlarda bulmak mümkündür. Bu bağlamda dışsal nedenlere bağlı olarak plancılarının bilim ve teknolojiyi kullanma konusunda geliştirdikleri anlaşılır, ancak onaylanamaz tavır içsel nedenlerin kaynağını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Yukarıda belirtilen dışsal nedenler konusunda planlamanın ve plancıların doğrudan kısa vadede yapabilecekleri çok fazla bir şey görünmemektedir. Belirttiğimiz bu nedenler, ülkenin genel olarak yaşadığı bir sistem sorunudur. Bunun için, bir vatandaş kimliği ve ülke aydınlarının bir üyesi olarak, yapılagelen tartışmalara katılmak ve gerekli tartışmaları başlatmak, yapılacak şeyler arasındadır. Yapılacak bir başka şey, meslek odası aracılığı ile yerel yönetimler temelinde, plan ve planlama etkinliğini arttıracak araçların merkezi yönetim nezdinde geliştirilmesi olabilir. Bunun yönteminin oluşturulması için akademi ile işbirliğinde bulunulabilir. Dışsal koşulların kolay değiştirilemeyeceği gerçeği göz önünde bulundurularak, planlama mesleğinde köklü bir paradigma dönüşümü beklemek yersizdir. Bir diğer deyişle, eleştirel ve ideolojik, iletişimin etkinliği yoluyla katılımcılığın artırılması, politik temsil ve karar verme sürecinin yeniden yapılandırılmasına yönelik süreç teorilerinin Batı'da olduğu anlamda bizde de kısa sürede gelişmesini beklemek yersizdir. Öte yandan, bu durum hiç bir şey yapılamayacağı anlamına gelmemektedir.

Kısa ve orta dönemde yapılacak işlerin başında plancının mesleki kimliğinin yenilenmesi, meslek eğitiminde (artan planlama okulları göz önüne alınarak) kalite standartlarının sağlanması gibi yöntemlerle içsel nedenleri yaratan koşullarda iyileştirme sağlamak mümkün görünmektedir. Burada bizim bir kaç nedenle ısrarla savunacağımız görüş; planlamada sistem yaklaşımının kullanımının arttırılmasıdır. Bu, hem mevcut eğitim sisteminin gözden geçirilerek düzeltilmesi ile özellikle

Kısa ve orta
dönemde
yapılacak
işlerin başında
plancının
mesleki kimli-
ğinin yenilen-
mesi, meslek
eğitimde
(artan plan-
lama okulları
göz önüne alı-
narak) kalite
standartla-
rının sağ-
lanması gibi
yöntemlerle
içsel neden-
leri yaratan
koşullarda
iyileştirme
sağlamak
mümkün
görünmekte-
dir.

PLANLAMA
2003/4

yüksek lisans düzeyinde akademilerde, hem de mevcut planlıların meslek içi eğitimleri ile meslek odalarında akademinin yardımıyla yapılmalıdır. Bu yolla, planlıların teknik donanımı arttırılacak, meslek inanılırlığı yükselecek, kazandıkları yeni bir çok yeterlilikle, planlılar çok daha fazla sayıda kamu ve özel sektör kuruluşundaki farklı işlerde istihdam olanağına kavuşabileceklerdir.

Sistem yaklaşımı yukarıda belirtildiği üzere planlıyı, kenti oluşturan alt sistemleri ayırt etme, tanımlama, modelleme yolu ile analiz etme (kendi içlerinde, aralarında ve üst sistemlerle olan) ve işlerlik yasalarını bulma, bunun sonucunda da en etkin politika kararlarını üretme yeterliliğine çekecektir. Böylesi bir görev, kaçınılmaz olarak yoğun bir bilimsel yöntem ve bilgi teknolojisi kullanımı gerektirecek, bu da planlamayı zorunlu olarak sanat temelli bir meslek dalı olmaktan çıkıp, bilim temelli bir yapıya kavuşturacaktır. Belirtilmelidir ki, hem kentin bir çok alt-sisteme sahip bir üst sistem olması, hem de her alt-sisteme yönelik bilinmesi gereken temel bilgi stokundaki artış, sistem yaklaşımının geniş bir yelpazeye yayılmasını ve alt-uzmanlıklar edinilmesini kaçınılmaz olarak getirecektir ki bu dünyada da böyle olmaktadır.

Bunun da sadece 4 yıllık bir lisans eğitimi ile verilebilmesi elbette olumsuz değildir. İki türlü yaklaşılabilir: lisans düzeyinde kısa ve temel bir ortak bir temel eğitim verildikten sonra 3. sınıftan sonra alt-uzmanlık eğitimi geçilebilir. Ya da lisans düzeyinde tüm üniversitelerde benzeşen ve uzmanlık eğitimi vermeyen bir planlama eğitimi verildikten sonra yüksek lisans düzeyinde uzmanlık kazandıran bir eğitimle sağlanabilir. Her okulun, her alt-uzmanlığı vermesi olanaklı olmayacaktır. Ancak bu görev kolaylıkla Türkiye'deki planlama okulları arasında görev dağılımı ile sağlanabilir. Böylelikle her okul belirli konularda uzmanlaşacaktır.

Bilim temelli alt-uzmanlaşma eğitimi (ki şehir planlama bölümlerinin halen sayısal puanla öğrenci aldığı unutulmamalıdır), tasarımı gibi ağırlıklı bir özel yetenek gerektirmediğinden daha başarılı sonuçlar doğurabilir. Bu yaklaşım, planlıların, aldıkları kararları daha az itiraz edilebilir, daha kolay savunulur ve daha kolay hesap verilebilir bir temele çekebileceğinden, plan uygulama başarı oranlarını arttıracak, aşınmış olan meslek

inanılırlığını yenileyecektir. Planlı, ara ara plan çizmek için ihtiyaç duyulan eleman olmaktan çıkıp, giderek kent yönetimine daha aktif ve güncel olarak katılacak ve yönetimin vazgeçilmez elemanı olacaktır. Planlı böylelikle sahip olduğu dizgesel, bilimsel ve teknik yeteneklerle başka sektörlerle kolayca geçebilecektir. Başka ülkelerde gelişen ancak bizde daha net biçimde tanımlanmamış, ulaşım ve trafik mühendisliği ve planlı-ması, çevre planlaması, enerji planlaması, gelişme yönetimi v.b. gibi uzmanlıkları kendi başlığı altına alabilecek, kimliğini ve yararlılığını geliştirebilecektir. Belki de hepsinden önemli olarak, sistem yaklaşımı süreçle ilişkili olmanın yanında, daha çok teknik, yöntem ve bilimle ilgili olduğundan her tür süreç teorisi ve paradigma dönüşümünde, tıpkı mühendislik disiplinleri gibi, var, olabilme şansına sahip olacaktır.

KAYNAKÇA

- AGUILAR, R. J. (1973), *Systems Analysis and Design in Engineering, Architecture, Construction, and Planning*, Prentice Hall, New Jersey.
- ALTSHULER, A. (1965), "Goals of Comprehensive Planning", *Journal of the American Institute of Planners*, V. 31/3: 186-97.
- BLACK, A. (1968), "The Comprehensive Plan", *Principles and Practice of Urban Planning*, Derleyen: William E. Goodman ve Eric C. Freund, International City Managers' Association, Washington D.C.
- CASTELS, M. (1977), *Urban Question: A Marxist Approach*, MIT Press, Cambridge Massachusetts.
- CHAPIN, S. F. (1965), *Urban Land Use Planning*, Uni. Of Illinois Press, Champaign, I.L.
- COOKE, P. (1983), *Theories of Planning and Spatial Development*, Hutchinson, London.
- DAHL, R. A. (1977), *Polyarchy: Participation and Opposition*, Yale Uni. Press, New Haven.
- DAVIDOFF, P. (1965), "Advocacy and Pluralism in Planning", *Journal of American Institute of Planners*, V. 31/4: 331-38.
- ETZIONI, A. (1967), "Mixed Scanning: A Third Approach to Decision Making", *Public Administration Review*, V. 27: 379-97.
- FALUDI, A. (1973), "What is Planning Theory?", *A Reader in Planning Theory*, Derleyen Andreas Faludi, Pergamon, New York.

FRIEDMANN, J. (1987), *Planning in the Public Domain: From Knowledge to Action*, Princeton Uni. Press, Princeton.

FORESTER, J. (1989), *Planning in the Face of Power*, Uni. Of California Press, Berkeley.

——— (1992), "Envisioning the Politics of Public Sector Dispute Resolution", *Studies in Law and Society*, V. 12: 83-122.

GÖK, T. (Derleyen) (1980), *Türkiye'de İmar Planlaması*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.

HARVEY, D. (1972), *Society, The City, and The Space-Economy of Urbanism*, Association of American Geographers, Washington D. C.

——— (1973), *Social Justice and the City*, Edward Arnold, London.

HALL, P. (1988), *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Planning and Design in the Twentieth Century*, Basil Blackwell, Oxford and New York.

HOWE, E. (1992), "Professional Roles and the Public Interest in Planning", *Journal of Planning Literature*, V. 6: 230-248.

——— (1994), *Acting on Ethics in City Planning*, Center for Urban Policy Research, New Brunswick, N.J.

INNES, J. E. (1996), "Planning Through Consensus Building: A New View of Comprehensive Planning", *Journal of American Planning Association*, V. 62/4: 460-72.

KAISER, E. J. / GODSCHALK, D. R. / CHAPIN, F. S. (1995), *Urban Land Use Planning*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago.

KAUFMAN, J. L. / JACOBS, H. M. (1987), "A Public Perspective on Strategic Planning", *Journal of American Planning Association*, V. 53/1: 23-33.

KELEŞ, R. (1993), *Kentleşme ve Konut Politikası*, İmge Kitabevi, İstanbul.

LINDBLOM, C. (1959), "The Science of Muddling Through", *Public Administration Review*, V. 19/2: 79-88.

RAWLS, J. (1971), *A Theory of Justice*, Harvard Uni. Press, Cambridge Massachusetts.

TEKELİ, İ. (1980), "Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihî Kökleri", *Türkiye'de İmar Planlaması*, Derleyen Tamer Gök, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.

THOMAS, M. J. (1982), "The Procedural Planning Theory of A. Faludi", *Critical Readings in Planning Theory*, Derleyen Chris Paris, Pergamon, New York.

YIFTACHEL, O. (1989), "Towards a New Typology of Urban Planning", *Environment Planning B*, 16: 23-39.

——— (1998), "Planning and Social Control: Exploring the Dark Side", *Journal of Planning Literature*, 12: 395-406.

“Kızılay Kent Merkezinde Yaya Ulaşımı İçin Bir Mücadele” Öyküsü

TMMOB
Şehir Plancılar Odası
Ankara Şubesi

Serdar KARADUMAN, Eser ATAÇ

Ankara, Cumhuriyet Başkenti olarak ülkemizin kent planlama deneyiminde önemli bir yer tutuyor. Fakat bu rolün gerektirdiği öncü ve örnek uygulamaların yerine son on yılda yerel yönetimde özellikle ulaşım politikaları bazında günübürlük, noktasal çözümleri hedefleyen, otomobil öncelikli bir anlayış egemen oldu. Katlı kavşaklardan, kamuya ait otobüs hatlarının özelleştirilmesine, yaya hareketinin dışlanması, toplu taşımacılığın ihmal edilmesine dek uzanan politikalar, sonunda Ankara'nın merkezi Kızılay'da tüm Türkiye'nin gözleri önünde iflas etti. “Herşeyi ben bilirim” anlayışının Kızılay'da yarattığı karmaşa, yerel yöneticilerin de beklemediği bir düzeyde kentlilerin tepkisine neden oldu. Çankaya ve Ulus yönünden gelen taşıtların

kesintisiz akıtılması amacıyla Kızılay meydanının yaya trafiğine kapatılması şeklindeki yaya karşıtı uygulamadan, bizzat burayı kullanan Ankaralıların örgütlü-örgütsüz tepkileri, hukuki ve kitlesel mücadeleleri ile vazgeçildi.

Bu yazı, yaya geçitlerinin kapatılmasından açılmasına kadar geçen süreçte yaşananları ve Şehir Plancıları Odası'nın bu mücadeledeki yerini aktararak böylesine önemli bir kentsel kazanımı yazılı olarak belleklerde tutmayı amaçlamaktadır.

3 Ekim 2003: Kızılay'a Bariyerler Çekiliyor

Ankara Büyükşehir Belediyesi, kentin merkezi Kızılay'da çağdaş ulaşım politikalarına tümüyle aykırı olan, Başkentin temsil ve etkinlik merkezini bir otoyol haline getirmeyi amaçlayan, yaya hareketini yok sayan, insan hakları ihlallerini de içeren bir uygulama gerçekleştirdi. Kızılay meydanındaki yaya geçitleri, 3 Ekim 2003 tarihi itibarıyla bariyerlerle kapatılıyor, ardından yaya ışıkları kaldırılıyordu. Karşıya geçiş için yayalar sadece metro inişlerini kullanmak zorunda bırakılıyordu.

Çok geçmeden yaya geçitlerinin kapatılması kararının İl Trafik Komisyonu'nun yeni trafik düzenlemesinin bir parçası olduğu öğrenildi. Bir süre sonra Atatürk Bulvarı'ndaki taşıt trafiğinin kesintisiz akışını sağlamak üzere bir dizi düzenleme daha yapıldı. Kızılay'daki orta refüj kapatılarak taşıtlar için sola dönüş yasağı uygulanmaya başlandı ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'ndan Ziya Gökalp Bulvarı'na taşıt geçişi kapatıldı.

Ankaralı sesini yükselt

Aslında bu uygulamanın işaretleri aylar öncesinden fark edilmeye başlanmıştı. Metro girişinde hummalı bir faaliyetle yapılmaya girişilen "yürüten merdivenler", sürekli tıkanan Akay Kavşağının "ancak Kızılay kavşağında araçların durmaması ile rahatlayabileceği" yönünde Belediye Başkanının verdiği demeçler, yapılacak uygulama konusunda yeterli ipuçlarını vermişti.

Yayalar Şaşkın

Fakat uygulama; kamuoyuna, Kızılay sakinlerine, işyerlerine, yayalara en ufak bir bilgilendirme dahi yapılmadan parça parça fiili olarak başlatıldı. Birkaç gün içerisinde deyim yerindeyse "alıştırma alıştırma" dört yaya geçidi de cam bariyerlerle kapatıldı. Fakat yayaların on yıllardır süren alışkanlıklarını bir kaç cam bariyerin engelleyemeyeceği bir kaç saat içinde belli olmuştu. Yayalar şaşkınlık içinde cam bariyerlerden atlayarak, çevresinden dolanarak henüz kaldırılmamış trafik ışıklarında duran araçların önünden karşıya geçtiler.

Büyükşehir Belediyesi yaya trafiğini metro geçitlerine yönlendirmek ve bariyerlerden atlayarak geçen yayaları önlemek için megafonlu bayan zabıta memurlarını görevlendirdi. Kızılay'ın 4 noktasındaki orta refüjlerde görevlendirilen bayan memurlar, "Sayın yayalar, Ankara İl Trafik Komisyonu'nun aldığı karar gereği, can güvenliğiniz için lütfen metro alt geçitleri kullanınız" şeklinde anonslar yapmaya başladı.

Odamız Mücadelede Öncü Rol Üstleniyor

Bu uygulamanın başladığı 3 Ekim günü, Şehir Planıcıları Odası Ankara Şubesi diğer ilgili meslek

Şehir Planıcıları Odası'nın Ankara Valiliği (İl Trafik Komisyonu Başkanlığı) ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na "Ankara Valiliği İl Trafik Komisyonu Başkanlığının Kızılay Meydanındaki tüm hemzemin sinyallli yaya geçitlerini kapatılarak yaya geçitlerinin yer altındaki Metro/Ankara İstasyonu mezanin altına alınması ve taşıt trafiğinin kesintisiz sağa dönüşlerinin sağlanması şeklindeki yeni trafik düzenlemesine ilişkin kararın iptali ile dava sonuçlanıncaya kadar yürürlükte durdurulmasına karar verilmesi için" açtığı dava metninden alınır.

Ankara İl Trafik Komisyonu Başkanlığı'nın 01.10.2003 tarih ve 2003/147 sayılı kararı uyarınca Kızılay kavşağında Atatürk Bulvarı doğrultusunda refüj kapatıldı. Gazi Mustafa Kemal Ziya Gökalp Bulvarı ile Kızılay kavşağına gelen yaya geçitleri, yaya geçitleri kapatıldı ve yaya geçitleri metro istasyonuna yönlendirildi. Ankara'da yaya trafiği nedeniyle trafik komisyonu yeni bir karar ile kavşağı tekrar aynı trafikle açmış ve taşıtın sola dönüşlerine izin vermiş ancak yaya trafiğine alt geçitleri kullanması zorlaşmış ve de cami etrafına karar verilmiştir.

Bu işlemler kamu yararına, İmar Kanunu'na, şehircilik bilimine, yaya haklarına ve eğitim biliminin uygulanması ilke ve esaslarına aykırıdır. Bilimsel gerekçelere ve mevzuata aykırılık, inaddeğer halden aşağıda sunulmaktadır:

Söz konusu düzenlemeler ve bu düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan durum;

1. İnsan haklarına, kentli haklarına ve yaya haklarına aykırıdır; En temel kentli ve yaya haklarından biri olan engellenmeler, yavaşlatılmalar ve geçitlerin kapatılması, "yürümek hakkı", söz konusu düzenlemelerle engellenmekte ve kısıtlanmaktadır. Kentlilerin en doğal hakları olan yürümek, yaya olarak ergin hakları taşırlar öncelik ve ayrıcalık sağlanması amacıyla yaya yolları kaldırılmaktadır.

Bu düzenlemelerle kentlilerin yaya hakları sınırlandırmakta, toplum içindeki dezavantajlı grupları kentlilerin "yabancı" ve "dış" olarak algılamakta ve kent merkezini kullandıkları şarj ve özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Bu uygulamadan 1992 yılında yapılan "Avrupa Kentleri Şartı"nın ilk bölümünde ve olan "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu"nda bahsedilen "toplumun, özel araç-batan yayalar, bisikletler gibi tüm yol kullanıcıları arasında eşitlik ve hareket kabiliyeti ve ulaşımın kullandıkları yolları bir düzenli sağlanmalı" (EK-1) temel ilkesi ile tamamen çelişmektedir.

2. Şehircilik ve kent planlama ilkelerine aykırıdır; Çağdaş şehircilik ve kent planlama bilimi, kent inşaatı, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin en üst düzeyde yoğunlaştığı ve olan kent merkezlerinin kendin bir odak noktası olarak planlanması; büyük bir çabıyla korunması ve geliştirilmesini, kentsel gelişme için mevcut değerlerin ve olanakların değerlendirilmesini gerektirir. Ortaya koymaktadır:

Ankara'nın tarihi, sosyal, kültürel yaşamının büyük bölümünde Kızılay ve çevresinde geçtiği ve her gün binlerce Ankaralı'nın iş, eğlence, eğitime, kültürel ve toplumsal etkinlikleri için buraya geldiği görülmektedir. Bu alanın merkez ve farklı yolların geçişleri (olandan trenleri geçen taşıtlar dahil) bölgeye gelen insan varlığına ağırdır. Dolayısıyla, yayaların merkez içinde tüm etkinliklere ve olanaklara rahat ve engellenmeden ulaşım, temel bir insani haklarıdır. Ayrıca, kent merkezinin canlılığını sürdürmesi ve yaşamın en üst düzeyde bir zorunluluktur. Yeni trafik düzenlemesi uygulanması ile birlikte Kızılay yoğun yaya trafiğinin bölgeden dışarıya ayrılmasına, Atatürk Bulvarı ile transit geçiş yollarına dönmek, yayaların hareketleri kısıtlanmaktadır. Dolayısıyla kent merkezinin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına zarar görmektedir. Kent ve merkezinin bu denli büyük ve kalıcı zararlar vereceği şehircilik biliminin tüm verileriyle de kanıtlanan bu düzenlemelerin şehircilik ilkelerine ve kamu yararına aykırılığı da ortadadır.

Ankara Kentinin merkezi olan Kızılay Meydanı, Cumhuriyet Anıtkabini, Çarşı, İstiklal Caddesi gibi bir çok nitelikli tarihi anıtları nedeniyle yalnız Ankara için değil, Türkiye Cumhuriyeti için de Meydanın imajına ve ağırlığına uygun olarak kullanılması, düzenlenmesi gereken özel öneme sahiptir. Bu meydanın insanları atındırmak sadece araç geçişinin düzenlenmesi, Cumhuriyet anıtlarının güzelliği de zarar vermektedir.

Yeni trafik düzenlemesi ve yolların metraya indirilmesi, ticari yaşamınıza ve Kızılay'a zarar verecek!

[illegible]

odalarını acil bir eylem planı yapması için toplantıya davet etti. 4 Ekim günü yapılan toplantıda, TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu (IKK) bünyesinde konu ile ilgili bir komisyon oluşturulmasına karar verildi. Komisyonda görev alan Çevre Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası Ankara Şubeleri 7 Ekim 2003 tarihinde "ANKARADA YAŞAYANLARI KIZILAY'DAKİ DÜZENLEMİYİ DURDURMAYA ÇAĞIRIYORUZ!" başlıklı bir basın açıklaması yaparak bu çağdığı düzenlemenin sakıncalarını kamuoyuna duyurdu. Açıklamada "Kızılay ve Atatürk Bulvarının bir otoyola dönüş-türüldüğü, Ankara'nın merkezi Kızılay'ın yaya-lara kapatıldığı, yayaaların yavaşlatıldığı ve geçiş süresinin 6-7 kata çıktığı, metro alt geçitlerinde izdiham yaşanacağı, özürli kişiler için Kızılay'ın tam anlamıyla ulaşılmaz olacağı, ticari yaşamın zarar göreceği, Kızılay'ın cazibesinin azalacağı ve trafik sorununu bu uygulamanın da çözmeyeceği" vurgulandı. Aynı içerikte bir yazı 50'den fazla demokratik kitle örgütüne de gönderilerek ortak hareket etmek için çağrı yapıldı. Ayrıca İl

Ankaralıları Kızılay'da yapılan düzenlemenin neden olduğu ve olması muhtemel zararlar hakkında bilgilendirmek öncelikli bir hedefti. Bu amaçla tasarımı ve içeriği Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi tarafından hazırlanan iki çeşit el ilanı 12 bin adet bastırılarak Kızılay'da yayalara ve çalışanlara uygulamanın başlamasından bir kaç gün sonra dağıtılmaya başlandı. Ardından, Mimarlar Odası'na hazırlanan el ilanları 20 bin adet bastırılarak Kızılay'da Ankaralıları dağıtıldı.

Cam bariyerlerin yayalar tarafından kırılması ve geçitlerin bu şekilde kullanılmaya devam edilmesi üzerine cam bariyerlerin arkasına bir gecede Büyükşehir Belediyesi'nce beton bariyerler yerleştirildi. Kızılay meydanının o günkü görünümü adeta bir "savaş şehri"ni çağrıştırıyordu. Araç trafiğinin yeni düzenine geçmesiyle birlikte Ziya Gökalp Bulvarı ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı da bu beton bariyerlerle çevrildi. Bulvarın ortası betonlarla kapatıldı. Kentlilerin deyimi ile bir

108

öncelikli bir bölge haline getirmesi, zeminde çok daha sık ışıklı yaya geçidi yapması, özel araç trafiğinin akışı için kent merkezinden geçmeyen seçenekler üretmesi" talebinde bulundu. Kızılay çalışanları da yapılan çağrı üzerine basın açıklaması sırasında yer alarak destek verdi. Basın açıklamasının ardından, imza kampanyası Kızılay'da sürdürüldü, gönüllüler imza topladı, hazırlanan bildiriler kentlilere dağıtıldı. Basın toplantısı için gelen katılımcıların yaya geçitlerini fiilen kullanma talebi Ziya Gökalp Bulvarını geçtikten sonra Çevik Kuvvet tarafından barikat kurularak engellendi.

Belediye Referandumu Gidiyor

Bu uygulamanın farklı kesimlerden pek çok Ankaralı'nın tepkisini çekmesi ve basında da

sürekli eleştirilmesi ve gündemde kalması üzerine Büyükşehir Belediyesi bu konuda 25 Ekim 2003 günü bir referandum düzenleyeceğini açıkladı. Avukat Sedat Vural Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) yaptığı başvuruda Büyükşehir Belediyelerinin referandum düzenleme yetkisinin olmadığını belirterek referandumun engellenmesi talebinde bulundu. YSK bunun bir "anket" olduğunu, bu nedenle engellemeye gerek olmadığını belirtti. Seçimler için kullanılan parmak boyaları ve sandıkları Büyükşehir Belediyesine teslim eden YSK, bu başvuru üzerine oylama başlamadan bir saat kadar önce verilen seçim boyalarını geri aldı. Fakat Belediye depolarında muhafızla edilen seçim sandıklarının geri alınamadığı yine YSK tarafından açıklandı.

Anket öncesi Ankara Şubesinin de yer aldığı demokratik kitle örgütlerinin, "Billine ve Tekniğe Aykırı Olan Bir Uygulama Hakkında Referandum Yapılamaz. Gerçek Referandum, Ancak, Bariyerleri Kaldırarak, Işıklı Geçitleri Yerleştirilerek Tercihin Ankaralıya Bırakılmasıyla Ortaya Çıkacaktır. Duvarları Kaldırın, Tercihini Ankaralı Yapsın!" çağrısı kamuoyuna ulaştırıldı.

Anket-Referandum Komediye Dönüştü

25 Ekim günü "anket referandum" için 100 sandık metro içine ve Güvenpark'taki çadırlara yerleştirildi. Sandıkların başlarında Belediye meclis üyeleri ve Belediye yöneticileri bulundu. Bastırılan oy pusulalarında "Valilik İl Trafik Komisyonu kararındaki metro altı geçitlerini kullanmayı istiyor musunuz?" sorusu ve altında evet-hayır kutucuğu yer alıyordu. Anket sonuçlarının uygulama lehinde çıkması için Ankara'nın kenar mahallelerinden, belediye şirketlerinden otobüslerle insan taşındığı, Kızılay'a daha önce hiç gelmemiş olanların oy kullanılmak üzere Kızılay'a getirildiği basın yayın kuruluşlarının açık biçimde teşhir edildi. Referandum için gelenlerden bazıları hayatlarında ilk kez Kızılay'ı gördüklerini, bazıları ise neden geldiklerini bilmediklerini anek "Başkana evet" oyu vereceklerini söyledi. Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'le birlikte oy kullandığı referandumu, demokratik kitle örgütleri protesto etti. Kızılay'daki trafik düzenlemesinin devam edip etmemesi konusunda yapılan anketin sonunda yüzde 75 oyla Gökçek'in istediği gibi metro altı geçitlerinin kullanımına "evet" kararı çıkıyordu.

Referandumu 40 sivil toplum örgütünden protesto

ANKARALI Platformu'nun öne sürdüğü grup Güne örneğinde basın açıklaması yaparak etkinliklerine protestoyu etti. Platform adına Kızılay'da basın açıklaması yapan başkan Melih Gökçek, Başkan Ankara Şube Başkanı Cemil Çiçek'ten, uygulaması yasal kriterlere uygunluğunu istediğini söyledi. Çiçek, Belediye Başkanı Melih Gökçek'e, uygulamasının çağrıya uygunluğunu istediğini, "Kıyılar kenarından bulaş"

çıkarak için her sivil toplum örgütüne, gibi bu uygulamada da önce ilçelerden sonra mahallelerden otobüslerle çekilenler denizden bir insanlık ve insanlığı insanları Kızılay'a topladılar. Sonuçta insanları gibi çıkarmak için ellerinden geleni yaptılar. Bu anket gerçekleştirilmedi" dedi. Platform üyeleri daha sonra okullar ve okullarda uygulaması protestoyu ederek, uygulamasının kaldırılması yönünde bir kampanyaya başladılar.

tilmasına yönelik bir karar alınmadığı özellikle vurgulandı, fiili bir uygulama olduğu belirtildi. Gerekçeler bölümünde ise uygulamanın;

1. İnsan haklarına, kentli haklarına ve yaya haklarına,
2. Şehircilik ve kent planlama ilkelerine,
3. Ulaşım planlama bilimi ve kent merkezi düzenleme ilkelerine,
4. Ankara Ulaşım Planı karar ve ilkelerine,
5. Raylı sistem planlama ve mühendislik ilkelerine ve kurallarına,
6. Kamu güvenliği ve esenliğine,
7. 3194 sayılı İmar Kanunu'na.

aykırı olduğu, ayrıntılarıyla vurgulanarak yürütmenin durdurulması ve uygulamanın iptali istendi.

Yargıdan Yaya Geçitlerinin Açılması Kararı

11 Kasım 2003 tarihinde Ankara 5. İdare Mahkemesi, Avukat Sedat Vural'ın duyarlı bir kentli olarak yaya geçitlerinin açılması istemiyle açtığı davada, Kızılay'daki yaya geçitlerinin kapatılması uygulamasında yürütmeyi durdurma kararı verdi. Kararda "İ Trafik Komisyonu kararında davalı Belediyenin teklifi doğrultusunda Kızılay kavşağında yaya geçişlerinin engellenerek tüm yaya hareketlerinin metro giriş ve çıkışlarına yönlendirilmesi yolunda bir karar alınmadığı halde Ankara Büyükşehir Belediyesi'nce yaya geçitlerinin kapatılması suretiyle fiili durum

yaratılarak yetki gasbında bulunduğu tartışmasızdır" hükmü yer aldı.

15 Kasım 2003 tarihinde Kızılay Meydanı'nda Ankaram Platformu tarafından yapılan basın açıklamasında bu karara sahip çıkıldı ve "Kızılay'daki Yaya Geçitlerinin Kapatılmasının Yasadışı" olduğuna işaret edildi. Açıklamada, Belediyenin bir an önce, insan haklarına da aykırı olan bu hukuksuzluğu ortadan kaldırması istendi.

Yaya Geçitleri Tekrar Yayaların

19 Kasım 2003 günü Kızılay'daki yaya geçitlerindeki cam bariyerler de kaldırıldı ve ışıklı sinyalizasyon sistemi tekrar yerleştirildi. Belediye, bir yandan da yürütmeyi durdurma kararının geçersiz olduğunu savunarak mahkemeye itiraz etti. Bölge İdare Mahkemesi, 12 Aralık'ta itirazı reddederek yargı sürecinde son noktayı koydu.

Süreçteki Kazanımlar

Kızılay'daki yaya geçitlerinin kapatılması ile başlayan süreç, sokak gösterileri, imza kampanyaları, referandumlar ve hukuk mücadelesiyle sadece Ankara'nın değil Türkiye'nin gündemine taşınan bir konu haline geldi. Ankaram Platformunun kuruluşunu ve kentsel bir olaya kentlilerinin dahil olma çabalarının yarattığı sonuçlara tanıklık etti. Bu süreç üç ayrı boyuttan bütünlüklü ve devamlılığı olan bir kampanyaya dönüştü. Bunlar, mesleki boyut, kentlilerin sürece dahil olması ve kamuoyunu bilgilendirme boyutu olarak sıralanabilir.

Mesleki boyut açısından bakıldığında şehir planlama disiplininin getirdiği değerleri ve birikimi reddeden ve terkedilmiş ulaşım politikalarıyla kentsel trafik sorunlarını çözmeyi düşünen anlayış Kızılay'da, tüm kentlilerin gözü önünde dur denmiş oldu. Bu, aslında son on yıldır Ankara'da uygulanan ulaşım politikalarının açık bir iflasıydı. Geçmiş deneyimlerimizden farkı ise bu mesleki gerçeği kentliye anlatabildik ve onların desteğini aldık.

Kentliler olarak sürece dahil olma boyutunda ise, sivil örgütlerin biraraya gelerek kentin önemli bir sorunu için ortak mücadele etme sinerjisi yaratılması yönünde Ankaram Platformu'nun ortaya çıkmasını sağladı. Düzenlenen imza kampanyası ile vatandaşlardan 20 bine yakın imzalı dilekçe toplanması ve sokak eylemleri Ankaralıların da

aktif konuma getirilmesi tam sağlanamasa da, çok ciddi bir başlangıç yapıldı ve bunun mutlaka sürdürülmesi gerekiyor.

Kamuoyunu bilgilendirme boyutunda da doğru stratejiler izlenerek ve ciddi çalışmalar yapılarak önemli kazanımlar elde edildi. Net ifadelerle konuyu anlatan binlerce el ilanının sokakta birebir Ankaralılara dağıtılması ve konuyu teknik yönleriyle ele alan basın açıklamaları, röportajlar ve radyo programları hem kentlilerin bilgilendirme sürecinde, hem de tepki vermelerinde önemli rol oynadı. Böylece, artık medyanın olayın başında vermeye çalıştığı Metro ve Bulvar işyerleri arasındaki çıkar çatışması izlenimi kırılabilir. Belediye Başkanının yaptığı uygulamanın doğruluğunu kanıtlamak için verdiği yurtdışı örnekler, değerli uzmanımız Cüneyt Elker'in gazetelerde de geniş biçimde yayımlanan katkısıyla tersine çevrilebilir.

Belediye başkanının sürekli hedef küçülterek Ankaram Platformunu bir-iki siyasi odağın uzantısı olarak gösterme çabalarına, gerek siyasi partilere mesafeli duruş, gerekse siyasi içeriği gözardı edilmeksizin yapılan bilimsel açıklamalarla ket vuruldu.

Sonuç Olarak

Şehir Plancıları Odası, gerek mesleki birikimlerini doğru strateji ve yöntemlerle anlatma, gerekse koordinatör olarak bu süreçte önemli bir rol üstlendi. Belediye'nin bir yanlış uygulamasına karşı, Başkentte şimdiye dek yaşanmamış bir kentli hareketinin kuvvetlenmesinde ve yönlendirilmesinde katalizör etki yaptı. Bu mücadelede izlenen yöntemler, bundan sonra gerçekleşecek benzer süreçler için geliştirilip örnek alınabilir. Duyarlılık ve sorumluluk duymak önemlidir ancak, tek başına yeterli değildir. Bu değerler yoğun bir emekle birleştirildiğinde mücadeleler kazanılmaktadır.

Ankaram Platformu Üyeleri

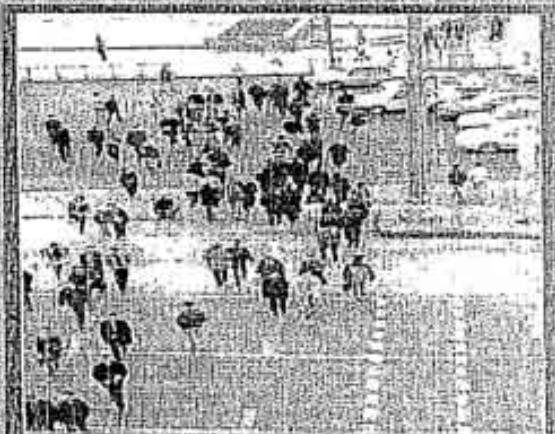
Ali Akta Kültür Derneği, Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği, Çeşitli Gazeteciler Derneği, Çeşitli Hıran Dernekleri Derneği Ankara Şubesi, Emlak Güçlendirme Derneği, Halkçılar Derneği, İsmail Hakkı Derneği, Ankara Şubesi, Kadın Kurumları Birliği, Kurumlar Derneği ve Güzel Sanatlar Derneği, KATİEM Ankara Şubesi, KEMER, KESK Ankara Şubeleri, Kültür Derneği Derneği, Milli Eğitim Birliği, ODTÜ Akademik Derneği, Prof. Süleyman İsmail Kültür Derneği, Ankara Şubesi, Şişli Etiler Derneği Ankara Şubesi, TMMOB Ankara B. Kurumları Kurulu Birleşimi: Çayır Akademi Derneği Olarak, Elektrik Akademi Derneği Olarak, İncir ve Kandıran Akademi Derneği Olarak, İspanyol Akademi Derneği Olarak, İspanyol Akademi Derneği Olarak, Kıyıcı Akademi Derneği Olarak, Akademi Akademi Derneği Olarak, Sincirler Olarak, Şişli Plazması Olarak Ankara Şubeleri, TMMOB Derneği Birlik Güçleri 21, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, Uzun Söğüt, Zihinsel ve Fiziksel Sağlık Derneği

dir (TS 12576, s.19). Ayrıca, aynı standardın 13.7.2 maddesinde; "tekerlekli sandalyeli kişiler için gerekli olan asansör, merdiven eğiminde hareket eden eğik asansör yapılmamalıdır" denilmektedir (EK 3.1). Dolayısıyla, ilgili Kurumların 572 sayılı KILK'nın 3194 sayılı İmar Yasası'na getirildiği maddeli gereği TSE'nin bu standardında yazarak, ilâzinden dolayı diğerillerin de yararlanabileceği biçimde yapılması gerekmektedir.

Ancaz, meydan dışındaki her yollar (sıradaki hareket kısıtlılığına sahip kişiler olan araçlar, hasta, yaşlı, hamile, bebek vb. rahatsız, yavaş hareket eden kişiler) ile aynı şekilde Bulvarı üzerindeki karşılıklı geçiş olanağı açısından kısıtlıdır. Bu yönüyle çok güç anlaşılmaması gerekir. Böylece, tekerlekli sandalyecilerin ve diğer engelli bireylerin hareket olanağı yoldan karşıya geçmesi mümkün değildir. Çünkü tekerlekli sandalye kullanan kişiler yürüyüş merdivenlerden yararlanamazlar. Bu durumda, bu şekilde olan tek anahtar, yalnızca Metro Çarşı ile Güverçin arasındaki geçişin sağlanmasıdır. Yoldan karşıya geçiş için yürüyüş merdivenleri kullanılmadığı için hareket kısıtlılığına sahip kişilerin alayın söz konusu olamayacağıdır.

Ote yandan, Memo ali gelen çizgilerindeki yarıyay merdivenler, çorcu katma liden min merdivenleri; kaysınamaklıdır. Yarıyay merdivenlerin ardundan 12-20 basamak arasında değişen çok farklı türler. Bir derinlik, üzerleri; amalye kullanan kişiler, basam kullandığı rosette arduhlerin ve basam kuma rahatsızlık olan kişiler, bu iki farklı tür basam kınarak ayırtılması olmaktadır.

Ayrıca, kamu sadece alt geçişle bünyesine alarak, intiharı ve orijinal çalışması ile sonuçlandırıyor. Mevcut çarşı içinde çok fazla sayıda yerleşik yapılandırma, ne kadar gelişmiş olan yarı insanları ve bina yapılarının büyük geçişlerle son yarı çalışmaları ve büyük yapıların büyük yapıları, bunları sadece geçiş. Ayrıca, kamu, yerli kamu kuruluşu (kapsamlı) olan kişiler için kamu alt ve yerli kuruluşları ile son derece güçlü.

[illegible]

YAYA GEÇİTLERİ TESCİLLENDİ

İdarî Mahkemelerin Aldığı Kararların İnceleme ve Denetim Kurumlarının Belediyelerin Kozlaşması Vayasıdır. Terim ve Metin Kaydına Katkılarıdır.

Kızılay dosyası kapandı

Bölge İdare Mahkemesi, yaya gecitleri konusunda yapılan itirazı reddetti

ANKARA Bölge İdare Mahkemesi Karşısındaki trafik düzenlemeleri ile ilgili hukuki süreç son noktaya kavdu

İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Özel Öğretim Kurumları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (21.11.2003/25296)

5002 sayılı Kanun 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunun bir maddesinde değişiklik yapılmaktadır.

Kanunun birinci maddesinde 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 61 inci maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Bu değişiklikle meyhane, kahvehane, kuraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkolü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklıkta bulunması zorunlu kılınmaktadır, turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde bu işyerleri ile okullar arasında 100 metre şartı aranmamaktadır.

Kanunun ikinci maddesinde 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 9 uncu maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Kanunda "meyhane, kahvehane, kuraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkolü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklıkta bulunması zorunludur. Özel eğitime muhtaç bireylerin devam ettikleri öğretim kurumları ile okullar dışındaki diğer özel öğretim kurumlarında bu zorunluluk aranmaz. Ancak söz konusu özel öğretim kurumlarıyla yukarıda belirtilen türdeki işyerleri aynı binada bulunamaz. Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde yukarıda belirtilen işyerleri ile okullar arasında 100 metre şartı aranmaz" hükmü yer almaktadır.

Orman Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (18.11.2003/25293)

6831 sayılı Orman Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapan 4999 sayılı Kanun 18.12.2003 tarih ve 25293 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6831 sayılı Orman Kanununun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasının (h) bendi değiştirilmek suretiyle, kızılçam ve ahlam ağaçları "orman ağacı" kapsamı dışında bırakılmaktadır.

Ayrıca Orman Kanunu'na bir madde eklenerek, Milli Parklar Kanunu'na tabi alanlarda bulunan yerler ile bu yerler üzerindeki yapı ve tesislerin, yirmi dokuz yıla kadar kiraya verilmesi öngörülmektedir.

İmar Kanunu ile İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (17.12.2003/25319)

İmar Kanunu ve 2981 sayılı Kanununda değişiklik yapan 5006 sayılı Kanun 17.12.2003 tarih ve 25319 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun 1 inci maddesinde 3194 sayılı İmar Kanununun 18 inci maddesinin ikinci ve

üçüncü fıkrasında değişiklik yapılmak suretiyle DOP oranı %35'den %40'a çıkarılmış ve DOP oranına Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve ortaöğretim kurumları eklenmiştir.

Kanunun 2 nci maddesinde yapılan değişiklik ile, 2981 sayılı Kanunda yer alan "cam" ibareleri "ibadet yeri" olarak değiştirilmiştir.

Petrol Piyasası Kanunu (20.12.2003/25322)

Petrole ilişkin piyasaların sağlıklı ve düzenli işlemlerinin sağlanmasına, geliştirilmesine yönelik; düzenleme, yönlendirme, gözetim ve denetim işlemlerini kapsayan 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu yayımlanmış ve Kanun yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Kanunun bayiler başlıklı 8 inci maddesinde; "Akaryakıt ve LPG istasyonları arasındaki mesafeler, aynı yönde olmak üzere, şehirler arası yollarda on kilometreden, şehir içi yollarda bir kilometreden az olamaz" üzere Kurul tarafından çıkarılacak ve 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe girecek yönetmelikle düzenlenir" hükmü yer verilmiştir.

Kanunun geçici 1 nci maddesinde, Kanunun yayımı tarihinden yürürlüğe giren petrol ürünleri ile ilgili kararname yönetmelik ve tebliğlerde yer alan hükümlerin, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunca düzenleme yapıncaya kadar saklı olacağı belirtilmiştir.

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik (03.11.2003/25278)

4957/2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 7 nci maddesi uyarınca Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinde her ölçekte İmar planlarının yapılması, yapılınması, resen onaylanması ve tadil edilmesine ilişkin işlemleri düzenlemek amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığınca yayımlanmıştır.

Yönetmelik Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinde her ölçekte İmar planlarının hazırlanması, onaylanması ve tadil edilmesinde uyulacak usul ve esaslara dair hükümleri kapsamaktadır.

Yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4 üncü maddesinde; "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri", "Turizm Merkezi", "Her Ölçekte Plan", "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Planları", "Nazım İmar Planı", "Uygulama İmar Planı", "Revizyon İmar Planı", "İlave İmar Planı", "Mevzâ İmar Planı", "Koruma Amaçlı İmar Planı", "Plan Değişikliği", "Yerleşme Tasarım Planı", "Vaziyet Planı", "Sosyal Altyapı", "Teknik Altyapı", "Müellif" tanımları yapılmıştır. Söz konusu tanımlardan bazıları 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca yayımlanan Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te yer alan tanımlardan farklılıklar taşımaktadır.

Yönetmelik kapsamında içinde bulunan yerlerde plan yapımına başlanabilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığından izin alınması, Bakanlıkça plan hazırlanması için ön uygunluk karar verilmesine ilişkin Yönetmeliğin 6, 7 ve 8 inci maddelerinde hükümler düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin a fıkrasında; planların hazırlan-

ması sürecinde elde edilen veriler sıralanmış, Bakanlığa bu verilerin daraltılması veya genişletilmesinde yetki verilmiştir. Anılan maddenin b fıkrasında; üst ölçekli planlar için elde edilmiş verilerin alt ölçekli planlarda aynı verilerin elde edilip edilmeyeceği hususunda Bakanlık yetkilendirilmiş, c fıkrasında planlarda kullanılacak alan hesapları ve standartları planlama alanının özelliğine göre Bakanlıkça belirleneceği hükme bağlanmış, d fıkrasında ise Bakanlığın gerekli görmesi halinde plan değişikliğine konu alanla ilgili kurum ve kuruluşlardan görüş alınması belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 10. maddesinde planlama grubunda yer alması gereken uzmanların asgari meslek disiplinleri ve tecrübe düzeyleri, planların yapılacağı yöre ve bölgenin kapsa ve niteliğine göre Bakanlıkça belirleneceği hükümü yer almıştır.

Yönetmelikte, ayrıca planların onaylanması ve yürürlüğe girmesi ile mevcut planlar, kıyı yapılan ve altyapıya yönelik hükümler yer almaktadır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (16.12.2003/25318)

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik ile 06.06.2002 tarih ve 24777 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ÇED Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Anılan Yönetmelikle ÇED sürecinde yapılan işlemlerin süreçleri kısaltılmıştır. "ÇED Ön Araştırmasına Tabi Projeler" yayımlanan yönetmelikle "Seçme-Eleme Kriterlerine Tabi Projeler" olarak tanımlanmış ve yeni hükümler getirilmiştir.

Doğal afetlere uğramış alanlardaki yatırımlara ilişkin projeler, özel kanunlarla belirlenen bölgelerde kurulması planlanan projelere uygulanacak ÇED prosedürünün Çevre ve Orman Bakanlığınca belirleneceğine ilişkin hükümler bu yönetmelikle öngörülmüştür. ÇED Raporu hazırlayacak kurum ve kuruluşlara Çevre ve Orman Bakanlığından yeterlilik belgesi alma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca yeni yönetmelikle birlikte yönetmelik eki listelerde değişikliğe gidilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Kararı (Orman Kanunu)

3373 sayılı Yasa ile değiştirilen 6831 sayılı Kanununun 17. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci tümcesinin Anayasa'ya aykırılığına ve iptaline, üçüncü fıkrasının, birinci tümcesinin iptali nedeniyle uygulama olanağı kalmayan diğer tümceleri ile maddenin dördüncü fıkrasının, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrası gereğince iptaline, 17.12.2002 gününde oybirliği ile karar verilmiştir. Karar 08.11.2003 tarih ve 25283 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi karar gerekçesinde; "Orman Kanunu'nun 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ilk tümcesi uyarınca, Anayasa ile korunan ve yasaklanan alanlar, kapsam dışı bırakılmaksızın ve kamu yararının zorunlu olduğu durumlarda ilgili herhangi bir çerçeve çizilmeksizin, turizm alan ve merkezleri dışında kalan Devlet ormanlarında kamu yararı olan her türlü bina ve tesis yapılması için Orman Bakanlığınca gerçek ve tüzel kişiliklere bedeli karşılığı izin verilebilmektedir. Bu durumda orman arazilerinin bedeli karşılığında tahsis için sadece kamu yararının varlığı yeterli görünmekte, ancak bu kavramın sınırlarının belirlenmemesi ve çerçevesinin çizilmemesi nedeniyle idareye çok geniş takdir yetkisi tanınmış olmaktadır. Anayasa'nın 169. maddesinde öngörülen "kamu yararı dışında irtilak hakkına konu olamaz" tümcesine dayanılarak kamu yararının bulunduğu gerekçesiyle gerçek ve tüzel kişilere bina ve tesisler yapmak üzere orman arazileri tahsis edilemez. Devlet ormanlarının gerçek ve tüzel kişilere tahsisinin, karayolları, telefon, elektrik, su, gaz, petrol boru isale hatları, savunma tesisleri, sanatoryum gibi öncelikli kamu hizmetlerinin ormandan geçmesi ya da anılan bina ve tesislerin orman arazileri üzerinde yapılması zorunluluğu bulunduğu hallerde sınırlı olması gerekir. Başka bir anlatımla, kamu yararının bulunması ve zorunluluk hallerinde Devlet ormanları üzerinde ancak irtilak hakkı tesisine olanak tanınabilir.

Öte yandan, Anayasa'nın 169. maddesiyle ormanların özel olarak korunduğu gözetilerek bu maddede geçen "kamu yararı" kavramının hangi durumları kapsadığının yasayla belirlenmesi gerekirken, bu yola gidilmeyerek söz konusu kavramın kapsam ve içeriğinin tespiti için idareye bırakılması, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır" ifadesine yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Kararı (Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu)

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 26.06.2001 günlü, 4691 sayılı "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu"nun 4. maddesinin üçüncü fıkrasının üçüncü tümcesi ile 5. maddesinin beşinci fıkrasının birinci tümcesinin, Anayasa'nın 46. ve 128. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve bu maddelerin uygulanması sonucu doğabilecek sakıncaların önlenmesi için yürürlüğün durdurulması istenmiştir. Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlerin 16.10.2003 günlü, E.2001/383, K.2003/92 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edildiğinden, bu kurulların uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmi Gazete'de yayımlanacağı güne kadar yürürlüklerinin durdurulmasına 16.10.2003 gününde oybirliği ile karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin E.2001/383, K.2003/16 sayılı karar 01.11.2003 tarih ve 25276 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

geçmişten sayfalar...

KENT MERKEZLERİNDEKİ YIKILIP YENİDEN YAPILMA FURYASININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Günümüzde Türkiye'de ve özellikle büyük kentlerde, kent merkezleri yoğun bir yıkılma-yeniden yapılaşma sahne olmaktadır. Aras piyasesının egemen güçleri, kimi zaman tarihi, kültürel nitelikleri olan, kimi zaman daha uzun süre kullanılabilircek, fiziki ömrü dolmamış yapıları, salt sahip oldukları yapının oturduğu arsadan daha fazla rant elde edebilmek daha fazla spekülasyon yapabilmek amacı ile yıktır-maktadırlar.

Bilindiği gibi bir meta'nın değerini iki ölçü belirlemektedir. Birincisi o meta'nın kullanım yararı, ikincisi ise kapitalist pazar içinde değişimi ile sağlanan yararadır. Ancak kullanım yararı-değişim yararı veya kullanım değeri-değişim değeri kavramları belli bir soyutlama düzeyinde kullanılırlar. Gerçekte değişim ve kullanım değerlerinin diyalektik ilişkisi söz konusudur. Örnek verilirse kullanım yararı (ki kullanım değeri olarak somutlanır) bir meta'nın değişim değerini belirleyen etmenlerden biridir.

Kapitalistler için önemli olan bir şeyin değişimi ile sağlanacak yararadır. Bu yarar en sonunda Dolar, Mark, Türk Lirası veya bir başka para birimi olarak somutlanır. Bu nedenledir ki şu veya bu kentte, kent merkezinde, bir spekülörün veya bir kapitalistin fiziki ömrü henüz çok genç olan bir yapıyı yıkarak yerine çok katlı, yani değişim değeri daha fazla olan bir yapıyı kurdurması çok doğaldır.

Genelde kullanım yararı denildiğinde, akla çok geniş boyutlarda bir yarar, toplumsal yarar yani bir şeyin kullanımının topluma olan yararı geliyor. Değişim yararı ise kapitalist odaklağı, çünkü bir şeyin değişimi ile sağlanan yarar-üretim ilişkileri düzeyinde ele alındığında, emekçilerden çok kapitalistlerin lehinedir.

Bu tür genel açıklamalar ışığında şu soru sorulabilir, çok somut olarak, örneğin falanca kentte, kent merkezinde, falanca çok katlı arsa daha, beş yıl önce yapılmış bir yapı yalnızca, üzerinde oturduğu arsadan değişim değeri artışı için yıkılmak isteniyor. Nedeni belki katlı bir bina yapmak. Onun da nedeni var. Daha fazla rant elde etmek, yani daha fazla kâr. Bu yapı bir gün tahta perdeleri gevriyor ve yıkılıyor. Bir, bir buçuk yıl sonra, bir bakıyorsun çok katlı, bir yapı çıkarmış. Kapitalist emeline ulaşmış, kârma kâr katmıştır. Ama bir şey unutuluyor, o nedir?

O unutulmuş şey, kapitalistin kâr amaçları için yıkılan, çok daha uzun bir süre kullanım olanağı tanıyabilecek bir yapı ile ülke kaynaklarının ve emeğin yitirilmesi-dir. Söz konusu yapının tarihi ve kültürel niteliklerinin olması yukarıda sayılanlara bir de tarihi mirasın yitirilmesini eklemektedir.

Kent mekanında bu tür gelişmeler olurken devlet nasıl bir müdahalede bulunmaktadır. Böyle bir sorunun yanıtı kısaca devletin kapitalist sistemdeki rolünün ve etkin görevinin açıklanmasında yatsmaktadır.

Bilindiği gibi kapitalist, bağımlı kapitalist veya emperyalizme güdümlü ülkelerde kent-mekanındaki gelişmeler ve değişimler piyasa ekonomisine belirlanmaktadır. Yine aynı ülkelerde, devletin ekonomik politik ve toplumsal sistemi düzenleyici, yeniden

üretici rolüne uygun olarak müdahalesini görebilmekteyiz. Ancak bu müdahale metropol ülkelerde, yani dünya ekonomik sisteminin içlerini ellerinde tutan ülkelerde daha güçlü olabilmektedir. Çünkü ekonomik koşullar zayıfı değil geliştirmektedir. Az, gelişmiş, geri bırakılmış veya bağımlı ülkelerde durum böyle değildir. Daha bağımlılığın gereği olarak ekonomik koşullar zayıfıdır. Şu soru sorulabilir: Neden gelişmiş ülkelerde (kent planlamasının ürünü olarak) kentsel servise ekatksız yerine getirilebilirken, az gelişmiş, bağımlı ülkelerde aynı durum gözlenmemektedir? Yanıtı ağır, artı-değerin uluslararası düzeyde emperyalistlerin lehine bölüşümü böylesi bir sonucu ortaya çıkarıyor. Bu nedenledir ki, bu ülkelerde her türlü planlama çalışması tıkamakta ve devletin müdahalesinden çok müdahalesizliği izlenmektedir.

Türkiye'de devlet veya kamu (genellikle eş anlamlı kullanılıyor) veya yerel yönetimler veya merkezi yönetim kentlerdeki bu türden gelişmelere nasıl müdahale etmektedir? Gerçekte müdahale değil müdahalesizlik hatta teşvik bile söz konusudur. Devlet adına yapılan planlardan, kentlerde imar durumları ve sorunları ile ilgili kuruluş olan İmar Müdürlüklerinin uygulamaları, uygulamaları ve denetleme yetkisine sahip devlet organlarına kadar tüm uygulamalar ve organlar kent-mekanındaki piyasa, spekülörler, kapitalistlerin lehine gelişmelerde sadece izleyici, yasal süreçleri düzenleyici bir rol oynamaktadır. Zaman zaman benzer uygulamalar (firma ekonomilerine karşı) kamu kuruluşları tarafından bile gerçekleştirilmektedir. Hatta söylenebilir ki, değişim yararını fahişleştiren, ondan pay alarak daha iyi kamu hizmeti gerçekleştirilebileceğini savunan, daha doğrusu piyasa ekonomisinin mantığına kendini kaptıran bir görüş bile hakimdir bugün kamu kuruluşlarında.

Geçmişte dönende yıkımı gerçekleştirilen "Kızılay" binasının yerine çok katlı "rant testileri" yapılarma girişimi ile Kızılay Derneği'nin sözcü edilen akıma kendini kaptırması, örneği tüm canlılığı ile karşımızdadır. Cumhuriyet döneminin ilk mimari örneklerinden biri olan Kızılay binası aynı zamanda Kızılay kent merkezine ismini vererek simgesel nitelik kazanmıştı ve yapının fiziki ömrü daha uzun süre kullanım olanağı sağlıyordu. Ancak kent merkezindeki değişim değerinin çok yüksek olması nedeni ile, bu değerden pay almak isteyen bir görüşün kurbanı oldu ve yıkıldı.

Benzeri uygulamaların sürmesi ve artması olasılıklarına karşı uyanık olmak gerekiyor. Yıkılıp yeniden yapılmalar spekülörlerin kârlarına kâr ka tan uygulamalardır. Bu uygulamalar ülke kaynaklarının yitirilmesine, emeğin sömürülmesine neden olmakta ve kentsel altyapının kenile yetememesi, fiziki ömrünü doldurmadan yenilenmesi gibi bir dış teknik sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenlerle halkımızın, tüm belediyelerin, diğer kamu kuruluşlarının, meslek odalarının, meslek üyelerinin, plançıların, bilim adamlarının, kentlerimize bir salgın hastalık gibi yapılmış, yıkılıp yeniden yapılmaları karşı çıkmaları ve kamu oyu oluşturmaları gerekmektedir.

Dergilerden Seçmeler

Hazırlayan: Dr. Ömür KIZILGÜN, Şehir Plancısı - TÜBİTAK Merkez ve Enstitüler Eşgüdüm Ofisi

Geçiş Dönemindeki bir Konutlandırma Sisteminde Konut Tercihleri: Pekin (Çin) Örneği (*Housing preferences in a transitional housing system: the case of Beijing, China*)

Donggen Wang, Si-Ming Li

Environment and Planning A 2004, Cilt 36(1) Ocak, s: 69 - 87

Uzun bir süre Çin Devleti konut arzını tekelinde tuttu. Çinliler gerçek bir konut tercihi hiç yapmadılar. 1979'dan beri yürürlükte piyasa reformunun yerleşmesiyle çok şey değişti. Konut piyasası tümüyle olmasa da kısmen yerleşti. Şimdi insanlar konutlarını seçmek için daha fazla özgürlüğe sahiptir. Bu nedenle Çin'de konuta dair kararların nasıl verildiği, konut tercihlerinin ne olduğu ve konut seçimlerini etkileyen etmenlerin neler olduğu konusunda araştırmalara acil gereksinim vardır. Buna yönelik olarak yazarlar, Pekin'de ev sahibi olacak insanların konut ve çevre seçimlerini birarada incelediler. Çin'de konut piyasası halen başlangıç aşamasında olup, büyük ölçüde hükümet tarafından düzenlendiği için insanların konut tercihlerini göstermek üzere gerçek seçimlerine ilişkin veri bulunamayabilir. Bu nedenle, bu çalışmada ifade edilen, tercihler modellemesi yaklaşımı benimsenmiştir. Verileri 2001'de başkent Pekin'de toplanan bu çalışma, çevreye ilişkin değişkenlerin genellikle konutla ilgili değişkenlerden daha fazla önemsendiğini göstermektedir. Bununla bağlantılı olarak, bariyer bölgeler ve konut ile çevresinin güvenliği önem kazanmaktadır.

"Sayısal" Kentte Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Geliştirilmesi Çabası (*Towards the development of quality of life indicators in the 'digital' city*)

Massimo Craglia, Lila Leontidou, Giampaolo Nuvolati, Jürgen Schweikart

Environment and Planning B: Planning and Design 2004, Cilt 31(1) Ocak, s: 51 - 64

Avrupa toplumunun ekonomik ve sosyal gelişmesinin merkezinde kentler vardır. Bunun tek nedeni, Avrupalıların %80'den fazlasının kentleşmiş alanlarda yaşamasıdır. Kentler aynı zamanda üretim, yaratıcılık, istihdam ve kültür ile farklılaşma, mahrumiyet ve etnik çelişkinin de mekânıdır. Avrupa ölçeğinde bir kentsel politikanın ortaya çıkışıyla, gelişmeyi ve bu politikanın uygulanışını izlemek üzere, karşılaştırılabilir yaşam kalitesi göstergelerine duyulan ihtiyaç yeni bir ivme kazandı. Bu makalede, yaşam kalitesi göstergeleriyle ilgili yazın gözden geçirilmekte ve yaşam kalitesine dair geleneksel ölçülerin iki yeni boyutla desteklenmesi gerektiği öne sürülmektedir. Bu iki boyut, kentsel peyzajın bileşimine dair son zamanlardaki post-modern düşünme biçimi ve gelişmekte olan bilgi toplumunun yaşam

kalitesine katkısı ile ilgilidir. Makalede, bilgi sistemleri ve veri kaynakları açısından "sayısal kentler" olarak nitelendirilebilecek ölçüde zengin kentsel çevrelerde bile, bu iki boyutu yansıtan uygun göstergeleri oluşturmanın kayda değer güçlüğü olduğu tartışılmaktadır. Göstergelerin kendilerine uygun tanımlar bulmakta güçlükler vardır, kentin sınırlarını ve kullanıcılarını kapsayan ilgili nüfusu tanımlamakta da güçlükler vardır. Bu konuları gündeme getirerek ve bu güçlükler karşısındaki olası yaklaşımları önererek, bu göstergeleri nasıl tanımlamak gerektiğine ilişkin çok ihtiyacı duyulan tartışmaya katkıda bulunmuş oluyoruz ki bu tartışma, söz konusu göstergelerin gelişimi ve kullanımı için bir önkoşul niteliğindedir.

Çiftliklere Firma Yaklaşımı: Çiftliklere Desteğin Üretimci Modelden Girişimci Modele Evrimi (*Treating farms as firms? The evolution of farm business support from productionist to entrepreneurial models*)

Jeremy Phillipson, Matthew Gorton, Marian Raley, Andrew Moxey

Environment and Planning C: Government and Policy 2004, Cilt 22(1) Şubat, s: 31 - 54

Avrupa Birliği'nde devletin çiftliklere geleneksel olarak yaklaşımı, tarımsal nitelikte olmayan benzerleriyle karşılaştırıldığında oldukça farklıdır. Tarımsal faaliyetler aynı bir dizi politika hedefi, politika kurumu ve destek birimleri ile yürütüldü. Fakat tarımdaki bu "istisnai durum", piyasalar kısmen liberalleşip çiftçiler ekonomik aktivitenin yeni biçimlerini elde etmeye yüreklendirilip, hükümet kurumları iyileştirilerek ağındı. Çiftçiler, tümüyle değişen piyasalarda başedebilmeleri için, kendilerini "girişimci" olarak görmeleri konusunda yüreklendirildiler. Bu nedenle tarım sektörü içinde, iş yapma becerilerinin mevcut seviyelerine, iş danışmanlığı ve bu becerileri geliştirici destek sistemlerinin yapısı ile etkinlik düzeyine karşı yeniden bir ilgi uyandı. Bu makalede, çiftçilerin farklı iş desteklerini ne ölçüde denedikleri, diğer kırsal mikro işlerle karşılaştırıldığında temel iş becerilerine ne ölçüde ihtiyaç duydukları araştırılmakta ve bu sektörde farklı iş danışmanlığı modellerinin cazip olup olmadığıyla ilgilenilmektedir. Makalede İngiltere'deki kırsal iş desteğinin evrimine ilişkin yazın derlemesi, Kuzeydoğu İngiltere'de yaklaşık 1800 kırsal mikro işletme ile ilgili araştırmadan elde edilen verilerle birlikte sunulmaktadır. Sonuçta şu ortaya çıkmaktadır ki, çiftlik sektörünün daha girişimci iş geliştirme modellerine uyum yapması için bir dizi önemli engel vardır ve bunlar sektörün destek sistemi içindeki geleneksel ayrı ve istisnai olma durumundan kaynaklanmaktadır. Makalede iş becerilerinin gelişimini desteklemeye yardımcı olmak üzere, iş danışmanlığında ara bir model önerilmiştir. Bu modelde aracı bir kurum, çiftliklerle işe destek sağlayıcılar arasında köprü işlevi görmektedir.

Mimarların İnsan Bedenini Kavrayışları (Architects' conceptions of the human body)

Rob Imrie

Environment and Planning D: Society and Space 2003, Cilt 21(1) Şubat, s: 47 - 65

Bu makalede mimarların, tasarım kavramlarını nadiren insan bedeniyle ilişkilendirdiklerine dair tartışma ve bunun çeşitli örnekleri irdelenmektedir. Bedenin algılanması genellikle "normal vücut" kavramı cinsinden veya kartezyen boyutlar temelinde geometrik oranlarla tanımlanan vücut anlamında olmaktadır. Makalede mimarların beden kavramları ve bunların somut biçimleri içerik ve sonuçları bakımından tanımlanarak değerlendirilmekte, mimarlıktaki vücutu indirgeyici kavramların egemenliğini sorgulama alanları ve bu sorgulamanın sorunları irdelenmektedir.

Kent Üzerinden Egemen Evcimenlik Çağrışımları (Spectral returns of domesticity)

Gülşüm Baydar

Environment and Planning D: Society and Space 2003, Cilt 21(1) Şubat, s: 27 - 45

Bu çalışma, ev ile kent arasındaki bağlantıya dair olup, Batılı üç kent teorisyeni, Leone Battista Alberti, Le Corbusier ve Paul Virilio'nun tarihsel yaklaşımlarının birbirleriyle bağlantılı olarak okunmasına dayanmaktadır. Modern zamanlarda cinsellik metaforu olarak, ev kadına dair ve özel alan olarak, kenti ise erkeğe dair ve kamusal alan olarak algılanıp geliştirildi. Bununla birlikte, bu üç yazar, bu geleneksel karşıtlığa uyum göstermek yerine, kenti ev cinsinden tanımlamaktadır. Onların yaklaşımları zamansal ve coğrafi sınırları aşan ve önemli teorik sonuçlar doğuran ilginç bir bağlantı sunmaktadır. Her üç durumda da, ideal kent projesine duyulan arzunun temelinde feminen figürle birlikte kayıp ve ölüm temaları vardır. Bu makalede, söz konusu temaların karmaşık şekilde birini içine geçtiği, böylece kentsel tanımlamanın, yaygın denetim ve egemenlik kurmaya yönelik maskülen bir tutku için feminen figür susturularak yapıldığı öne sürülmektedir.

Farklılığın Metalaşması: DOĞU Modalarının Pazarlanması (Commodifying difference: selling EASTern fashion)

Claire Dwyer, Peter Jackson

Environment and Planning D: Society and Space 2003, Cilt 21(3) Haziran, s: 269 - 291

Bu makalede, kültürel farklılığın üretimi ve pazarlanması süreçleriyle ilişkili bir bağlantısı bulunan iki ayrı moda firmasıyla yapılan araştırmalar aracılığıyla, çağdaş meta kültürünün yansımaları keşfedilmektedir. Firmalardan biri olan İngiltere çıkışlı kadın giyim firması EAST, genelleştirilmiş "etnik" estetiği, kültürel olarak kurulanmış "tasarımın bireyselliği" kavramıyla birleşerek ünlü caddelerdeki varlığını genişletmeye çalışıyor. Diğer firma olan Hindistan çıkışlı Anokhi ise, kullandığı geleneksel baskı yöntemlerini vurgulayıp, işgücüne karşı sosyal sorumluluk ve ahlaki bağlantı yaparak yaygın ticari görüşle daha karmaşık bir ilişki kurmaktadır. Örnek çalışmalar göstermektedir ki, kültürel farklılık metalaşma süreci üzerinden aktif

olarak kurgulanmaktadır ve böylece farklılığın tüketimi kadar üretimine de vurgu yapılmasını haklı çıkarmaktadır. Üretimden tüketime doğru meta zincirinde ilerlerken malın anlamının nasıl şekillendiğini incelemek üzere, çalışmada her iki firmada da derinlemesine mülakatlar yapıldı ve önemli kişilerin katılımcı gözlemlerine başvuruldu. İki firmanın perakende mekanları ve pazarlama stratejileri incelendi ve belli gruplara yoğunlaşan araştırma ile tüketicilerin bu giysileri satın alıp giyerek anlamı ve değeri daha fazla nasıl dönüştürdükleri incelendi. Sonuç olarak, ticari kültürün yansımaları bir alan olup rekabetçi tartışma ve uygulamalarla tanımlandığı ve çıkılmasının sadece ampirik olarak belirlenebileceği ortaya kondu.

Metasızlaşma, Tüketici Kültürü ve Ahlaki Ekonomi ((De)commodification, consumer culture, and moral economy)

Andrew Sayer

Environment and Planning D: Society and Space 2003, Cilt 21(3) Haziran, s: 341 - 357

Bu makalede, Adam Smith ve Alesdair MacIntyre'nin ahlak felsefesi kapsamındaki bazı fikirlerini, Pierre Bourdieu ve Daniel Miller'in tüketim kültürü üzerine araştırmalarıyla ilişkilendirerek metalaşma ve tüketim kavramlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Metalaşmanın, insanların eşyaları, uygulamaları, kendilerini ve başkalarını değerlendirmelerini nasıl etkilediği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tüketim kültürünün geleneksel eleştirileri seçkin olmanın yanı sıra ampirik destek açısından zayıf da kalsa, bazı normalleştirilmenin tüketimin olumlu yönlerini aydınlatmak üzere kullanılabileceği öne sürülmektedir. Özellikle, içsel ve dışsal mallar ayrımı sayesinde, fazla tüketimin öncelikle statü arayışının bir biçimi olmayıp, beceri, başarı ve ilişki vb. kavramların gelişimi için bir araç olduğunu düşünebiliriz. Bu kavramlar katılımcılara dışsal kazançlar getirip getirmediği konusunda başımsız olarak bir değere sahiptirler. Her ne kadar Bourdieu'nün eşitsizlikler ve sosyal alanın mücadeleleri analizi bu ayrımı gözden kaçırsa da, bu kavramın kullanımı, mücadelelerin statü ve güç kadar içsel mallar için de olduğunu aydınlatmaya yardım eder. Makale son olarak, Miller'in başkalarına yarayan alış-veriş üzerine son çalışmasına atıfta, tüketici kültürünün bireyci olduğunu öne süren yaygın eleştirisi sorgulanmaktadır.

İnternette Metanın fetişleşmesi Önleniyor mu? (Could the Internet defetishise the commodity?)

Daniel Miller

Environment and Planning D: Society and Space 2003, Cilt 21(3) Haziran, s: 359 - 372

Bu makale üç bölüme ayrılır. Birinci bölümde, metanın fetişleştirilmesine dair eleştirinin süregiden önemi özellenerek tartışılmaktadır. İkinci bölümde, İnternet'in etnografik incelemesi üzerine bir çalışma ve en yararlı olarak nasıl kullanılabileceği konusunda çıkarılan dersler hakkında. Üçüncü bölümde, coğrafya müfredatı içinde yer alacak olan ve çocuklara sorumlulukları bağlamında tüketici eğitimi vermek üzere İnternet kullanımına ilişkin bir programın ana hatları sunulmaktadır. Bu program, her bir son tüketici çocuklar olacak şekilde kişiselleştirilmiş üç ürünün izlenmesinden oluşmaktadır. Çocuklar İnternet'i kullanarak bütün üretim, dağıtım, nakliye ve mali oluşturan elemanların birleşilmesi aşamalarını izlerler. Bütün bu süreçler, katılan çocukların işgücü katkısı olarak gösterilir. Sonuçlar göstermektedir ki, daha

genel kavramlar olan güç ve denetim açısından, "meta" tümüyle gözden düşmemektedir. Fakat bu sonuca bakılarak, mal zincirlerine olan mevcut ilişkinin, üretici yararına bir küleli bilince dönüşmesi çabasına yönlendirilebileceği söylenebilir.

Kampal(Uganda)'da Sokak Çocuklarının "Yer"i: Marjinalleşme, Direnme ve Kentsel Çevrede Kabullenilme *(The 'place' of street children in Kampala, Uganda: marginalisation, resistance, and acceptance in the urban environment)*

Lorraine Young
Environment and Planning D: Society and Space 2003, Cilt 21(5) Ekim, s: 607 - 627

Bu makalede, Kampala (Uganda)'da sokak çocuklarının kentsel çevreyi zekice ve becerikli bir şekilde nasıl kullandıkları açıklanarak, bu çocukların "yer"i incelenmektedir. Kenlin kamusal mekanında "yer" siz olarak görülen bu çocuklar, kenlin marjinal mekanlarında kendi yaşam alanlarını yaratmaktadırlar. Erişilemez mekanlara, yeraltı ve çatı üstü mekanlara bakarak, onların kendilerine ait "yer" kelimelerini nasıl geliştirdikleri gösterilmektedir. Sokak çocukları, yaşamak için bu "yer"sizlik imgesine direnerek ve kalabalık mekanları işgal ederek veya karanlığa sığınır sokakları egemenlikleri altına alarak dışlanmışlıklarına tepki vermektedirler. Şehir bazı mekanlarında, o mekanda beklenen davranışlara uygun davranışları halinde, bu çocukların varlığı meşruiyet kazanarak kabullenilmektedir. Kampala'da sokak çocuklarının "yer"i, hem mekansal hem zamansal olarak yaşam alanlarının çoğaltmasıyla sonuçlanan bir mücadele alanıdır.

Uydu Niteliğinde Bölgesel Turizmin Muhasebesi: Yararlı Bir Politika Aracı mı? (Regional tourism satellite accounts: a useful policy tool?)

Calvin Jones, Max Munday, Annette Roberts
Urban Studies, Cilt 40, Sayı 13 / Aralık 2003, s: 2777 - 2794

Turizm, bölge ölçeğindeki politika belgelerinde giderek artan biçimde yer almakta ve bölgesel ekonominin geleceğinde önemli görülmektedir. Birçok bölge, özellikle refah seviyesi daha düşük olanlar, turizm çekim alanlarını arttırmak üzere büyük kaynaklar ayırmıyorlar, turizm etkinlikleri düzenliyorlar ve turizm-temelli faaliyetleri destekliyorlar. Bu çerçevede, bu çok değişken etkinliğin ekonomik katkısını değerlendirmenin güçlü bir önem kazanmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve diğer bazı kuruluşlar Turizm Bölgesi Muhasebesi (TSA)'yı, turizm temelli etkinliklerin ekonomik değerlendirilmesini tutarlı olarak yapacak uygun bir model olarak öne sürmektedirler. Fakat, politika kararlarına ve kaynak kullanımına bilgi altyapısı sunacak doğru ve güvenilir bir muhasebe sisteminin sunulması kolay değildir. Bu makalede bölgesel ölçekte bir TSA oluşturmanın yönetsel güçlükleri ve etkin bir turizm politikası oluşturma açısından sonuçları incelenmektedir.

Yunanistan'da Bölgesel Yenilik/ Yenilenme Sistemlerinin Değişimi: Avrupa'nın Çeperinde Bölgesel İnovasyon Stratejisi Girişimlerinin Etkisi *(Changing regional systems of innovation in Greece: the impact of regional innovation strategy initiatives in peripheral areas of Europe)*

Lina Kyrgiaki, Elena Sefertzi
European Planning Studies, Cilt 11, Sayı 8 / Aralık 2003, s: 885 - 910
Avrupa bölgesel politikasının önemli amaçlarından biri, Avrupa bölgeleri arasındaki yakınlaşma ve birleşme kapsamında, farklı gelişme aşamalarındaki bölgelerde yenilik/yenilenme'nin (inovasyon) gelişimidir. Avrupa Komisyonu'nun bu amaçla birçok yenilikçi yaklaşımı başlatmasının yanı sıra, birçok Avrupa Bölgesi de bu çeşitli inisiyatifler yürütmektedirler. Bu makalede, Yunanistan'da birinci öncelikli üç bölgede, Orta ve Batı Makedonya ile Trakya'da, Avrupa bölgesel yenilenme projelerinin uygulamasından sonra inovasyon sistemlerindeki ana doğrultu ve yapılan değişiklikler incelenmektedir. Bölgesel inovasyon stratejisi (RIS) deneyiminin ilk aşama sonuçları dikkate alınarak, öncelikle bu bölgelerde dinamik yenilenme sistemleri oluşturma önündeki engeller tanımlanmıştır. Daha sonra, RIS'in yanı sıra diğer projeleri de kapsayan ikinci aşama deneyimin sonuçları alındığında, bu bölgelerde yakın gelecekte değişim olasılığı gözlemlenmiştir. Bu durum, inovasyona odaklı bir politikanın, destekleyici kurumsal çerçeve yaratıcı ve bölgesel inovasyon ortamını şekillendiren işlevlerine dikkat çekilmiştir. Bu gözlemlere dayanarak makalede, Avrupa bölgesel politikasının bu yaklaşımlar sayesinde, kablanc bölgelerin inovasyon sistemlerinin güçlenmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu ileri sürülmektedir.

Avrupa'da Mekansal Politikaların Gösterimi (Illustrating spatial policies in Europe)

Stefanie Duhr
European Planning Studies, Cilt 11, Sayı 8 / Aralık 2003, s: 929 - 948
Haritalar ve diğer kartografik malzemeler kullanılarak mekansal politika seçeneklerinin görselleştirilmesi, hem planlama sürecine hem de planlama stratejilerinin ana mesajlarının aktarımına çok güçlü bir katkı sağlamaktadır. Fakat, Avrupa Mekansal Gelişim Perspektifi (ESDP) deneyimi göstermektedir ki, görsel malzemeler uluslar ölçeğindeki fiziki planlama süreçlerinin en zor yanı da olabilmektedir. Bu makalede, politika haritalarının mekansal politika ile ilişkisindeki potansiyel rolü ve Avrupa mekansal planlaması kapsamında mekansal politikaları görselleştirmede şimdiye kadar kaydedilen gelişmeler araştırılmaktadır. Makalede, Avrupa Birliği'nde uluslar ölçeğinde politika haritalarının içerik ve biçimi üzerinde anlaşma sağlamanın güçlüğü ve bunun olası nedenleri tartışılmaktadır. Makalede daha sonra, Avrupa mekansal planlamasında kartografik görsel malzemenin kullanımında performans iyileştirmeye yardımcı olacak teoriler tartışılmaktadır. Son olarak, Avrupa mekansal planlamasında kartografik görselleştirme ile ilişki potansiyeli üzerine daha fazla araştırma gereksinimi vurgulanmaktadır.

Tez Özetleri

Hazırlayan: Tunga Koroğlu

ALİŞVERİŞ AKTİVİTESİ VE MEKANSAL ORGANİZASYONUNUN ANALİZİ

İNCE, Dilek
ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Baykan GÜNAY

Temmuz 2000, 189 sayfa

Bu çalışma, alışveriş aktivitesini, fonksiyonallığının sonucu olarak sosyal ve kültürel rolüyle tartışıyor ve tarih boyunca alışverişin fiziksel mekanların yansımalarını inceliyor. Alışveriş, insanlığın tüketme aktivitesinden ortaya çıkar ve bu yüzden şehirdeki alışveriş mekanlarının yapımında önemlidir. Bu tez, alışveriş aktivitesinin sosyal rolünü vurgulayarak, alışveriş aktivitesini inceliyor ve değerlendiriyor ve alışveriş aktivitesinin belirli tarihsel prototipler boyunca nasıl yer aldığını analiz ediyor. Bunu yapmak için alışveriş merkezi ve bugünün alışveriş aktivitesinden başlıyor. Alışveriş merkezi ve tüketme aktivitesinden gelen sosyal rolünü açığa çıkarmak için, daha sonra, tanım, tarihçe, insanlar, ticari aktivite ve fiziksel görünüm parametreleri ve alışverişin tarih boyunca biçimlerine bakacaktır. Bu çalışmada alışverişin insanlar arasında iletişim yaratan bir araç olduğuna inanılmaktadır. Sonunda, prototipler ve alışverişin tarihi, dolayısıyla, iletişimin tarihi, üzerine araştırmadan sonra, alışveriş aktivitesini, mevcut olan geleneksel ve/veya yeni tüketim alanları boyunca formüleştiren belirli modern yaşamlar ve ikilemlere bakacaktır. Durmadan gelişen teknolojiler dahilinde siber alışveriş ve siber alışveriş alanı, sanal sınırları ve konumsuz alışveriş ortamları ile mevcut alışveriş alanlarını nasıl etkileyebileceği sorusu ve alışveriş aktivitesinin tahmin edilemeyen geleceğine başka sorular yöneltilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alışveriş Aktivitesi, Alışverişin Sosyal Rolü, Alışveriş Merkezleri

ARTAN İHRACATLA BÖLGELERİN DÜNYA EKONOMİSİNE ENTEGRASYONU

ALYAZICI, Gizem
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayda ERAYDIN

Eylül 2000, 150 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı, 1980'li yıllar sonrasında yaşanan makro,ekonomik politika değişiklikleri ile mekansal yapılar da meydana gelen değişimleri küreselleşme süreci içerisinde dış ticaret açısından incelemektir. Bu kapsamda Türkiye ihracatın sektörel ve bölgesel kompozisyonu tanımlanmaya çalışılmıştır. 1990-1998 süreci içerisinde illerin ekonomik performansları ve Türkiye toplam ihracatı içerisindeki payları incelenmiştir. Bununla birlikte söz konusu illerin ihracat yapıları açısından dünya ekonomisine eklenmesi tartışılmıştır. Metropolen alanların, bölge merkezlerinin ve sanayi odaklarının ekonomik performansları ve ihracat yapısına bağlı olarak değişen rolleri, tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada varılması amaçlanan sonuç, Türkiye'de ki illerin dünya ile eklenmesinde ihracatın rolünü değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İhracat, Dış Ticaret, Küreselleşme, Ekonomik Küreselleşme, Eklemlenme, Bölgesel Entegrasyon

KRİZ DÖNEMİNDE SANAYİ ODAKLARININ DEĞİŞEN DURUMU

PAKSOY, Nurgül
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayda ERAYDIN

Eylül 2000, 135 sayfa

Gelişmiş ülkelerde sanayi odakları esnek üretim alanları olarak gelişmiştir. Az gelişmiş ülkelerde ise bazı bölgeler belli bir gründe ya da üretim dalında uzmanlaşma göstererek hızlı bir büyü-

meyi gerçekleştirirken sadece ulusal değil uluslararası pazarlara da ulaşmayı başarmışlardır. Yakın zamanda benzer gelişmeler Türkiye'nin bazı illerinde de (Denizli, G. Antep, Çorum, K. Maraş) gözlenmiştir. Diğer yandan 1990'larda gelişmekte olan dünyada yaşanan finansal çalkantılar finansal sistemin daralmasına neden olmuştur. Bu finansal daralın ile birlikte oluşan global kriz ise üretim sistemleri üzerinde etkili olmuştur. Bu tez çalışmasında ise, son yıllarda tekstil sektöründe gelişme gösteren K. Maraş ili örnek çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmanın amacı K. Maraş tekstil sektörünün genel yapısını, gelişimini ve özellikle kriz sürecini araştırmaktır. Çalışmada anket ve mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Sektörün yapısını ve kriz sürecini tanımlamak amacıyla farklı ölçeklerde seçilen 26 firma ile çalışma yönlendirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, K. Maraş'ta tekstil sektöründe belirgin bir deneyim ve birikimin olduğu görülmektedir. Bu ise geleneksel sanayi odağının en basit şekli olarak tanımlanabilir. Bununla beraber yakın zamanda yaşanan global kriz sektördeki firmaları olumsuz etkilemiştir. Sonuç olarak, sanayi yapısında başarılı geçiş ile uluslararası pazarlara entegre olabilmek için yerelde daha fazla çaba gerektirmektedir.

DEPREM RİSKİ OLAN YERLEŞİMLERDE KENTSEL TASARIM

CANARAN, Cansu
ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Yrd. Dr. Adnan BARLAS

Yrd. Tez Danışmanı: Doç. Dr. Baykan GÜNAY

Eylül 2000, 152 sayfa

Bu tez, "deprem güvenliği" ve "kentsel tasarım" konularını dikkate almaktadır. Kentsel tasarım disiplininin bu işi aç-

sisle deprem güvenliği konularını ve bunların kentsel çevreye olan etkilerini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, bu çalışmanın amacı kentsel yapıya ve onu oluşturan elemanlara ilişkin tartışmalara, depremin penceresinden yeni bir perspektif getirmektir. Bu çalışma boyunca kentsel mekan ve kentsel mekanı oluşturan elemanların deprem güvenliği konularıyla olan etkileşimleri tartışılacaktır. Deprem ile form, işleyiş ve mekansal özellikler arasındaki ilişkiler makro, mezo ve mikro ölçeklerde incelenecektir. Ayrıca kütle-mekan, form-mekan ve mekan-dolaşım ilişkileri belirli tasarım kriterlerinin ışığında deprem güvenliği konuları dikkate alınarak analiz edilecektir. Sonuç olarak bu çalışma deprem güvenliği konularının kentsel tasarım sürecine ayrı bir katman olarak katılması gerektiğini iddia etmektedir. Deprem güvenliğine ilişkin konular diğer tasarım kriterleri veya yaklaşımlarıyla çakışabilir ya da örtüşebilir. Fakat deprem riski bulunan yerleşimlerde deprem güvenliği gözardı edilemez.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Kentsel Yapı, Kütle-Mekan, Form-Mekan, Mekan ve Dolaşım, Tasarım Kriterleri

ALIŞVERİŞ KOMPLEKSLERİ BİR KENTSEL MERKEZ MİDİR? ÖRNEK ALAN: ANKARA 'BİLKENT PLAZA'

AKSEL, Bani
ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Raci BADEMLİ
Eylül 2000, 211 sayfa

Bu tezde alışveriş komplekslerinin birer kentsel merkez özelliği gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Öncelikle, alışveriş kavramı ve değişen alışveriş ve tüketici davranışları incelenmektedir. Daha sonra, geçmişteki ve günümüzdeki alışveriş mekanları, 'alışveriş yerleri' ve 'alışveriş kompleksleri' olmak üzere iki ayrı başlıkta irdelenmektedir. Bir sonraki bölümde, günümüz alışveriş kompleksi olan 'alışveriş merkezi' ve 'kent merkezi' kavramları ekonomik, mekansal ve sosyal çerçeveler içinde incelenmiş, 'alışveriş merkezlerinin' bir 'kent merkezi' özelliği taşıyıp taşımadığı; ve bir kent merkezinde bulunması gereken kavram ve fonksiyonları hangisinin sahip olduğu sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Son olarak ise, verilen yanıtın Türkiye için geçerliliğini tartışabilmek için Ankara'da 'Bilkent Center' üzerinde çalışma yapılmış ve Bilkent Center'ın bir kentsel merkez özelliği taşıyan bir alışveriş merkezi olduğu belirlenmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Alışveriş, Tüketici Davranışları, Alışveriş Mekanları, Alışveriş Kompleksleri, Alışveriş Merkezi, Kent Merkezi

ANKARA METROPOLİTAN KENTİNİN KATI ATIK ALANI

HEGAZY, Kamal
ODTÜ

Yüksek Lisans, Şehir Planlama

Tez Danışmanı: Öğrt. Gör. Özcan ESMER
Aralık 2000, 150 sayfa

Rio Dünya Zirvesi'nde (1992) kabul edilen Agenda 21, diğer kararları yanı sıra, atık oluşumunu azaltmak ve atıkların 'yeniden kullanımı, geri kazanımı ve güvenli biçimde depolanmasını sağlamak' amacı ile çylem planlarına gereksinim duyulduğunu saptamıştır. Evsel katı atıkların depolanması sorunu, Ankara Metropolitan Kenti için de önemli bir sorun olmuştur. Mamak Alanının işlevlerini yitirmesi nedeni ile kapatılması gerektiğinden, Büyükşehir Belediyesi, ivedilikle yeni bir atık alanı bulmak ve uygun bir atık taşıma sistemini kurmak sorunları ile karşılaşmıştır. Bu tez, ilk olarak, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 1990-2000 yılları arasındaki çabalarını ve 10 yıllık incelemelerin sonucu olarak Çadırtepe Atık Alanına ve 4 'Aktarma' İstasyonuna karar verilisinin tarihsel gelişimini özetlemektedir. Bu dönemde Büyükşehir Belediyesi için hazırlanan raporlar; Sincan, Nenek, Elmadag, Bağlum ve Mentelek alanlarından oluşan 5 alternatif atık alanını, seçimi etkileyecek ulaşılabilirlik, alan kapasitesi, topografya, jeoloji ve hidroloji, iklim gibi faktörler açısından değerlendirmiş ve 'Nenek'i atık depolama alanı olarak önermiştir (1992). İkinci olarak, alan seçim sorununu çözüme kavuşturacak bir yöntem geliştirmek amacı ile, bu tez çalışması, analitik olarak 'Sürdürülebilirlik' kavramının kullanılmasını ve bu kavramın 'Ekonomik' ve 'Çevresel' iki operasyonel ölçüte indirgenileceğini savunmaktadır. 2015 hedef yılına göre hesaplanmış 5 085 000 kişilik metro-

politan nüfusunu ve 1993-2015 yılları arasında oluşacak evsel atık miktarlarını gözönüne alan bu tez, 3 farklı alternatif çözüm önerisi sunmaktadır: Birinci Alternatif, '2 Atık Alanı (Çadırtepe & Nenek) ile 3 Aktarma İstasyonu' önerir. İkinci Alternatif, '1 Atık Alanı, 1 İşleme ve 3 Aktarma İstasyonu'ndan oluşur. Üçüncü Alternatifte ise '1 Atık ve 4 İşleme İstasyonu' vardır. Son olarak tez çalışması, anılan 3 Alternatif Öneriyi ve Belediye çözümünü nicel ve nitel olarak karşılaştırmakta ve 'Üçüncü Alternatif' önerinin Ankara Metropolitan Alanının bugünkü (2000) ve gelecekteki (2015) gereksinimlerini karşılayacak en uygun seçenek; böylece de 'Ekonomik ve Çevresel Olarak Sürdürülebilir' bir çözüm olacağı sonucuna varmaktadır. Tez ayrıca, her 4 alternatif öneride, seçilen sistemin verimli çalışabilmesi için, 'Atık Alanı' ile 'Aktarma' ve/veya İşleme İstasyonları'nın bir bütün olarak düşünülmesi gerektiğini önemle belirtmektedir. (150 Sayfa, 61 Tablo, 20 Şekil, 10 Harita)

Anahtar Kelimeler: Atık Depolama Alanı Seçimi, Atık Aktarma İstasyonları, Atık İşleme İstasyonları, Ankara Atık Depolama Alanı, Ekonomik Sürdürülebilirlik

YENİ BAŞKENTLERİN PLANLAMA VE TASARIM AŞAMALARINDA POLİTİK KAVRAMLARIN ETKİLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

ULUĞ, Hande
ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Doç. Dr. H. Çağatay KESKİNOĞLU

Yrd. Tez Danışmanı: Doç. Dr. Baykan GÜNAY
Eylül 2000, 197 sayfa

Bu tez, başkent olarak kurulmuş şehirlerin planlama ve tasarım süreçlerinde politik kavramların etkilerin analiz etmektedir. Bu görüş, şehirlerin meydana çıkması aşamalarında izlenebilen politik fikir ve planlama ve tasarım süreçlerinin birbirleriyle etkileşimlerinin önemi konusuna dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada, politik kavramların yeni başkentlerin tasarım ve planlama aşamalarına etkileri politik güç, otorite, eşitlik, birlik, gelişimcilik,

demokrasi ve milliyetçilik konuları üzerinde ele alınacaktır. Buna bağlı olarak önce politik kavramlara tarihten örneklerle kentler üzerinde değinilecektir. Daha sonra, bu kavramlar dört örnek çalışmanın, Chandigarh, Canberra, Brasília, Ankara, oluşum aşamaları üzerinde tartışılacaktır. Örnek çalışmalarının karşılaştırmalı analizini yapabilmek için politik kavramlar tekrar farklı başlıklarla üzerlerinde durulacaktır. Böylece, bu çalışma politik kavramların yeni başkentlerin oluşumundaki tasarımı ve planlama aşamalarını nasıl etkilediğini ve yönlendirdiğini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Politik Güç, Başkent, Tasarım, Planlama

KÖYLÜLÜĞÜN ÇÖZÜLMESİ SÜRECİ ÖRNEK ALAN: KIZILCAHAMAM-ÇELTİKÇİ BÖLGESİ

ÖZKAN, Alper
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan TEKELİ
Aralık 2000, 188 sayfa

İkinci dünya savaşı sonrası Türkiye kırsal alanlarında yapısal bir dönüşüm süreciyle karşılaşmaya başlamıştır. Bu dönüşüm sürecinin en önemli boyutlarından biri köylülüğün çözülmesi olmuştur. Artık kırsal alandaki çözülme ve buna bağlı olan kentleşme hareketi nihai aşamasına gelmiştir. Bu bağlamda, tez köylülüğün çözülme sürecinin Türkiye kırsal yapısına olan etki ve sonuçlarını incelemeyi hedeflemektedir. köylülüğün çözülme sürecinin kırsal alanlarda öncelikli problemler yarattığı ortadadır. Bu açıdan, tez kullanılmayan ve otıl durumundaki tarımsal alanlar problemi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çünkü, yoğun nüfus azalması dolayısıyla, kırsal yerleşmeler ortadan kalkmaya veya tarımsal aktiviteleri yerine getirememeye başlamışlardır. Bunu bağlı olarak, dikkate değer ölçüde tarım alanı üretim dışı, boş alanlar olarak kalmaya başlamıştır. Böylelikle, tarımsal potansiyellerin yeniden dağıtımı Türkiye kırsal alanlarının en önemli problemlerinden biri olmuş ve tezin sorunsullarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, tezin amacı Türkiye'de kırsal yapıdaki dönüşüm sürecini inceleyerek kırsal yerleşimlerin bugün ulaştığı noktadaki

sorunlarını, problemlerini ve potansiyellerini dile getirmektir. Tezin gayesi köylülüğün çözümünün etkileriyle birlikte kırsal olup biteni akademik ve bilimsel tartışmalara aktarmaktır. Bu çalışma Kızılcahamam-Çeltikçi alt bölgesinde yapılacak alan araştırmasının sonuçlarına dayandırılmıştır. Sonuçta tez, Türkiye'deki kırsal yerleşimlerin problemleri ve potansiyelleri hakkında bölgesel stratejiler ve politikalar üretmeyi hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: Köylülüğün Çözülmesi, Göç, Nüfus Azalması, Yapısal Dönüşüm, Kullanım Dışı Topraklar

YÖNETİŞİMİN PRATİKTEKİ YANSIMALARI: YÖNETİŞİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ ÇERÇEVESİNDE YEREL GÜNDEM 21 UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

KAHRAMAN, Mehmet Ali
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan TEKELİ
Aralık 2000, 192 sayfa

Bu çalışmada, 21. Yüzyıla girerken, insan hakları ve demokratikleşme konusundaki taleplerin karşılanamamasının ve büyük ölçüde küreselleşmenin etkileriyle görünür hale gelen ulus-devletin temel fonksiyonlarındaki yetersizliklerin, devlet-toplum ilişkilerinde yeni bir anlayışa yol açtığını vurgulayarak, bu yeni anlayışın Türkiye'deki yansımalarını inceledim. Yönetişim olarak adlandırılan bu sistemin pratikteki en önemli örneklerinden biri olan Yerel Gündem 21 uygulamalarının Bursa örneğindeki sonuçlarını, başarılı ve aksayan yönleriyle değerlendirirken, sivil toplum kavramının gelişimine ve bu süreçteki rolüne de özel önem verdim. Değişen toplum-devlet ilişkilerini küresel, ulusal ve yerel ölçeklerdeki gelişmelerle değerlendirdim. Yönetişimin başarıyla hayata geçirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının ve aktif hemşehrilerin kentli bağlılığı ile bağlantılıdır. Yerel ölçekteki analizler de bu ilişkiyi destekleyen sonuçlar vermişlerdir. Şöyle ki, yönetişimin hayata geçirilmesi ve dışlanmışlıkların olmadığı kapsayıcı mekanların oluşması güçlenmiş aktif hemşehrilerin ve sivil toplum örgütlerinin kentli bağlılığına

ve devletin ve yerel yönetimlerin yapabilir kılıcı stratejilerine ve liderliklerine bağlıdır. Böyle bir oluşum politikaları ve planların etkin uygulanabilmesini olanaklı kılabılır.

Anahtar Kelimeler: Ulus-devletin krizleri, Küresel ve Yerel Yönetişim, Yerel Gündem 21, Sivil Toplum, Yerel Liderlik, Kentli Bağlılığı

PLANLAMA ARACI OLARAK YEŞİL KUŞAKLAR VE ANKARA'NIN YEŞİL KUŞAĞI

BURAT, Sinan
ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentel Tasarım
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Adnan BARLAS
Aralık 2000, 102 sayfa

Bu tezin amacı kentlerin büyümesini kontrol etmekte kullanılan yeşil kuşaklar ve planlama politikaları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bunun için, yeşil kuşak fikrinin tarihçesi araştırılmıştır. Başlangıcından itibaren yeşil kuşak fikrini içerdigi için İngiliz planlama tarihi ve Londra'nın yeşil kuşak deneyimi incelenmiştir. Rusya ve İsrail gibi yeşil kuşakları kullanmış ve uygulmuş başka ülkelerin planlama yaklaşımları ve planlama tarihçeleri ile birlikte, Amerika Birleşik Devletleri gibi uygulamada başarısız olmuş bir ülke de bir örnek olarak incelenmiştir. Bu incelemelerin ışığında, Ankara yeşil kuşağı ve yeşil kuşağın zaman içinde uğradığı değişiklikler değerlendirilmiştir. Devlet politikalarının ve yeşil kuşağın değişiminin birbirine paralellik gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Kuşak, Ankara, Planlama Politikası, Ebenezer Howard

MEKANSAL STANDARTLARIN DOĞRU KULLANILMASI VE TASARIM

ERTEN, Sertaç
ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentel Tasarım
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Adnan BARLAS
Kasım 2000, 127 sayfa

Bu çalışma, mekansal standartların kent planlama disiplini içinde tek egemen araç olarak kullanılması sonucu standartlaşmış mekansal ürettirildiğini söylemektedir. Bunun yanında, bu standartları kullanı-

rak iyi tasarımı ulaşmanın mümkün olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Bu çalışmada, mekansal standartların planlama disiplini içinde kullanılan tek belirleyici unsur değil, tasarıma yön veren kurallar dizisi olması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü böyle bir kuralsı yaklaşım, yapılı çevreyi birbirinin aynı standart bir küteller dizisine dönüştürecektir. Mekanda çeşitlilik, bireylerin yönetilmesi için gerekli bir girdidir. Ayrıca, farklı kültürel ve mekansal bağlamlar, kendi çeşitliliklerini barındırırlar. Bu çerçevede, mekansal standartlar, bu çeşitlilikleri indirgeyerek standartlaşmış mekanların oluşumuna yol açan sınırlamalar olarak değil, farklı bağlamlara özgü tasarım ilkelerini yöneten yardımcı koşullar olarak görülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Standart, Standartlaşma, İndirgeme, Çeşitlilik, Tasarım, Kalite, Bağlam, Örneklik

KENT KAPILARI: İÇERDE VE DIŞARDA

ARTAR, Nesrin

ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Adnan BARLAS

Aralık 2000, 112 sayfa

Bu tezin konusu kenti oluşturan farklı bölgeler arasındaki geçişin iyi vurgulanması ve bunun sonucunda kentin kimliğine olan katkılarıyla ilgilidir. Aslında kent kimliği birbirine geçmiş bölgeler ve bu bölgeler arasında yer alan geçiş alanlarının nasıl vurgulandığıyla ilgilidir. Bu amaçla yapılan çalışmada, üzerinde söylenen farklı görüşlere rağmen tarihsel veriler ışığında kentsel geçiş elemanları bu tezde kapılar olarak ele alınmış ve kapıların geçimden günümüze olan değişimleri örneklerle incelenmiştir. Kapı kavramındaki değişimler noktasal elemanlardan koridor boyunca algılanan elemanlara dönüşüm şeklinde görülmektedir. Ancak bu dönüşüm belli bir tasarımın etkisiyle değil kendiliğinden olmuştur. Geçmişin kent kurucusunda olan ritüeller ve mistisizmin günümüz dünyasında tasarlama ilkelerine dönüşmesi beklenirken bu plansız oluşumların kent mekanına ve kent kimliğine olan olumsuz etkileri incelenmiştir. Aslında bu değişim kavramı yüklendiği anlamdan çok anlamın ifadesinde olmuştur. Bu değişim kentlerin yapısı, büyümesi ve teknolojideki değişimler ile yakından

ilintilidir. Günümüz örneklerine baktığımızda, gerek yurtdışında gerekse ülkemizde kente giriş koridorları etrafında yer alan kullanımlar kentin imajına katkıda bulunmamaktadır. Özellikle ülkemizde yer alan giriş koridorları boyunca dizilmiş olan kullanımlar eğer o kentin kimliğiyle ilintili olsaydı, ülkemizdeki bütün kentler sanayi kenti olarak algılanırdı. Sonuç olarak önemli olan, kentin kimliği kentteki bütün hiyerarşi içindeki geçişlerin güçlendirilmesiyle ilgilidir. Çünkü bu geçişler egemenlik alanlarının varlığını güçlendirir. Farklı egemenlik alanları birbirinden geçiş elemanlarıyla ayrılmalıdır ki kent mekanında ayırt edilebilsinler ve kente yaşayanlar açısından mekan yere dönüşsün. Kente giriş koridorları da bir bölgeden diğer bir bölgeye geçişin ifadesi olduğundan belki de geçişin en çok hissettirilmesi gereken mekanlar kentin bu noktalarıdır. Bu bakımdan kent girişlerinin belirli tasarım ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi ve planlamaları gerekmektedir. Bu tasarım ilkeleri de varolan ve geçmiş örneklerin değerlendirilmesiyle oluşturulacaktır. **Anahtar Kelimeler:** Kapı, Giriş Koridoru, Giriş, Bölgesel Belirleyici, Bölgesellik, Kimlik, Mekan Hissi.

İZMİR TARİHİ KENT MERKEZİNDE MEKANSA DÖNÜŞÜMLER: MEKANIN TEMSİLLERİ VE TEMSİLİ TİPOLOJİLER

TEMİZ, Ayşe Deniz

ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Güven SARGIN

Ocak 2001, 117 sayfa

Bu çalışma, İzmir tarihi kent merkezi Kemeraltı'nda 19. yüzyıldan günümüze kadar meydana gelen mekansal dönüşümler üzerine bir tartzımayı içermektedir. Her dönem içerisinde mekanın dönüşüm süreci, karşılıklı etkileşim içinde bulunan üç dinamiğe referansa ele alınmaktadır: Bunların ilki, dönemin ekonomik ve siyasal bağlamından kaynaklanan mekan pratikleridir. İkinci olarak, mekanın temsili, yerel siyasal iktidar(lar)ın mekan üzerine empoze etmeyi hedeflediği tasarımı içermektedir. Son olarak, temsili mekan, yerel erkin empoze ettiği tasarımlarla çatışkılı biçimde mekana kullanımlar tarafından el konma süreçlerini içermektedir.

Bunların yanında, her bir dönemde ortaya çıkan ticaret yapısı tipolojileri çalışmada temsili tipolojiler olarak ele alınmaktadır. Bu tipolojiler yapısal özellikleri, taşıdıkları işlevler, barındırdıkları kullanımlar ve ortaya çıkardıkları sosyal biçimleri üzerinden tarifi edilmektedir. Son olarak, temsili tipolojilerdeki dönüşümlerin çözümlemesi, mekanın temsili ve temsili mekanlar arasındaki etkileşim ile ilişkilendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kemeraltı Tarihi Merkezi, Mekanın Toplumsal Üretimi, Mekan Pratikleri, Mekanın Temsilleri, Temsili Mekanlar, Temsili Tipolojiler, Mekana El Konması, Mekan Üzerinde Tahakküm

BÖLÜNMÜŞ KENTLER: LEFKOŞA SURİCİNİN SOSYAL VE FİZİKSEL DEĞİŞİMİ VE YENİDEN OLUŞUMU

ALPAR, Resmîye

ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Melih

PINARCIOĞLU

Yrd. Tez Danışmanı: Doç. Dr. Baykan GÜNAY

Nisan 2001, 149 sayfa

Bu çalışma, 1974 yılından itibaren 'bölünmüş kent' olarak kabul edilen Lefkoşa'nın, fiziksel ve sosyal anlamda bir analizini içermektedir. Bölünmenin temeli, Türk ve Rum toplumlarının kendi aralarındaki sosyal ayrışması ve bunun mekansal yansıması olarak kabul edilmiştir. Bölücü, uyurucu, aynı zamanda değiştirip dönüştüren yapıyla yeşil hat, kent içerisindeki mekansal etkileri ve fiziksel bir barıyer olarak insanların sosyal yaşamları üzerindeki yansıması olarak iki farklı çerçevede incelenmiştir. Bu anlamda farklı evrelerde kent strüktürünün oluşması, gelişmesi incelenip, bu strüktürün öne çıkan milliyetçilik değerleri ile bozulma aşamasına gelmesi ve aynı zamanda yeşil hattın oluşması göz önünde tutularak, bölünmüş bir kente dönüşmesi incelenmiştir. Fiziksel ayrışmadan sonra, iki ayrı toplumun yer değiştirmesi ile(kuzey-güney) tekrar tanımlanan mekanların insanlar tarafından ne şekilde kabul görüldüğü veya görmediği tartışılmıştır. Yeşil hat ise, kentin kuruluşundan günümüze kadar olan süreçleri, değişken yapısı ve farklı kullanımları ile kentin fiziksel ve sosyal yapısı içerisindeki rolü değişmez bir

metafor olarak kabul edilmiştir. Bölünmenin getirdiği değişimler mekansal ve sosyal anlamda göz önünde tutulmuş, yeşil hatın oluşumundan dolayı çokluluğu bölgesine dönüştüren 'Lefkoşa Surlar İç'i'nin', olası iyileştirme projesinde doğal olarak tanımlanmış sınırları olan 'surların', yeşil hattı daha iyi ve daha az yalıtıcı olarak tanımlayacağı varsayılarak, buraya kaydırılması önerilmiştir. İki toplumun bölünmeden sonraki mekansal ayrışması göz önünde tutularak, paylaş-tıkları tek ortak nokta olan Lefkoşa'nın, kentin kuruluş aşamasından günümüze kadar, kentin çekirdeğini oluşturan ve bölünmeden önce birçok farklı dinden, ulustan insanı içinde barındıran, aynı zamanda dairesel geometrisinden dolayı birleştirici özelliği olan 'Surlar İç'i'nin' bu anlamda ortak mekan olarak kullanılması tartışılmıştır.

HIZLA DEĞİŞEN KIYI BÖLGELERİNDE EKO-PLANLAMA YAKLAŞIMI İÇİN AÇILIMLAR: DOĞU ANTALYA BÖLGESİ ÖRNEĞİ KIZILGÜN (TÜRKSOY), Fatma Ömür ODTÜ

Doktora, Şehir ve Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Oğuz IŞIK
Haziran 2001, 201 sayfa

Kıyı sorunlarına doğa bilimleri ve sosyal bilimler ortak çözümler aramaktadır. Disiplinler arası bir eylem alanı olan planlama bu konuyla ilgilidir. Doğu Antalya-Belek kıyı bölgesi değerli doğal çevreye sahip gözde bir turizm alanıdır. Bölgedeki planlama çalışmalarına karşın, planlamanın sürdürülebilirlik ve adalet ölçülerinin gerçekleştirilmesine ve uzun vadede kıyı bozulmasının yaşanmayacağına güven duyulmamaktadır. Tezde, planlama pratiğinin araçsal niteliği, yani, toplum ihtiyaçları karşılarken üretilen doğayla karşı baskıcı sonuçlar sergilenmektedir. Doğa yokedilmekte veya ehlileştirilmekte, kendisi için bir değer olarak kavranmamaktadır. Tez, planlama ve doğa arasında karşılıklı iletişime dayalı bir ilişkiyi geliştirme girişimidir. Tezde, ekolojik etimin "sorumluluk" ve "yaşamın kutsallığı" ilkeleri çerçevesinde doğa adına konuşma tavrı benimsenmiş, planlama belgeleri olan kıyı mevzuatı, çevre düzeni planları, plan notları, plan revizyonları eleştirel yaklaşımla ve kıyı uzmanları ve bölge halkının değerlendirmeleriyle birlikte incelenmiştir. Sonuçlar göstermektedir ki, doğayı koruma iddiasındaki yazılı metinler tutarsızlıklar taşımakta, "koruma/kullanma dengesi" kavramı daima kullanma yönünde işlemekte, doğanın ifade biçimleri olan tarım alanları, ormanlar, kumullar sermaye döngüsünün kar artırıcı mekanizmalarına açık bırakılmaktadır. Bu durum modernist planlamanın doğal işleyiş gereğidir. Parsel düzeyindeki plan değişikliği süreçleri ise, doğal çevrenin günlük kurumsal işleyişler içinde sessizsedasız yapılar çevreye dönüştürülmesi sergilenmektedir. Tez, "kıyı"nın kara ve denizin etkileşiminde anlam kazandığı farklı bir kavramallaştırma önermektedir. Bu yaklaşımla geliştirilecek kıyı planlamanın, ekosistem dengesinin sürdürülebilirliğini, doğa ve toplum için adaleti sağlayıcı bir planlamanın kurgulanmasına katkıda bulunabileceği umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eko-Planlama, Kıyı Planlaması, Doğu Antalya, Belek, Sürdürülebilir Planlama, Sürdürülebilir Turizm

AVRUPA BİRLİĞİNDEKİ BÖLGESEL POLİTİKALAR VE ÜYELİĞİ SONRASINDA TÜRKİYE'YE OLAN ETİKİSİ YERLİKAYA, Selda ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlhan TEKELİ
Mart 2001, 176 sayfa

Avrupa Topluluğu kurulduğu tarihten itibaren bölgesel eşitsizlik sorununa duyarlı olmuştur. Türkiye'nin tam üye olmak için büyük çaba sarf ettiği Topluluğun bölgesel politikaları Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir. Türkiye Avrupa Topluluğu'na tam üye olduğu zaman kendi bölgesel eşitsizliklerinin yanı sıra, Topluluk içindeki bölgesel eşitsizliklerle de karşılaşacaktır. Fakat faydalanacağı Topluluk Yapısal Fonları ile bölgesel eşitsizliklerini azaltmak için bir fırsat yakalayabilecektir. Bu tez çalışmasının amacı; Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyeliği halinde, Topluluk bölgesel politikasının, Türkiye üzerine olası etkilerinin belirlenmesidir. Avrupa Topluluğu ve Türkiye'deki bölgesel eşitsizliklerin ölçülmesinde Theil Metodu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Topluluğu, Bölgesel Eşitsizlikler, Bölgesel Politikalar, Theil Index

KENT PLANLAMA SÜRECİNDE İLLER BANKASININ ROLÜ

KAYNAK, Cemal ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özcan ALTABAN
Kasım 2001, 102 sayfa

Türkiye'nin kendine özgün bir model olarak İller Bankası ve kent planlama sürecinde üstlendiği rollerin eleştirel değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. İller Bankasının mevcut yapısı incelenerek; yeniden yapılandırılması ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirilmiş olup bunların İller Bankası'na etkileri belirtilmiştir. İller Bankasının yerel yönetimlere sağladığı teknik hizmetler vurgulanarak, İmar Planlama Daire Başkanlığı ve Türkiye'deki kent planlama kavramı içindeki üstlendiği roller anlatılmıştır. Bunlara ek olarak kent planlama sürecinde rol oynayan aktörlerin, planlama olgusuna yaklaşımını ve sorunları tespit edilmeye çalışılmış ve çözüm önerileri getirmek istenmiştir. Bu kapsamda; Belediye Başkanları ve Serbest Şehir Planları anket çalışması yapılmıştır. Kent planlama süreçlerine tarihsel bir bakış açısı getirilmiş, bu dönemlerdeki yasal mevzuatlarla İller Bankası İmar Planlama Dairesinin rolü incelenmiştir. Sonuç olarak; imar planı yapım süreçleri, izlenen yöntemler mevcut yapı göz önünde tutularak geliştirilmek için öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İller Bankası, İmar Planlama Dairesi, Serbest Şehir Planları, İmar Planı, Yerel Yönetimler

ÜÇÜNCÜ BOYUTTA YAYA VE ARAÇ ÇELİŞKİSİ: YAYA PLATFORMU AĞI BAĞLAMINDA MEŞRUTİYET CADDESİNİN MEŞRUTİYET SORUNLARI

ÇİMEN, Devrim ODTÜ

Yüksek Lisans, Kentsel Tasarım
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Baykan GÜNAY
Aralık 2001, 97 sayfa

Bu tezin en önemli uğraşı, kentsel mekân kalitesinin iletişimsel değeri bağlamında, yaya ve araç arasındaki diyalektik ilişki ve bunun mekansal izdüşümleri, ve yaya araç ilişkisi bakımından özgün bir durumu olan Meşrutiyet Caddesi bağlamında, yaya platformu ağı fik-

rinin olabirliirliiridir. Bu iliski fiziksel g6ydesini Ankara B6y6ksehir Belediyesi tarafından Mesrutiyet Caddesinin yaya ve ara6 trafiginii d6zenlemek 6zere yaptirilana bes 6stge6itinde bulmaktadır. Mesrutiyet 6rneirindeki kentsel tasarimin ana belirleyicilerinin eksiklii, 6rneirin sosyal yasaamin s6rekliiliir, bu tezin baslangi6 noktasini olusturur ve bu tez bu 6stge6itlerin varliirini, tasarim kalitelerini ve konuya baska yaklasimlarin olasiliirini sorgular.

Anahtar Kelimeler: Yaya, Ara6, S6rekliilik, Trafik, Kentsel Tasarim, 666nc6 Boyut, Expresyol, Mobilite, Kentsel Doku

6NİVERSİTE KAMP6S MEKANININ ORGANİZASYONUNDA DEēİŞEN YAKLAŞIMLAR: ORTA DOēU TEKNİK 6NİVERSİTESİ 6ZERİNE BİR 6ALIŞMA

U6AR, Serdar

OD6

Y6ksek Lisans, Kentsel Tasarim

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Canan BİLSEL

Aralık 2001, 88 sayfa

Kentsel mekan organizasyonu kentsel tasarımı işlemi ile ger6ekleşir. Kentsel tasarımı başlıca, tasarımcı ile mesleki ideolojiler ve sosyal, politik ve ekonomik deēiřkenler arasındaki karşılıklı etkileşimlerin tamamı olusturur. İdeolojik 6er6eve temel olarak boşluk-doluluk-form

yapısında tasarim yaklaşımlarını kapsarken, otorite ve politikalarla belirlenen sosyo-politik ve ekonomik 6er6eve başlıca mekan organizasyonunda planlama kararlarını i6erir. Bu iki belirleyicideki tasarim baēlamında deēiřimler mekan organizasyonunda deēiřimler anlamına gelir. Tasarim deēiřkenlerinde oluşan bu d6nd6ř66mler deēiřik zamanlarda mekan 6retim metodlarında eşikler olustururlar. Bu baēlamda 6alışma, kentsel mekan 6retiminde eşikler oluşturan yaklaşımlar d6nd6ř66mlerinin mekan organizasyonunun etkilerini a6ıklamayı ama6lamaktadır. Konu O.D.T.6. Kamp6s6 6zerinde 6alışarak tartişılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eşik, Mekan Organizasyonu, D6nd6ř66m, İdeolojik Baēlam, Sosyal-Politik-Ekonomik Baēlam

DEPREM SONRASI YALOVA'DA YENİDEN YERLEŞME S6RECİ

TERCAN, Binali

OD6

Y6ksek Lisans, B6lge Planlama

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Baykan G6NAY

Aralık 2001, 191 sayfa

Afetler, toplumu veya toplumun kendikendine yeten 6nemli bir par6asını istenmeyen sonu6larla tehdit eden ve beklenmeyen zamanlarda olan ka6nılmaz olaylardır. Yine de, zarar azaltma, hazırlılık, m6dahale, iyileştirme ve geliştirme gibi afet 6ncesi ve sonrası afet etkinlikleriyle afete eēilimli b6lgelerde

gelecekte olabilecek risklerin azaltılması m6mk6n olabilmektedir. Jeolojisi, depremselliir, topografyası ve ikliminin bir sonucu olarak T6rkiye 6eşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu tehlikeler arasında birinci sırayı, yapı hasarlarının 66te ikisine, can ve mal kayıplarının da b6y6k bir b6l66mine sebep olduēu i6in depremler almaktadır. Bu 6alışmanın esas ilgi alanı, ge6miş depremlerin sonu6larını inceleyerek deprem sonrası yeniden yerleştirme s6re6lerinde planlamanın ilişkilerine ve rol6ne eleştirel bir deēerlendirmede bulunmak, ve b6ylelikle 1999 Marmara Depremlerinde b6y6k 6l66de hasar g6rm6ř illerden biri olan Yalova'da gelecekte olabilecek risklerin azaltılmasına y6nelik olarak deprem sonrası planlama s6recinde yer se6iminin 6nemini vurgulamaktır. Bu 6alışmayla birlikte, deprem riski olan b6lgelerde riskin azaltılmasında afet sonrası yeniden yerleştirme s6re6lerinin ne kadar 6nemli olduēu ortaya 6ıkmaktadır. Bu s6re6ler i6erisinde, jeolojik kriterlere dayanan yer se6imi 6alışmaları 6nemli aşamalardan birisidir. Fakat, jeolojik kriterlerin yanı sıra diēer sosyo-k6lt6rel, geleneksel, ekonomik, psikolojik, yasal ve kurumsal koordinasyon kriterleri de sistematik olarak g6z 6n6nde tutulmadıēı taktirde etkin bir yer se6imi 6alışması saēlanamayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeniden Yerleşme, Yer Se6imi, Deprem ve Afet Y6netimini

Kitap Tanıtımı

Hazırlayan: Nevzat Can

BELEDİYE KURULMASINDA UYULACAK ÖLÇÜTLER VE YÖNTEM

Prof. Dr. Cevat GERAY

Kıtabın, belediye kurulması için ne gibi ölçütler uygulanması, ne gibi koşullar öngörülmesi gerektiğini uluslararası ve ulusal deneyimle-

rin ışığında incelemek ve öneriler geliştirmek amacıyla kaleme alındığı sunuş yazısında belirtilmektedir. Belediyeler kurulurken yalnızca 2 bin nüfus ölçütü dikkate alındığından, büyük çoğunluğu kırsal alanda bulunan küçük belediyelerin sorunları, kırsal kalkınma ve yönetim sistemi bölümünde ele alınmaktadır. Belediyelerin kurulmasında belirlenecek ölçüt ve kuralların dayanağı olacak bilimsel, nesnel yaklaşımları da bu kitapta bulmak mümkün. İl, ilçe ve belediyelerin yeniden kurulması, düzenlenmesine ilişkin kararların özerk bir kurumun yapacağı ya da yapacağı araştırmalarla belirlenmesi yönünde öneriler geliştirilmektedir.

Kıtap, on bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı ve kapsamı ile araştırmanın yöntemi belirtilmektedir. Araştırmanın amacı, 1930 yılında çıkarılmış olan yürürlükteki 1580 sayılı yasanın belediye kurulması için öngördüğü 2000 nüfus sınırı ile birlikte öngörülen ölçütler, belediyelasmeye ilişkin güdülen yönelimler ve uygulamaları gözden geçirmek, nüfus ölçütü ile birlikte "kamuya yararlılık" ve "ekonomik tabana sahip olma" ölçütlerinin belediyelasmeye açısından uygun olmadığını incelemek, uygulanışındaki aksaklıkları belirlemek, uygun değilse, hangi nüfus ölçütünün ve yanında başka hangi ölçütlerin belediye kurulması için önköşül, gerekliliğine ilişkin öneriler geliştirmek.

İkinci bölümde, belediyelerin kurulmasına ilişkin yasal çerçeve ele alınırken, üçüncü bölümde Türkiye'de belediyelasma eğilimlerine yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde, Anayasalar, Beş Yıllık Kalkınma Planları, Hükümet İzenceleri, siyasi parti programları ve seçim bildirgelerinde belediyelasma yönelimlerine değinilmekte, uygulanması ve sonuçları tartışılmaktadır.

Küçük belediyelerin sorunları, kırsal alandaki konumları ile başkan, yöneticileri ve çalışanları açısından beşinci bölümde değeriendirilmektedir.

Altıncı bölümde, belediyelasma süreci açısından kırsal alan yönetimi ele alınmakta, yedinci bölümde ise belediyelasma süreci ve kırsal gelişme yönelimleri açısından kırsal alan yönetimi ve ilçe yerel yönetimi tartışılmaktadır.

Belediyelasma süreci açısından kırsal alanda yönelimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin görüş ve öneriler kitabın dokuzuncu bölümünde bulunmaktadır.

Sonuç bölümünde ise yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasına

ilişkin temel yaklaşımlar açısından belediyelasma süreci değeriendirilmekte, bir yaklaşım geliştirilmektedir.

İSTEME ADRESİ

Türk Belediyecilik Derneği

Mithatpaşa Cad. No: 45/2 Kızılay/ANKARA

Tel: (0312) 431 67 40-42

Sivil Toplum İçin "KENT, YEREL SİYASET VE DEMOKRASİ" Seminerleri

Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi, sivil toplumun demokrasi ve eşit söz hakkı taleplerini daha güçlü savunabilmesi için konuya ilişkin gerçekleştirilen seminerleri kitaplaştırmıştır. Aydın ve uzmanlar

larla yapılan bir dizi tartışma buluşmaları kitapta yer almaktadır. İlk konu olarak siyaselin ne olduğuna ve modern siyasal kuramına ilişkin Mahmut Mutman'ın konuşma metni kitapta bulunmaktadır. Nuriy Meri'de siyasal bilimine giriş niteliğindeki görüşlerini aktarmakta, Ersin Kalaycıoğlu Türk siyasal hayatındaki gelişmelere değinmektedir. Sadun Aren'de aynı doğrultuda Türkiye'de siyasal konusunu geniş şekilde ele almaktadır. Mümtaz Soysal'da Türkiye'deki siyasete farklı açıdan yaklaşmaktadır. Abdülmelik Fıral'la Türk siyasal yaşamında kendi deneyimlerinden yola çıkarak siyasal konuyu ile görüşmelerini aktarmaktadır.

Ahmet İsvan ise belediye deneyimlerinden yararlanarak yerel siyasete ilişkin değeriendirmelerini anlatmaktadır. İliber Ortaylı Türkiye'deki yerel yönelim geleneğinin ne olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'de yerel siyasal, yerel yönelimler (yapı ve işleyiş) konusunda hangi konuların önemli olduğu konusunda Ruşen Keleş görüşlerini aktarmaktadır.

Kitapla Birgül Ayman Güler'in "Küreselleşme Döneminde Yerel Yönetimler" başlığı altında, küreselleşme süreci açısından yerel yönetimleri değeriendirmektedir.

Modern devletin gelişmesinde yerel yönetim veya yerel siyaselin rolünü Ali Bulaç tartışmaktadır. Aydın Uğur'da, demokrasi, yerel yönelim, sivil toplum üçgeni arayışında çoğulculuk konusuna değinmektedir. Aynı doğrultuda İlhan Tokel'i'de yerel siyasal, demokrasi, çoğulculuk, sivil toplum üzerine yaptığı değeriendirmeler kitapta yer almaktadır. Oya Çiftçi ise yerel yönetimlerin demokrasiye ilişkisini ele almakta ve Türkiye bağlamında tartışmaktadır.

Ludmila Denisenko, "Habitat ve Yönetişim" başlığı altında, yerel yönelimler Habitat deneyimi çerçevesinde değeriendirmektedir. Mele Tuncay insan hakları, kentsel haklar ve uluslararası yerel yönelim dokümanlarında yerel yönetim kavramının nasıl ele alındığı konusunu tartışmaktadır.

Oğuz Işık ise 1980'lerden 2000'lere Türkiye'de kentsel gelişmenin ne tür dengeler yarattığı ve sorunlara yol açtığı konuları üzerine değeri-

lendirme yapmaktadır. Sema Erder ise kentsel gelişme ve kentsel hareketleri geçekondü özelinde tartışmaktadır.

İzzettin Önder özellikle yerel yönetimlerin ekonomik çerçevesini çizmekte, Türkiye özelinde konuya yaklaşmaktadır. Köln kentindeki çok kültürlülük üzerine, Ursula Christiansen tarafından yapılan değerlendirmeler de kılapta yer almaktadır. Yüksel Dinçer ise kent, kentleşme ve kent planlaması konularındaki görüşlerini açıklamaktadır.

İSTEME ADRESİ

Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD)

Tel: (0212) 512 62 69

www.waldaca@ihm.net

TÜRKİYE'DE KENT YÖNETİMİ

Korel GÖYMEN

Bu kitap Korel Göymen'in 1979-1997 yılları arasında, yerel yönetim ve kent yönetimi konularında basılmış veya basılmamış sekiz çalışmasını içermektedir.

Birinci bölümde Türkiye'de yerel yönetimler ve varlık nedenleri yer almaktadır. İkinci bölümde yerel

yönetim anlayışı, planlama ve örgüt geliştirme çerçevesi bağlamında değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümünde ise Ankara Belediyesi planlama modeli ve uygulaması anlatılmakta, proje yönetiminin nasıl ele alındığı konusu ise Batıkent Konut Projesine, dördüncü ve beşinci bölümde yer verilmektedir. Altıncı bölümde kanlı bölünme sürecinin yönetsel boyutu ele alınırken yedinci bölümde projeler aracılığıyla katılım konusu tartışılmaktadır. Son bölümde Türkiye'de yerel yönetimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin görüşler bulunmaktadır.

TMMOB Sanayi Kongresi 2003 "KÜRESELLEŞME VE AB SÜREÇLERİNİN ÜLKE SANAYİİ VE MÜHENDİSLERİNE ETKİLERİ" Bildiriler Kitabı

TMMOB Adına Makina Mühendisleri Odası sekreteryalığında düzenlenen TMMOB Sanayi Kongresi'nin 2003 yılındaki konusu "Küreselleşme ve AB Süreçlerinin Ülke Sanayii ve Mühendislerine Etkileri" olarak belirlenmiş ve kongre kitaplaştırılmıştır.

Bu kitapta; küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan sermaye dolaşımının, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülke sanayine ve mühendislerine olan etkileri, AB-Türkiye ilişkileri bağlamında sanayileşme olgusu, teknik belgelendirme uyum çalışmaları ve yasal düzenlemeler ele alınmıştır.

Kitapta ilk bildiri olarak "Bilim ve Teknolojide Vizyon 2003" başlıklı alında sunulmaktadır. Kitapta dört oturuma yer verilmiştir. İlk oturumun başlığı "Türkiye'de AR-GE ve Yenilenme (İnovasyon) Yeleneği" başlıklı olup, bu oturumda AR-GE ve inovasyonun sanayileşmedeki

rolü, teknoloji politikası, geliştirmekte olan ülkelerde yenilikçiliğe engeller ve teşvikler, AR-GE modelinde üniversite-sanayi işbirliği ve seramik araştırma merkezi örneği ile Türkiye'de AR-GE ve inovasyonu zorunlu kılan nedenler ve zorunluluklara ilişkin bilimsel yer almaktadır.

Kılapta yer alan ikinci oturumun konusu ise Türkiye AB ilişkileri çerçevesinde ülke sanayisinde mevzuat düzenlemelerine ayrılmış durumda. Bu bölümde, Avrupa Birliği'nin teknik mevzuatına uyum çalışmaları, Avrupa Birliği eşliğinde ve Türkiye'de istihdam ve işgücü piyasaları, sendikal hareket ve esneklik ile çalışma yaşamına ilişkin konulara yer verilmektedir.

Üçüncü oturum başlığı altında sunulan küreselleşme, sanayileşme ve mühendisler, doğrudan yabancı sermayenin Türkiye'deki bölgesel dağılımı, mühendislik hizmet ilcaretini etkileyen oluşumlar, doğrudan yabancı yatırımlarına ilişkin yapısal-yasal düzeneklere ilişkin bildiriler yayımlanmıştır.

Dördüncü oturumda, sanayi ve çevreye ilişkin konular bu bölüm altında yer almaktadır. Bu kısımda sürdürülebilir üretim yaklaşımları ve Türkiye'ye yansımaları, AB uyum sürecinde çevre ve sanayi, sanayiciye gelen çevre ile ilgili yükümlülükler, Vizyon 2023 teknoloji örgütleri çerçevesinde sanayi çevre ilişkileri ile ilgili yazıları bulmak mümkün.

Kitapta, kongrede sunulmayan bildirilere de yer verilmiştir. Burada Atyon İli mermer sektörüne ilişkin araştırma, elektrik-elektronik sanayi, tehlikeli kimyasallarla ilgili AB'nin yeni çevre politikaları, neo-liberal politikalar, özelleştirme ve sanayiye etkilerini içeren bildiriler yer almaktadır.

İSTEME ADRESİ

TMMOB Makina Mühendisleri Odası

Sümer Sok. 35/1-A Demirtepe/ANKARA

Tel: (0312) 2313159

e-posta: tmmo@tmmo.org.tr

TMMOB Şehir Plancıları Odası KENTSEL DÖNÜŞÜM SEMPOZYUMU Bildiriler

Kitabın sunuş yazısında; ülkemizde giderek artan ve büyüyen yasadışı yapılaşma, kullanılamaz durumdaki büyük miktarda

tarhi yapı stoğu ve deprem faktörü gibi nedenlerle kentsel dönüşümün ülke gündemine yoğun olarak geliştiği, kentsel dönüşümün zaman içinde değişen anlamı, kapsamı ve boyutlarına yeni ve farklı bir perspektiften bakılması, yeniden düşünülmesi ve tartışılması amacıyla hizmet etmek üzere sempozyumun düzenlendiği ve bunun kalıcı haline getirilmesi ve en geniş biçimde paylaşılması için yayın haline getirildiği belirtilmektedir.

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi'nin 11-12-13 Haziran 2003 tarihlerinde düzenlediği Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, konuya ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarını, üniversiteleri ve özel sektörü bir araya getirerek en geniş biçimde tartışma ortamı yaratmıştır.

Kitapta, on oturumda sunulan bildirilere yer verilmiştir. Açılış bildirisini İhan Tekeli "Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek" başlığı altında sunmuştur.

İk üç oturumda kentsel dönüşümde mevcut politika ve yaklaşımlar tartışılmıştır. Bu oturumlarda, kentsel dönüşümün ekonomik boyutuna,

politika ve stratejilerine, kavramlarına, planlama boyutuna, toplumsal ve mekansal dinamiklerine, uygulamaları üzerine ve örneklerine ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Dördüncü, beşinci ve altıncı oturumlarda, kentsel dönüşümde yeni eğilimler, yaklaşımlar ve politikalarla ilişkin bildiriler yayımlanmıştır. Bildirilerde, konuyla ilgili çalışma alanlarını, tasarım ve planlama boyutunu bulmak mümkün.

Yedinci ve sekizinci bölümlerde ise kentsel dönüşümde araçsal modeller başlığı altında, konunun planlama yanısıra, uygulama araçları yeni model ve yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

Dokuzuncu bölümde ise, kentsel dönüşümlere ilişkin deneyimler aktarılmakta ve son bölümde uluslararası deneyimler ışığında konu değerlendirilmektedir.

İSTEME ADRESİ

TMMOB Şehir Plancılar Odası İstanbul Şubesi
Darphane Emirhan Cad. Bayındır Çıkma Sok.
Uygur Apt. No:1/1 Beşiktaş/İSTANBUL
Tel: (0312) 2754367
e-posta: spoist@spoist.org

TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi ANKARA ÜST ÖLÇEK PLAN SORUNSALI Teknik Toplantı 5 Haziran 2002

Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, 5 Haziran 2002 tarihinde

Başkent Ankara Üst Ölçek Planlama Sorunsalı başlığı altında düzenlendiği teknik toplantıyı yayına dönüştürmüştür. Üst ölçekli planların tartışmaya açılması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkentli ve öncü örnek kendisi Ankara'nın; Başkentle özgü bir vizyon ve stratejiye yönelmesi, ülke planlama pratiğinde yenilik derinlik, açılım yaratma geleneğinin sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu deneyimden yola çıkılarak üst ölçekli planlarda yaşanan kuramsal ve pratiğe dayalı sorunların çözümü için de açılım sağlanması öngörülmektedir.

Toplantıya konuşmacı olarak katılan Bayındırık ve İskan Bakanlığı TAU Genel Müdürüğü adına Gürdal Bozkurt ve Hidayet Uysal, Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı adına Ömer Faruk Erciyes ve Gürsel Yıldırım, Ankara Bayındırık ve İskan Müdürüğü adına Serhan Gezmen ve Mural Kara, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü adına Prof. Dr. Gönül Tankut, Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü adına Dr. Nihan Özdemir ile Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi adına Buğra Gökçe konuyla ilgili görüşlerini aktarmaktalar.

Kıtapla ayrıca 1932 Jahsen Planı, 1957 Yücel Uybadin Planı, 1970 Arazi Kullanımı, 1990 Nazım Planı, 2015 Yapısal Plan Şeması, Ankara Büyükşehir Belediyesi Sınırları 1997 Arazi Kullanımı, Ankara 2025 Nazım Plan Önerisi, Ankara Metropoliten Alan Sınırı (1976) ve İdari Yapı (2002) ile ilgili şekiller yer almaktadır.

İSTEME ADRESİ

TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi
Hatay Sokak No: 24/17
Tel: (0312) 417 87 70

METROPOLİTEN ALAN YÖNETİMİNDE YENİ ARAYIŞLAR Sempozyum

TMMOB Şehir Plancıları Odası ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 13-14 Kasım 2001 tarihlerinde birlikte düzenlemiş olduğu "Metropoliten Alan Yönetiminde Yeni Arayışlar: İstanbul" konulu

sempozyumunda sunulan bildiri, panel ve tartışmaların yer aldığı kitap yayımlanmıştır.

Kıtap, sempozyumda yapılan açılış konuşmaları yanısıra sunulan bildirileri, tartışma ve değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Birinci oturumda metropoliten alan yönetimi ve planlama ilişkileri, ikinci oturumda metropoliten alanlarda yasal süreçler ve planlama sorunları ile üçüncü oturumda yöneticilerin gözüyle İstanbul'un yönetimi ile ilgili olarak sunulan bildiriler yer almaktadır. Son oturumda konuyla ilgili olarak yapılan tartışmaları kitapta bulmak mümkün.

İSTEME ADRESİ

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi
Darphane Emirhan Cad. Bayındır Çıkma Sok.
Uygur Apt. No:1/1 Beşiktaş/İSTANBUL
Tel: (0312) 2754367
e-posta: spoist@spoist.org

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması GATS NEDİR?

TMMOB tarafından yayımlanan kıtap, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ile ilgili olarak düzenlenen iki paneli içermektedir.

Panellerden biri "Hizmetlerin Serbest Dolaşımının Mühendislik ve Mimarlık Alanlarına Etkileri" başlığı altında TMMOB tarafından 19 Ekim 2001 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Panelde katılan Şirin Gülsen Eren, Dursun Yıldız ve Birgül Ayman Güler, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması ile ilgili olarak müzakereler, mühendislik-mimarlık hizmetlerinin serbest dolaşımı ve kamu hizmetleri kapsamında görüşlerini aktarmaktadır. Ayrıca kıtapta konu ile ilgili olarak yapılan tartışmalarda yer almaktadır.

TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulunca 11 Temmuz 2002 tarihinde yapılan ikinci panelde bu kıtapta bulunmaktadır. "Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)" başlıklı panelde H.Ali Yiğit, Penar Erol, Sait Kozancıoğlu ve Seyhan Erdoğan'ın konuyla ilgili görüşleri yer almaktadır. GATS süreci, Türkiye'nin katılım biçimi, sermaye ile ilişkisi, mühendis ve mimarları ilgilendiren boyutlarıyla ele alınan konuları kıtapta bulmak mümkün.

İSTEME ADRESİ

TMMOB
Atatürk Bulvarı No: 131 Kat:9 Bakanlıklar/ ANKARA
Tel: (0312) 418 12 75